

Monitor Cultuureducatie in Brabant 2021 - 2024

Een onderzoek onder aanbieders, intermediairs
en scholen over de voortgang binnen de CmK3-
regeling

Uitgebreide versie

Monitor Cultuureducatie in Brabant 2021 - 2024

Een onderzoek onder aanbieders, intermediairs en scholen over de voortgang binnen de CmK3-regeling

Uitgebreide versie

S. de Jong MSc MA
drs. M. van Duren
drs. M. Smulders
K. Nagelkerke MSc
B. van Dalen MSc

Colofon

Het PON & Telos heeft dit onderzoek verricht in opdracht van Kunstloc Brabant, als penvoerder van het CmK3 Brabantstad-consortium dat bestaat uit De Nieuwe Veste (Breda), CiST (Tilburg), CultuurContact (Helmond), Huis73 ('s-Hertogenbosch), De Muzelinck (Oss), Erfgoed Brabant en Kunstloc Brabant.

Auteurs

Sophie de Jong MSc MA
drs. Madelon van Duren
drs. Mirjam Smulders
Katja Nagelkerke MSc
Britte van Dalen MSc

Publicatienummer

201965-01

Datum

mei 2023

© 2023 Het PON & Telos

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Het PON & Telos. Gehele of gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

Vermenigvuldiging en publicatie in een andere vorm dan dit rapport is slechts toegestaan na schriftelijke toestemming van Het PON & Telos. Hoewel deze publicatie met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kan Het PON & Telos geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten.

Meer informatie

www.hetpon-telos.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doelstellingen en aanpak	1
1.3	Inhoud van de monitor	1
1.4	Leeswijzer	2
2	Resultaten per doel	4
2.1	Curriculumvernieuwing	5
2.2	Visievorming	6
2.3	Kansengelijkheid	8
2.4	Professionalisering	11
3	Aanbieders van cultuureducatie	13
3.1	Achtergrondvragen	13
3.2	Visie en programma	14
3.3	Ervaring op scholen	18
3.4	Evaluatie van cultuuronderwijs	21
3.5	Kansengelijkheid in cultuuronderwijs	22
4	Intermediairs	26
4.1	Achtergrondvragen	26
4.2	Visie en werkwijze	27
4.3	Samenwerking	29
4.4	Kansengelijkheid	34
5	Scholen	38
5.1	Achtergrondkenmerken	38
5.2	Visie	39
5.3	Invulling van cultuuronderwijs	46
5.4	Leren en ontwikkelen	51
5.5	Deskundigheid	53
5.6	Samenwerking	56
5.7	Kansengelijkheid	61
5.8	Verankeringsmaat	65
6	Regionale verschillen	68
6.1	Intermediairs	68
6.2	Scholen	69
7	Tussentijdse procesevaluatie stuurgroep	72
7.1	Algemeen	72
7.2	Curriculumvernieuwing en visievorming	72
7.3	Kansengelijkheid in de leer- en leefomgeving	73
7.4	Professionalisering	74

8	Registratiedata	75
9	Aandachtspunten	76
	Bijlage: onderzoeksverantwoording	79
1.	Scholen	80
2.	Aanbieders	83
3.	Intermediairs	83
4.	Stuurgroep	84
5.	Registratiedata	84

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Voor de derde periode van Cultuureducatie met Kwaliteit 2021-2024 (CmK3) hebben Brabantse penvoerders uit de eerste twee periodes hun krachten gebundeld: Kunstloc Brabant, Erfgoed Brabant en vijf grote gemeenten in Brabant (Tilburg, 's-Hertogenbosch, Breda, Helmond en Oss) hebben samen één aanvraag ingediend. Hiermee is voor het eerst gekozen voor een gezamenlijke regionale aanpak voor Cultuureducatie met Kwaliteit binnen de provincie Noord-Brabant.

De regionale samenwerking vraagt, naast harmonisering van instrumenten voor cultuureducatie zoals De Cultuur Loper en De Culturele Ladekast, ook om een gezamenlijke monitoringsaanpak. De Brabantse samenwerking is gebaat bij duidelijkheid over de resultaten, voortgang en impact van de projecten en dienstverlening.

Het PON & Telos is gevraagd deze monitoringsaanpak te ontwikkelen en een tweejaarlijkse meting uit te voeren. Voorliggende rapportage beschrijft de resultaten van de eerste meting binnen de opdracht om de voortgang op de doelen van CmK3 Brabantstad in kaart te brengen.

1.2 Doelstellingen en aanpak

De doelstelling van de monitor is tweeledig; enerzijds moet het een beeld geven van waar de Brabantse cultuureducatie nu staat en reflecteren op welke lessen er te leren zijn om waar nodig bij te sturen voor de komende twee jaar. Anderzijds biedt de monitor informatie ter verantwoording van de financiële inzet.

De inhoudelijke doelstellingen van de monitor zijn geoperationaliseerd langs de thema's van de in een eerder stadium opgestelde Theory of Change (ToC), de verandertheorie ofwel datgene dat CmK3 met het nieuwe beleid beoogt. Hiertoe is een beleidsanalyse uitgevoerd, waarbij alle doelen uit de gezamenlijke subsidieaanvraag CmK3 Brabantstad gestructureerd zijn op basis van de veronderstelde logica uit de aanvraag. Vervolgens is een meetplan opgesteld, waarbij voor ieder doel een indicator is vastgesteld om mee te nemen in de verschillende onderzoeksmethodes.

1.3 Inhoud van de monitor

De monitor is gericht op de hoofddoelen van de CmK3-aanvraag: curriculumvernieuwing, visievorming, kansengelijkheid (toegang tot cultuur voor iedereen) en professionalisering. Bij deze thema's horen diverse subdoelen en een scala aan actoren en activiteiten.

Om de impact van deze activiteiten te beschrijven is gekeken naar de beoogde effecten van de activiteiten op korte en lange termijn. Zo is binnen het thema curriculumvernieuwing

bijvoorbeeld gekeken in hoeverre scholen cultuureducatie geborgd hebben in de begroting en het beleidsplan en bij kansengelijkheid bijvoorbeeld naar in hoeverre scholen rekening houden met de belevingswereld van alle leerlingen. Dit zijn allebei beoogde korte termijneffecten.

Op basis van die activiteiten die in Brabant in CmK3 worden uitgevoerd en de prioritering van beoogde effecten op korte en lange termijn, hebben we een aantal onderzoeksstrategieën ingezet om de impact van CmK3 in beeld te brengen. Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat scholen zo min mogelijk administratieve last van de monitoring hebben en dus zo min mogelijk dubbel hoeven in te vullen. Daarnaast zetten we in op een breed beeld, door verschillende doelgroepen te bevragen met verschillende onderzoeksmethodieken.

Zodoende maken we in deze monitor gebruik van de volgende onderzoeksmethodieken:

1. **Kwantitatieve data op basis van een uitvraag onder scholen** die niet meedoen aan het zelfevaluatieprogramma Evi. Deze vragenlijst is door 313 scholen ingevuld;
2. **Kwantitatieve data op basis van een uitvraag onder intermediairs.** Deze vragenlijst is door 47 intermediairs ingevuld;
3. **Kwantitatieve data op basis van een uitvraag onder aanbieders** van cultuureducatieve activiteiten in Noord-Brabant. Deze vragenlijst is door 99 aanbieders ingevuld;
4. **Data uit Evi:** In Brabant hebben in 2021 121 scholen Evi ingevuld, en in 2022 hebben 102 scholen Evi ingevuld. Deze data zijn deels bruikbaar voor de monitoring van CmK3 – de resultaten uit het rapport van 2021 en voorlopige data over 2022 worden naast de vragenlijst aan scholen gelegd.
5. **Kwalitatieve data die verzameld zijn in 4 groepsgesprekken** (Zuidoost Brabant, Midden-Brabant, West-Brabant en gemeente Helmond), die uitgevoerd zijn door Titia Lefers.
6. **Kwalitatieve data uit een vragenlijst met open vragen** die is voorgelegd aan de stuurgroep met als doel om tussentijds het proces in kaart te brengen.
7. **Registratiedata:** gegevens die gemeenten en uitvoerende organisaties bijhouden en aanleveren ter verantwoording;

In de bijlage is een uitgebreide onderzoeksverantwoording te raadplegen.

1.4 Leeswijzer

Deze rapportage bevat negen hoofdstukken. In hoofdstuk 2 worden de hoofdlijnen van het onderzoek weergegeven, in relatie tot de doelen uit de subsidieaanvraag CmK3 BrabantStad. In hoofdstuk 3 komen de aanbieders van cultuureducatie aan bod en in hoofdstuk 4 kijken we naar de resultaten van het onderzoek onder intermediairs. In hoofdstuk 5 komen de scholen aan bod. De informatie uit de groepsgesprekken die Titia Lefers heeft gevoerd is vervlochten door de hoofdstukken 3, 4 en 5 heen. Om dat te kunnen doen hebben we de gespreksverslagen geanalyseerd en wanneer delen uit de gesprekken aanvullend waren op de kwantitatieve data hebben we deze ter illustratie toegevoegd. In hoofdstuk 6 bespreken we de regionale verschillen die we vonden in de vragenlijsten onder intermediairs en scholen. Hoofdstuk 7 is gewijd aan de tussentijdse procesevaluatie van de

stuurgroep, in hoofdstuk 8 wordt beknopt de cijfermatige stand van zaken vanuit de registratiedata weergegeven. In hoofdstuk 9 ten slotte staan overkoepelende aandachtspunten voor de komende periode. Een uitgebreide onderzoeksverantwoording is in de bijlage te raadplegen.

2 Resultaten per doel

Aan het begin van dit monitoringstraject is de CmK Brabantstad-aanvraag verwerkt tot een Theory of Change. Dit is een werkwijze om impact te meten, veronderstelde veranderpaden en (impliciete) doelen inzichtelijk te maken. Aan deze doelen zijn vervolgens meetinstrumenten gekoppeld. De resultaten van de meting geven we hieronder weer per doel en subdoel uit de CmK3-aanvraag. Hierbij is het belangrijk om in het achterhoofd te houden dat in veel doelen gesproken wordt van ‘een verbetering’, ‘een verhoging’ en andere processen over de tijd heen. Voor veel van deze doelen kunnen we enkel de stand van zaken *van dit moment* weergeven. De kracht van een monitor zit in de herhaling – bij de volgende meting kunnen we zien of bepaalde aspecten inderdaad veranderd zijn in de afgelopen periode. De grote rijkdom aan informatie die opgehaald is staat in hoofdstukken 3 tot en met 8 uitgebreid beschreven – we geven hier vooral de hoofdlijnen weer.

We geven telkens de doelen weer, in een lijst die gerangschikt is van meer abstracte naar meer specifieke doelen. Vervolgens beschrijven we wat we hier op dit moment van weten vanuit de verschillende deelonderzoeken van deze monitor.

Allereerst zijn er nog enkele algemene doelen, die niet direct onder een thema vallen:

- In de periode 2021-2024 bereiken we minstens 760 scholen en 225.000 leerlingen.
- Er wordt meer gebruikgemaakt van scholingsaanbod door scholen en aanbieders, voornamelijk in grote steden.
- Er wordt minder deelgenomen aan intensieve trajecten De Cultuur Loper en Culturele Ladekast.
- Er is een toename in deelname van nieuwe CmK-scholen.

Vanuit de registratiedata zien we dat er in de periode 2021-2022 680 scholen en 178.167 leerlingen bereikt zijn binnen het CmK3 BrabantStad-verband. Een (verhoogde) afname van het scholingsaanbod zal zich voornamelijk gaan openbaren wanneer het gezamenlijke professionaliseringsplatform gelanceerd is. Door de werkgroep professionalisering is geconstateerd dat er al veel professionaliseringsaanbod is voor scholen, maar nog minder voor aanbieders. De behoeften zijn in kaart gebracht, zodat daar in het vervolg beter op ingespeeld kan worden. Rondom scholingsaanbod onder scholen weten we nu dat het vaak de ICC'er is die (bij)scholing volgt, en vervolgens de rest van het team inlicht. Scholen geven in de groepsgesprekken aan het soms lastig te vinden om leerkrachten scholing aan te bieden op het gebied van CmK, vanwege de al hoge tijds- en werkdruk. Zij huren dan (op dit moment) eerder een vakdocent in. We zien uit de vragenlijst onder intermediairs dat De Cultuur Loper nog steeds een populair instrument is. De Culturele Ladekast wordt door geen van de intermediairs gebruikt, al kan dit verklaard worden doordat elementen van De Culturele Ladekast ondertussen mogelijk stevig ingebed zijn in de dagelijkse werkpraktijk van de intermediair. Tot slot, over de toename van nieuwe CmK-scholen: in 2021 zijn 135 nieuwe CmK-scholen gestart, en in 2022 zijn 85 nieuwe scholen gestart. Dit brengt het totaal op 680 scholen die in 2022 aan CmK deel hebben genomen.

2.1 Curriculumvernieuwing

Ontsluiten van kennis, instrumenten, professionalisering en de culturele infrastructuur

- CmK-scholen hebben cultuureducatie geïmplementeerd in hun curriculum, passend bij de visie en context van de school.
- Scholen hebben doorlopende leerlijnen ontwikkeld en geïmplementeerd.
- Ervaren scholen zijn in 2024 klaar voor de komst van cultuur als vast onderdeel van het curriculum.
 - In 2021-2022 borgen van cultuureducatie in beleidsplan en begroting.
- Nieuwe scholen hebben in 2024 een visie ontwikkeld die sturend is in de implementatie van cultuureducatie binnen het onderwijscurriculum van de school.
 - In 2021-2022 geïnspireerd om stappen te zetten in kwaliteitsverbetering van hun cultuuronderwijs én de hulpvraag is helder.
 - In 2022-2023 starten met implementatie cultuureducatie, waarbij het nieuwe, verbonden instrument beschikbaar is.
- Aanbod vergroten en inhoudelijk verbeteren.
 - Ervaren scholen kunnen behoeften formuleren rondom het professionaliseren van het team.
 - Intermediairs en kunstvakdocenten begeleiden en voeren CmK3 uit.
 - Begeleiding van het onderwijs door lokale intermediairs in alle gemeenten.

We zien dat bij 89% van de bevroegde scholen cultuureducatie een vanzelfsprekend onderdeel is van hun curriculum, daarnaast zien we dat 87% van de scholen een visie op cultuureducatie heeft. Deze visie houdt vaak in dat de school de leerlingen kennis wil laten maken met diversie kunstdisciplines en alle leerlingen hiertoe de kans wil geven. Daarnaast wordt vaak een verbinding gezocht met maatschappelijke thema's. We zien ook dat scholen in wisselende mate bezig zijn met de rol van de context van hun school in (de invulling van) het cultuuronderwijs – het meewegen van de diverse leefwerelden van de leerlingen is nog niet overal gemeengoed. De eerdergenoemde vaste waarde van cultuureducatie in het curriculum stemt hoopvol voor het moment waarop cultuureducatie inderdaad onderdeel wordt van het voorgeschreven curriculum. We zien ook dat 62% van de scholen hun visie vastgelegd heeft in een beleidsstuk, en dat meer dan 9 op de 10 scholen cultuureducatie opgenomen hebben als post op hun begroting. Daarvoor hebben zij structureel of structureel én incidenteel geld beschikbaar voor cultuureducatie. Rondom het verschil tussen nieuwe scholen en ervaren scholen zien we dat de intermediairs daadwerkelijk andere rollen aannemen bij deze verschillende groepen scholen, die aansluiten op de doelen uit de aanvraag: bij nieuwe scholen wordt meer geïnformeerd, geïnspireerd en geïnitieerd, bij ervaren scholen meer geadviseerd, gecoacht en (wederom) geïnspireerd. Intermediairs geven ook aan dat zij voor beide groepen scholen goed in staat zijn om de hulpvraag te verhelderen. Het nieuwe, verbonden instrument is nog niet beschikbaar, maar hier zijn de afgelopen periode wel doorbraken op gerealiseerd door de werkgroep. Het verbreden van het aanbod zal bij de tweede meting inzichtelijk worden, waarbij het interessant zal zijn om te zien of de aangeboden disciplines en werkvormen verbreed zijn – of anders gezegd, dat er naast beeldende kunst en muziek ook steeds meer

andere disciplines een prominente plek in het aanbod krijgen. Rondom professionaliseringsbehoeften voor het team zien we dat scholen het nu lastig vinden om dit breder te trekken dan (bij)scholing voor de ICC'er – men wil ook bij de reguliere docenten handelingsverlegenheid verminderen en deskundigheid bevorderen, maar vindt dat lastig in te passen in de huidige werkdruk. Inmiddels zijn er in alle gemeenten intermediairs actief, al bereiken zij op hun beurt nog niet alle scholen.

De lokale context en behoefte van scholen centraal

- Samenwerken met omgeving aan duurzame kwaliteitsverbetering cultuureducatie.
 - Kunstenaars, makers en instellingen spelen een rol als expert en inspirator.
 - Aanbieders begeleiden en trainen.
 - Bewuste samenwerking met culturele omgeving, passend bij visie.

Intermediairs geven aan dat hun visie vaak gestoeld is op het verbinden van de contexten van scholen én het culturele veld. Echter zien we ook dat de behoefte van de school niet altijd centraal staat. De bevroegde aanbieders zijn erg verdeeld over in hoeverre de visie van de school centraal staat wanneer zij met scholen in gesprek gaan. De intermediair doet dit bij de meeste scholen wel. Dat de visie van de school niet bij alle aanbieders centraal staat (maar dit wel een doel is binnen de CmK3-aanvraag) is ook interessant in het licht van uiteenlopende visies tussen deze twee groepen. Waar scholen graag leerlingen een zo breed mogelijk palet van disciplines en vaardigheden aanbieden, geven aanbieders aan graag creativiteit, zelfexpressie en zelfreflectie te stimuleren. Scholen geven inderdaad aan dat de intermediairs en culturele partners hen inspireren bij hun cultuuronderwijs, en dat samenwerkingen hiervoor erg belangrijk zijn. Voor het trainen van aanbieders verwijzen we naar de stappen die de werkgroep Professionalisering gezet heeft om te scholingsbehoeften van deze doelgroep in kaart te brengen.

2.2 Visievorming

Eigenaarschap zoveel mogelijk bij de school

- Cultuuronderwijs is een vanzelfsprekend onderdeel van het onderwijsprogramma van de school.
 - Van afspraken maken met scholen over inzet tot coachen van scholen en stimuleren van het formuleren van ambities.

In de CmK3-aanvraag vanuit BrabantStad worden curriculumvernieuwing en visievorming als één thema gezien. Voor het ontwikkelen van de meetinstrumenten is besloten deze aspecten toch wat verder uiteen te rafelen. Echter bestaat er hierdoor ook enige overlap. Aspecten die te maken hebben met het eigenaarschap van de school overlappen zodoende enigszins met hetgeen hierboven beschrevene over de lokale context en de behoeften van scholen. Ook is al beschreven dat 89% van de scholen cultuureducatie als een vanzelfsprekend deel van hun curriculum ziet.

We werken vanuit één visie en gemeenschappelijke taal voor CE in Brabant

- Implementatie van cultuureducatie vanuit gemeenschappelijke taal en visie.
 - Bewuste samenwerking met culturele omgeving, passend bij (gemeenschappelijke) visie.
 - Intermediairs en kunstvakdocenten begeleiden en voeren CmK3 uit vanuit één gemeenschappelijke taal en visie.
 - Gemeenschappelijke taal ontwikkelen.
 - Intermediairs begeleiden en trainen.
 - Kunstvakdocenten begeleiden en trainen.
- Scholen kunnen gebruikmaken van de verbinding tussen De Cultuur Loper en De Culturele Ladekast.
 - Verbonden aanpak sluit aan bij landelijke ontwikkelingen en taal (zoals curriculum.nu).
 - Scholen stimuleren om te werken met de geïntegreerde instrumenten.
 - Scholen toegang bieden tot leerlingvolgsystemen.

De te ontwikkelen en te implementeren gemeenschappelijke taal en visie voor cultuureducatie in heel Brabant is een belangrijk punt uit de CmK3-aanvraag. Het zorgt voor eenduidiger processen en helpt bij het realiseren van schaalvergroting en het verbinden van de stedelijke gebieden en de gebieden daaromheen. Op dit moment zien we dat 6 op de 10 aanbieders ervaart dat, in samenwerkingen met intermediairs, scholen en trainers, men hetzelfde doel voor ogen heeft. Echter is men verdeeld over de stelling of er binnen Noord-Brabant sprake is van een gemeenschappelijke taal. Daarentegen geeft bijna de helft van de intermediairs aan dat kunstvakdocenten in Brabant niet vanuit een gemeenschappelijke taal CmK uitvoeren, geven 6 op de 10 intermediairs aan dat zij in samenwerkingen met culturele partners niet hetzelfde doel te hebben, en is men sterk verdeeld over of intermediairs scholen begeleiden vanuit een gemeenschappelijke taal en visie. Ook over de vraag in hoeverre scholen vanuit een gemeenschappelijke taal samenwerken met een culturele omgeving zijn zij sceptisch. Dit punt lijkt zodoende nog meer aandacht te vragen in de komende periode.

De verbinding tussen De Cultuur Loper en De Culturele Ladekast zal gelegd worden middels het nieuwe platform, waardoor beide instrumenten intermediairs kunnen helpen met het borgen van cultuureducatie. Hiertoe zijn tot nu toe bijeenkomsten georganiseerd om intermediairs die van oudsher met name werken met De Cultuur Loper kennis te laten maken met De Culturele Ladekast, en vice versa. Op het gebied van leerlingvolgsystemen biedt Kunstloc Brabant tot nu toe Het Cultureel Zelfportret aan. De uitgangspunten van curriculum.nu vormen de basis voor het te lopen pad van de themagroep Curriculumvernieuwing.

2.3 Kansengelijkheid

Verbinding tussen stad en omliggende gemeenten

- Stad en gemeenten maken deel uit van elkaars brede culturele omgeving.
 - Verbinden van regionale infrastructuur van de gemeenten met < 90.000 inwoners met de stedelijke infrastructuur.
 - Verbinden bestaande culturele netwerken in stad en regio.

Intermediairs zien een grote rol voor zichzelf weggelegd bij het verknopen van de verschillende netwerken. Kansengelijkheid als thema komt verder in wisselende mate voorbij als onderwerp van gesprek met scholen, al geeft een aantal intermediairs aan dat dit vaker ter sprake komt in plattelandsgebieden. Intermediairs zien dat bij (ervaren) scholen wel aandacht is voor de toegang tot cultuuronderwijs van de leerlingen, maar dat hier nog wel ruimte is voor verbetering. Verder lijkt het er soms op dat scholen en intermediairs kansengelijkheidsuitdagingen vooral bezien in het licht van culturele diversiteit (bijvoorbeeld rondom andere culturele achtergronden in de klas), en lijken verschillen in toegang tot cultuuronderwijs in de regio of de stad minder op het netvlies te staan. Uit de groeps gesprekken komt daarnaast naar voren dat plattelandsscholen vaker tegen praktische zaken aanlopen als vervoer naar een theater of museum terwijl dit voor een school in een grotere gemeente minder sterk speelt.

Meer verbinding tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten

- Cultuurcoördinator kent de weg naar het buitenschoolse aanbod.
 - Verbeteren doorstroom binnen- en buitenschoolse cultuurdeelname.
 - Bevorderen deskundigheid van de school over mogelijkheden en regelingen voor leerlingen in buitenschoolse cultuureducatie.
 - Professionaliseren cultuurcoördinatoren en leraren in het verbinden van binnen- en buitenschoolse activiteiten.
- Er is een sterkere doorstroom tussen binnen- en buitenschoolse activiteiten (in het bijzonder voor kinderen uit kansarme gezinnen).
 - Verbeteren doorstroom binnen- en buitenschoolse cultuurdeelname.

We zien dat 7 op de 10 scholen aangeven dat hun ICC'ers bekend zijn met de toegang tot buitenschools cultuuronderwijs. Een belangrijke bevinding is hierbij wel dat de meningen zeer verdeeld zijn over of de ICC'er ook een belangrijke rol speelt bij de toegang tot buitenschoolse cultuureducatie. Uit de groeps gesprekken met scholen blijkt dan ook dat scholen zich afvragen of dit wel een rol voor hen is en zo ja, wat de invulling van die rol dan zou moeten zijn. Enkele scholen houden zich wel bezig met buitenschools cultuuronderwijs, maar dit lijkt een minderheid te zijn. We zien dan ook dat contact hebben met ouders over cultuureducatie bijvoorbeeld zeer zelden voorkomt, maar dat een meerderheid van de ICC'ers wel af en toe of regelmatig werkt aan projecten om toegang tot cultuureducatie voor alle leerlingen te vergoten – er is welwillendheid om te werken aan kansengelijkheid binnen cultuureducatie, maar zodra dit buiten de school plaatsvindt wordt het lastiger voor de scholen. In samenwerkingen valt bijvoorbeeld op dat er relatief weinig samengewerkt wordt met een muziekschool of theaterschool, of met amateurkunstverenigingen – wat juist partners zijn die ook buitenschools aanbod hebben.

Aanbieders geven daarnaast aan dat toegang tot cultuur in de vrije tijd van de leerlingen voor het grootste deel niet (echt) een onderwerp is van het gesprek dat zij met scholen voeren. Daarnaast houden aanbieders zich bij het ontwikkelen van hun binnenschoolse en buitenschoolse aanbod niet sterk bezig met toegang tot cultuureducatie in de thuisomgeving, maar houdt men wél rekening met de diversiteit van leefwerelden van de leerlingen. Sommige aanbieders geven wel aan dat ze dit nog meer kunnen doen, maar dat laagdrempeligheid het belangrijkste aspect is en blijft. Intermediairs, tot slot, geven regelmatig aan dat er veel buitenschools aanbod is in hun regio, maar dat zij er niet altijd even goed zicht op hebben wat dit is, of hier geen actieve rol in spelen.

Meer kennis en kunde over kansengelijkheid en inzicht in hiaten

- Meetbare indicatoren voor kansengelijkheid.
 - Een rapport met opgehaalde resultaten over de status van kansengelijkheid binnen cultuureducatie in Brabant.
- Versterkte samenwerking en kennisdeling tussen uitvoeringsorganisaties in cultuur en andere organisaties.
 - Delen kennis en expertise binnen kennisnetwerken.
 - Inrichten van een Brabants kennisnetwerk voor kansengelijkheid.
- Kansengelijkheid is een structureel aandachtspunt binnen cultuuronderwijs.
 - Alle scholen zijn zich bewust van uitdagingen binnen de school op het gebied van kansengelijkheid.
 - Maatwerk bieden aan scholen met een specifieke leervraag rond de inzet van cultuureducatie voor het vergroten van kansen voor kinderen uit sociaaleconomisch zwakke gezinnen.
 - De leraar is deskundiger in het herkennen en aanpakken van kansengelijkheid op het vlak van cultuureducatie in de klas.
 - Begeleiden scholen op het vlak van kansengelijkheid.
 - Aanbieders hebben een breder bewustzijn van de vraag van het onderwijs en de gewenste representatie van de leefwereld van het kind.
 - Adviseren van aanbieders over kansengelijkheid in de leer- en leefomgeving.

De werkgroep Kansengelijkheid is bezig met een inventarisatie naar de status van kansengelijkheid in Brabant. Tot nu toe kwam men tot de conclusie dat de term kansengelijkheid de neiging heeft om een containerbegrip te zijn, waarbij accenten lokaal uiteen kunnen lopen en dat het lastig is om te bepalen hoe(veel) je als actor in cultuureducatie dit maatschappelijke verschijnsel kan beïnvloeden. Een Brabants kennisnetwerk is er (nog) niet, maar men is gestart met uitwisseling van ‘good practices’ op bovenlokaal niveau, en bijvoorbeeld een artikelenreeks ter inspiratie.

We zien dat 86% van de scholen zich (in beperkte of grote mate) inzet om vanuit cultuureducatie op school toe te bewegen naar cultuurbeleving thuis, en dat 91% zich (in beperkte of grote mate) inzet om kinderen te stimuleren om via cultuurdeelname op school hun toegang tot cultuur te vergroten. Scholen zijn wel verdeeld in de mate waarin zij aandacht geven aan cultuur in de thuisomgeving. Op dit moment geeft 72% van de scholen aan dat hun leerkrachten de omgeving van hun leerlingen en hun toegang tot

cultuuronderwijs kennen. Zowel aanbieders als intermediairs geven aan dat ze wel aandacht besteden aan kansengelijkheid binnen cultuuronderwijs en het ontwikkelen van passend aanbod voor alle leerlingen, maar dat dit toch nog vaak relatief ‘klassiek’ en ‘westers’ is. Echter blijkt uit alle onderzoeksonderdelen wel dat kansengelijkheid als thema op de radar staat, maar hier en daar mist men handvatten.

Een verbreed cultuuraanbod, passend bij alle leefwerelden

- Een verbreed cultuuraanbod zodat iedere leerling zijn leefwereld kan herkennen (zowel binnen- als buitenschools) én weten waar ze het aanbod kunnen vinden.
 - Ervaren scholen kunnen een vraag naar cultuuraanbod formuleren, passend bij de leefwereld van leerlingen en de visie van de school.
 - Scholen begeleiden bij het formuleren van aanbod dat past bij de diversiteit van leerlingen.
 - Alle scholen houden rekening met de belevingswereld en belangstelling van al hun leerlingen.
 - Scholen begeleiden bij het formuleren van aanbod dat past bij de diversiteit van leerlingen.
 - Betrekken Brabantse culturele instellingen bij het meer divers en inclusief maken van hun aanbod.
 - Scholen leggen verbanden tussen kansengelijkheidsuitdagingen binnen cultuureducatie en andere vakken.
 - Versterking samenwerking met organisaties uit andere domeinen.
 - Scholen begeleiden bij het formuleren van aanbod dat past bij de diversiteit van leerlingen.
 - Er is een versterkte samenwerking en kennisdeling tussen uitvoeringsorganisaties cultuureducatie en organisaties die op andere domeinen actief zijn in de aanpak van kansengelijkheid, zoals sport, milieu en taal.
 - Initiëren en begeleiden van co-creatietrajecten tussen onderwijs, cultuur en andere domeinen

Zoals hierboven al beschreven, staat een breder cultuuraanbod waarin alle leerlingen zich kunnen herkennen wel op de radar, maar mist men handvatten. Daarnaast staat, zoals eveneens eerder beschreven, de visie van de school nog niet altijd centraal in de verschillende samenwerkingen. Rondom de samenwerking met andere domeinen zien we dat iets meer dan de helft van de aanbieders dit af en toe of regelmatig doet. Met name sport, maar ook duurzaamheid, komt hierbij aanbod. Onder intermediairs is dit percentage hoger – 76% van hen werkt wel eens samen met andere domeinen. Sport, taal (bijvoorbeeld bibliotheken), erfgoed en natuur worden hier vaker genoemd, evenals jongerenwerk. De stuurgroep geeft aan dat er per regio verschillend gewerkt wordt aan co-creatieprojecten en andere domeinoverstijgende samenwerkingen, omdat per regio de situatie en de uitdaging anders is. Wel wordt een trend richting overlap gesignaleerd, omdat de waarde van cultuur als middel steeds vaker ingezet wordt en hierdoor de grenzen tussen cultuureducatie en cultuurparticipatie vervagen.

2.4 Professionalisering

Gezamenlijk ontwikkelen, organiseren en uitzetten van professionaliseringsaanbod in Brabant

- Overkoepelende taal en visie.
 - Ervaren scholen ontwikkelen meer zelfstandigheid.
 - Ontwikkelen van scholingsaanbod in gemeenschappelijke visie en taal.
 - Ervaren scholen leren cultuureducatie te borgen in het curriculum, door middel van scholing.
 - Ontwikkelen van scholingsaanbod in gemeenschappelijke visie en taal.
 - Nieuwe scholen, ervaren scholen en het culturele veld hebben toegang tot scholing.
 - Oprichten van een centraal Brabants platform waarin scholingsaanbod wordt ontsloten.
 - Het culturele veld heeft toegang tot begeleiding en advies.

De voornaamste ontwikkeling op het gebied van professionalisering is het afronden van de inventarisatie van het scholingsaanbod voor de verschillende doelgroepen. Voor onderwijs en intermediairs is al behoorlijk wat beschikbaar. Uit de vragenlijst onder scholen blijkt dat het borgen van cultuureducatie al behoorlijk geland is, maar eveneens blijkt uit dit onderzoek dat onduidelijk is in hoeverre dit doel ook vertaald is naar de inhoud van het scholingsaanbod. Er liggen, volgens de werkgroep Professionalisering, kansen voor het bereiken van aanbieders. Hiertoe zijn profielen opgesteld voor de verschillende typen culturele professionals en hun scholingsbehoeften en (in een voorzet) de competenties die zij nodig hebben. Op basis hiervan kan het gesprek aangegaan worden – hun toegang tot begeleiding en advies wordt hiermee vergroot. Uit de bijeenkomsten voor intermediairs om kennis te maken met het instrument dat zij nog niet kenden (De Culturele Ladekast of De Cultuur Loper) spreekt ook een eerste aanzet richting scholingsaanbod vanuit een gemeenschappelijke taal en visie.

- Schaalvergroting van het CmK-aanbod.
 - Samenwerking met hoger onderwijs (pabo en kunstvakonderwijs).
 - Vergroten van de deskundigheid van de studenten.
 - Professionalisering van de rest van de keten.
 - Verbinden van de huidige opleidingsstof en behoeften in het veld met landelijke ontwikkelingen.
 - Vermindering in de administratieve uren van begeleiding van scholingsaanvragen door efficiëntieslag.

Als we kijken naar de schaalvergroting van het professionaliseringsaanbod, dan zien we dat de diverse partners langdurige samenwerkingen aangegaan zijn met kunstvakopleidingen en pabo's, maar dit vindt nog niet in gezamenlijk verband plaats. De stuurgroep is voornemens om dit vraagstuk van schaalvergroting en professionalisering in gezamenlijkheid op te pakken.

Randvoorwaardelijk

- Maatwerk
 - Intermediairs inventariseren jaarlijks lokale ontwikkelingen, behoeften en kansen voor professionalisering.
- Dezelfde financiële voorwaarden.
 - Uniforme administratieve en financiële processen rondom scholingsaanbod voor heel Brabant

Uit navraag blijkt dat intermediairs in hun gewone werkproces al ontwikkelingen, behoeften en kansen voor professionalisering inventariseren, maar dan eerder wanneer ze zich voordoen, gedurende het jaar heen. Hier is (nog) geen meer omliggende werkwijze voor, of een centrale plek waar deze inventarisaties terecht komen. In deze meting is het bevragen van uniforme administratieve en financiële processen rondom scholingsaanbod nog niet aan de orde geweest.

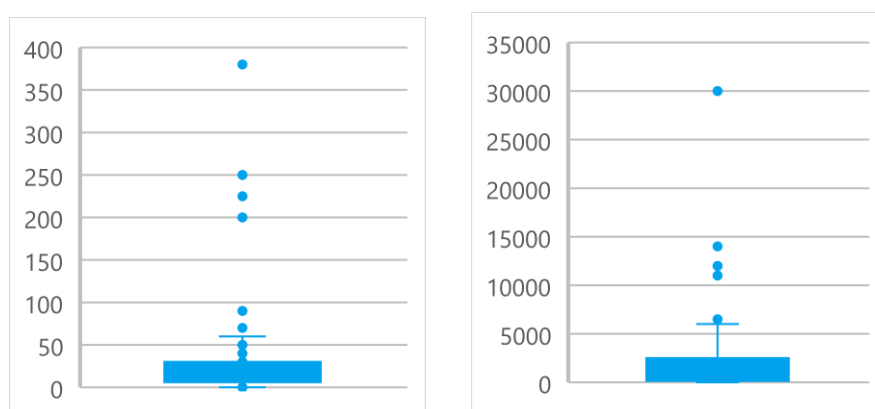
3 Aanbieders van cultuureducatie

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van de vragen die we stelden aan aanbieders van cultuureducatie. Dit zijn aanbieders van bijvoorbeeld muzieklessen of kunstworkshops, maar ook theaters met een educatieprogramma in huis. We hebben een vragenlijst verzonden naar aanbieders van cultuureducatie waarmee de verschillende gemeentes die samenwerken binnen de CmK-regeling contacten hebben. De uitnodiging voor de vragenlijst is naar 304 aanbieders verzonden. Uiteindelijk vulden 99 cultuureducatieaanbieders de vragenlijst in, die vroeg naar inzet, doelgroep, activiteiten, visie op het onderwijs, onderwijsdoelen, samenwerking met organisaties, evaluatie en aandacht voor kansengelijkheid. Dit zijn niet álle cultuureducatieaanbieders in Noord-Brabant, maar een dergelijk aantal geeft een betrouwbaar beeld van hoe onderstaande vragen onder de cultuureducatieaanbieders leven. Zie de onderzoeksverantwoording voor meer informatie over hoe deze vragenlijst uitgezet is onder aanbieders.

3.1 Achtergrondvragen

De aanbieders hebben aangegeven hoeveel scholen en hoeveel individuele leerlingen op scholen zij bereiken door middel van activiteiten binnen Noord-Brabant in een normaal schooljaar. Hierop zien we een enorme diversiteit aan antwoorden. Deze spreiding is weergegeven in onderstaande plots. Zo zien we dat de meeste aanbieders tot ongeveer 40 scholen bereikt in een jaar, met daarbij gewoonlijk tot ongeveer 2.500 leerlingen. Gezien de aard van de vragenlijst moeten deze resultaten als indicatief beschouwd worden, maar te zien is dat er veelal kleinere aanbieders actief zijn in het Brabantse veld, met enkele hele grote spelers.

Figuren 1 en 2: Hoeveel scholen (links) en hoeveel leerlingen op scholen (rechts) bereik je door middel van activiteiten binnen Noord-Brabant in een normaal jaar? (n=98) Een schatting volstaat¹

¹ Een boxplot is als volgt af te lezen: binnen het gekleurde vlak bevinden zich de middelste 50% van de waarnemingen. Binnen de lijn met uiteinden bevinden zich alle waarnemingen die geen *outlier* zijn. Punten geven *outliers* aan.

Van de respondenten werkt een derde als zelfstandige (32%) en een vijfde als medewerker bij een culturele organisatie (20%) in het binnenschoolse cultuuronderwijs. Een kleiner percentage werkt in beide vormen hierbinnen (10%). Het grootste deel van de cultuureducatie-aanbieders heeft echter een andere werksituatie (35%). Deze verschillende werksituaties variëren, en bestaan uit werk bij een heemkundekring, bestuurstaken bij een harmonie of muziekvereniging, werkzaamheden bij een museum of werkzaam binnen (cultuur)onderwijs. Ook geeft een viertal respondenten aan bij de gemeente te werken met een functie gefocust op cultuuronderwijs binnen basis- en middelbare scholen.

Tabel 1 Welke situatie is op jou van toepassing? (n=99)

	Percentage
Ik ben als zelfstandige werkzaam binnen het binnenschoolse cultuuronderwijs	32
Ik ben als medewerker van een culturele organisatie werkzaam binnen het binnenschoolse cultuuronderwijs	20
Beide	10
Anders	35
Ik ben niet (meer) werkzaam binnen het binnenschoolse cultuuronderwijs	2

3.2 Visie en programma

De aanbieders van cultuureducatie in Brabant hebben diverse doelgroepen waarvoor ze hen aanbod ontwikkelen. Veruit de grootste groep respondenten biedt cultuureducatieve activiteiten op basisscholen, zowel in de onderbouw (81%) als bovenbouw (88%). Ook meer dan de helft van de aanbieders heeft een cultuureducatie aanbod voor de onderbouw op het voortgezet onderwijs (57%) en bijna de helft op speciaal basisonderwijs (48%). Enkele aanbieders hebben geen aanbod voor deze specifieke doelgroepen (3%).

Tabel 2 Voor welke doelgroep(-en) heb je aanbod ontwikkeld? (n=99) Meerdere antwoorden mogelijk

	Percentage
Basisonderwijs – bovenbouw	88
Basisonderwijs – onderbouw	81
Voortgezet onderwijs – onderbouw	57
Speciaal basisonderwijs	48
Voortgezet onderwijs – bovenbouw	38
Basisonderwijs – aanbod/trainingen voor docenten(-teams)	35
Speciaal voortgezet onderwijs	22
Voortgezet onderwijs – aanbod/trainingen voor docenten(-teams)	17
Speciaal basisonderwijs – aanbod/trainingen voor docenten(-teams)	16
Speciaal voortgezet onderwijs – aanbod/trainingen voor docenten(-teams)	10
Geen activiteiten voor specifieke doelgroepen (deze antwoordoptie is uitsluitend)	3

Diverse disciplines

Wat betreft de disciplines waarin cultuureducatie wordt gegeven, meent het grootste deel van de respondenten dat zijn of haar aanbod niet uitsluitend bij één vakgebied hoort (35%). De meest voorkomende disciplines waarin door de respondenten wordt lesgegeven zijn erfgoed (32%), beeldende vakken (29%), spel/drama (27%) en muziek (26%).

Respondenten die nog andere vormen of disciplines in hun programma hebben (17%), geven aan dat hun aanbod ook bestaat uit lessen gericht op duurzaamheid, en projecten rondom burgerschap. Ook wordt het thema geschiedenis twee keer genoemd, en geven veel respondenten aan met meerdere thema's en daarbij passend aanbod te werken.

Tabel 3 Welke vormen of disciplines van cultuuronderwijs biedt je leerlingen aan? (n=99) Meerdere antwoorden mogelijk

	Percentage
Vakoverstijgend	35
Erfgoed	32
Beeldende vakken	29
Spel/drama	27
Muziek	26
Dans/beweging	21
Anders	17
Film/fotografie /nieuwe mediakunst	13
Literatuur	11

Aanbod van activiteiten

De respondenten hebben aangegeven wat voor soort activiteiten zij wel of niet aanbieden, en of dit in het standaard aanbod zit of maatwerk is. In ruim een derde van het standaard aanbod bevinden zich losse lessen (41%), lessenseries (37%), lesbrieven (36%) en voorstellingen (33%). Een kleinere groep (minder dan 20%) geeft standaard trainingen, co-teaching trajecten, kunstenaar in de klas-projecten of alternatieve activiteiten. Deze alternatieve activiteiten bestaan onder andere uit rondleidingen, leskisten, workshops, en musicals.

Anderen geven aan veel activiteiten op aanvraag te doen. We zien dat aanbieders relatief vaker maatwerk aanbieden dan een standaardaanbod. Maatwerkactiviteiten die het vaakst worden aangeboden zijn losse projecten of projectweken (67%), losse lessen (60%) en lessenseries (57%). Meer dan een derde van de aanbieders maakt ook activiteiten zoals lesbrieven, co-teaching trajecten en kunstenaar in de klas-projecten op maat. De minst aangeboden activiteiten (ongeacht of dit standaard aanbod is of maatwerk) zijn co-teaching trajecten, kunstenaar in de klas-projecten en trainingen.

Tabel 4 Wat voor soort activiteiten heb je in jouw aanbod? (n=99) Meerdere antwoorden mogelijk, (%)

	Standaard aanbod	Maatwerk aanbod	Dit bied ik niet aan (deze antwoordoptie is uitsluitend)
Losse projecten of projectweken	27	67	19
Losse lessen	41	60	23
Lessenserie	37	57	26
Een bezoek aan onze locatie	27	41	42
Trainingen	19	41	49
Voorstelling/tentoonstelling	33	40	39
Kunstenaar in de klas-project	12	38	59
Lesbrieven	36	35	42
Co-teaching trajecten	14	32	63
Alternatieve activiteiten	15	18	75

Visie op het cultuuronderwijs

Van de respondenten heeft 88% een specifieke visie op het onderwijs. Wanneer gevraagd wordt naar wat deze visie inhoudt, noemen aanbieders vooral dat ze docenten, maar vooral leerlingen creatief willen leren denken en doen, zodat ze met een open blik naar de wereld kunnen kijken. Hierbij worden zelfexpressie en zelfreflectie benoemd als belangrijke punten. Ook willen veel aanbieders leerlingen in aanraking laten komen met cultuur en muziek die ze anders misschien niet hadden ontdekt, en dus een brede interesse meegeven. Talentontwikkeling door middel van multidisciplinair aanbod wordt ook als belangrijk gezien.

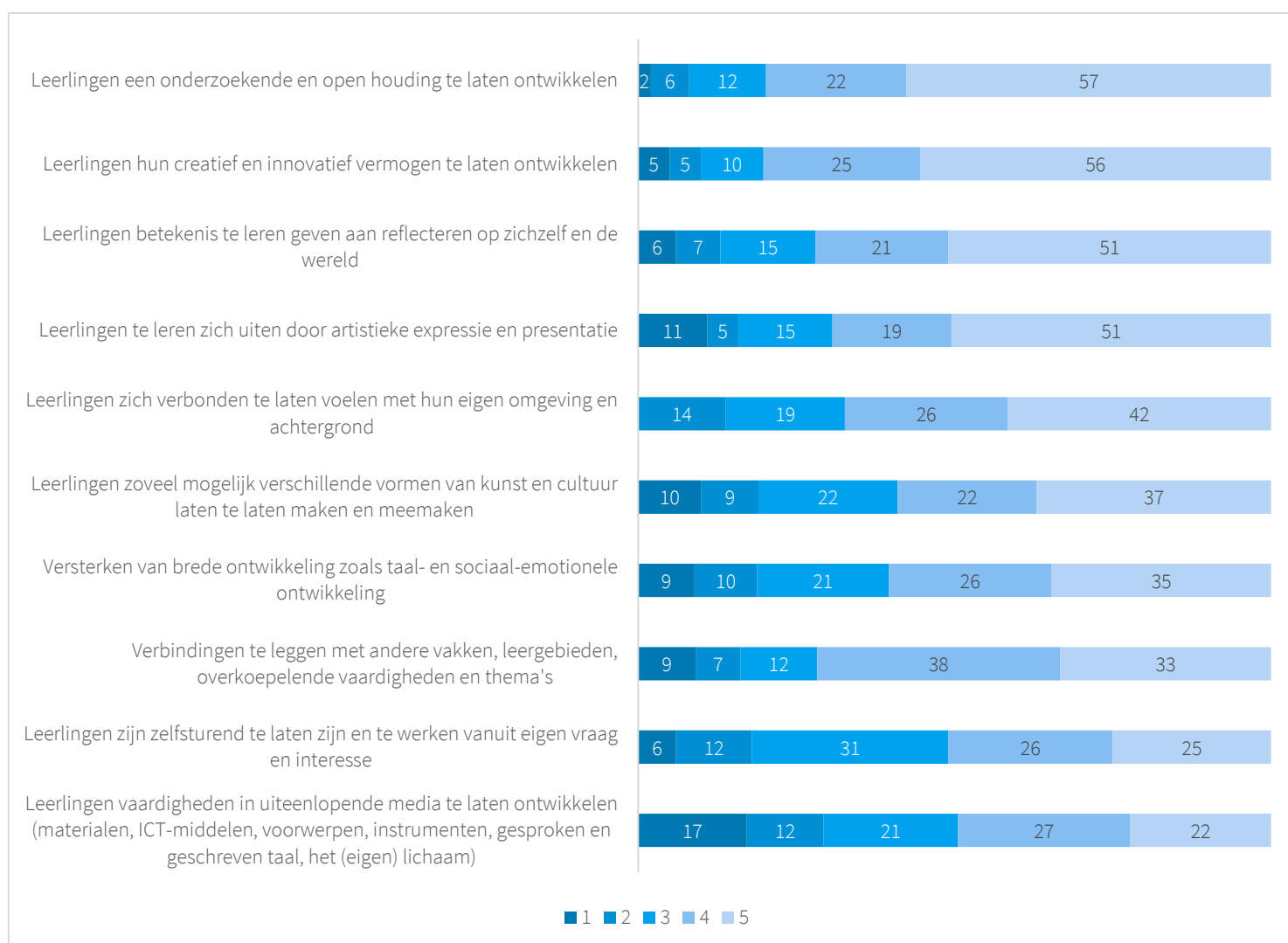
De meeste aanbieders geven aan dat het hen goed lukt om hun visie in hun activiteiten te verwerken. Knelpunten zijn het opbouwen van een relatie met een school, en daarbij komende verwachtingen en wensen vanuit de school. Ook vinden sommige aanbieders het lastig bepaalde kinderen te bereiken, bijvoorbeeld kinderen met een taalachterstand.

Door nauw samen te werken en te communiceren met scholen, door middel van in gesprek gaan, overleggen, en evalueren zorgen de aanbieders ervoor dat hun aanbod aansluit op de onderwijsdoelen voor cultuuronderwijs. Ook noemen zij het aansluiten bij de kerndoelen van het onderwijs. Daarnaast wordt ook het belang van directe relaties met scholen en andere (lokale) cultuur aanbieders genoemd.

Doel van activiteiten in cultuuronderwijs

Verschillende doelen blijken in grote mate belangrijk te zijn voor de cultuureducatie-aanbieders. Zo stelt meer dan de helft van de respondenten het als doel om het creatief en innovatief vermogen (56%) en een onderzoekende en open houding (57%) te ontwikkelen bij de leerlingen, ze leren artistieke expressie en presentatie te uiten (51%) en ze betekenis leren geven aan reflecteren op zichzelf en de wereld (51%). Er gaat, relatief gezien, minder aandacht uit naar het ontwikkelen van vaardigheden door de leerlingen in uiteenlopende media.

Figuur 3 Kijkend naar jouw programma/activiteiten in het cultuuronderwijs, in hoeverre heeft dit op het gebied van cultuuronderwijs het doel om (n=81):
(1 = helemaal niet, 5 = in grote mate)

3.3 Ervaring op scholen

Vragend naar de houding van scholen met betrekking tot cultuuronderwijs, komen er verschillende antwoorden op de onderstaande stellingen naar voren. We zien dat aanbieders aangeven dat zij scholen kunnen inspireren voor nieuwe ideeën voor cultuuronderwijs (eens 43%, helemaal eens 33%). Ook geven ze aan dat de leefwereld van de leerlingen onderwerp van gesprek is met scholen (eens 38%, helemaal eens 23%). Connecties met de visie van de school en buitenschoolse toegang tot cultuur worden aanmerkelijk minder vaak gelegd.

Tabel 5 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? (n=81) (%)

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens	Niet van toepassing
Als ik bij scholen kom, heb ik het gevoel dat ik hen kan inspireren voor nieuwe ideeën voor hun cultuuronderwijs	2	2	9	43	33	10
Als ik bij scholen kom staat hun visie op cultuuronderwijs centraal	0	25	31	26	9	10
Als ik met scholen in gesprek ben, is aansluiten bij de leefwereld van alle leerlingen onderwerp van gesprek	2	5	27	38	23	4
Als ik met scholen in gesprek ben, is toegang tot cultuur in de vrije tijd voor alle leerlingen onderwerp van gesprek	9	30	22	26	2	11

Veel aanbieders geven aan dat de meeste scholen enthousiast of te enthousiasmeren zijn als het gaat om cultuuronderwijs. Dit wordt als erg prettig ervaren. Echter, worden er in de antwoorden op de open vragen ook veel knelpunten genoemd zoals leerkrachten die het druk hebben en daardoor weinig betrokken zijn bij bepaalde projecten, er is weinig mentale en fysieke ruimte. Veel scholen denken, volgens een deel van de aanbieders die hun antwoorden hebben toegelicht, ook vaak in belemmeringen. Hierdoor is het ook moeilijk de financiën rond te krijgen. Daarnaast benoemen zij ook dat het project of concept van aanbieders valt en staat met de support van het management of de directie. Als dit niet goed loopt of een school wisselt van directie loopt het project dan ook vaak slechter of wordt soms zelfs stopgezet.

Een vergelijkbaar beeld zien we ook terug bij de groepsgesprekken met de afgevaardigden van scholen, welke uitgevoerd zijn door Titia Lefers.² Hoewel de scholen veel belang hechten aan een rijke culturele leeromgeving van hun leerlingen bemerken zij ook dat de invulling hiervan soms stroef verloopt. Redenen hiervoor zijn de naweeën van de coronapandemie (aandacht gaat vaak uit naar het wegwerken van leerachterstanden), te weinig ruggensteun vanuit het team of de directie aan de ICC'er, en praktische belemmeringen zoals gebrek aan tijd bij het leerkrachtenteam. Scholen hebben heel veel zaken op hun bord liggen, waardoor de cultuureducatie soms onder druk staat. Vooral bij beginnende scholen maakt dit het extra moeilijk om de cultuureducatie van de grond te tillen. Pas als er rust in de school is, komt er weer meer ruimte voor cultuureducatie.

² Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

De samenwerking met schoolinstanties is divers onder de cultuuraanbieders. De meesten, bijna de helft, werken samen met meerdere scholennetwerken of koepels (45%). Daarna heeft de grootste groep een ander soort samenwerkingsverband (29%). Aanbieders geven in hun toelichting hierbij aan ook buiten Brabant te werken, of met scholen buiten het netwerk. Kleinere groepen werken samen met één scholennetwerk (14%) of gaan nooit een structurele samenwerking aan met schoolinstellingen (10%).

Tabel 6 Werk je structureel samen met scholen of scholennetwerken (koepels)? (n=80) Meerdere antwoorden mogelijk

	Percentage
Ja, met één school	3
Ja, met één scholennetwerk/-koepel	14
Ja, met meerdere scholennetwerken/-koepels	45
Nee	10
Anders	29

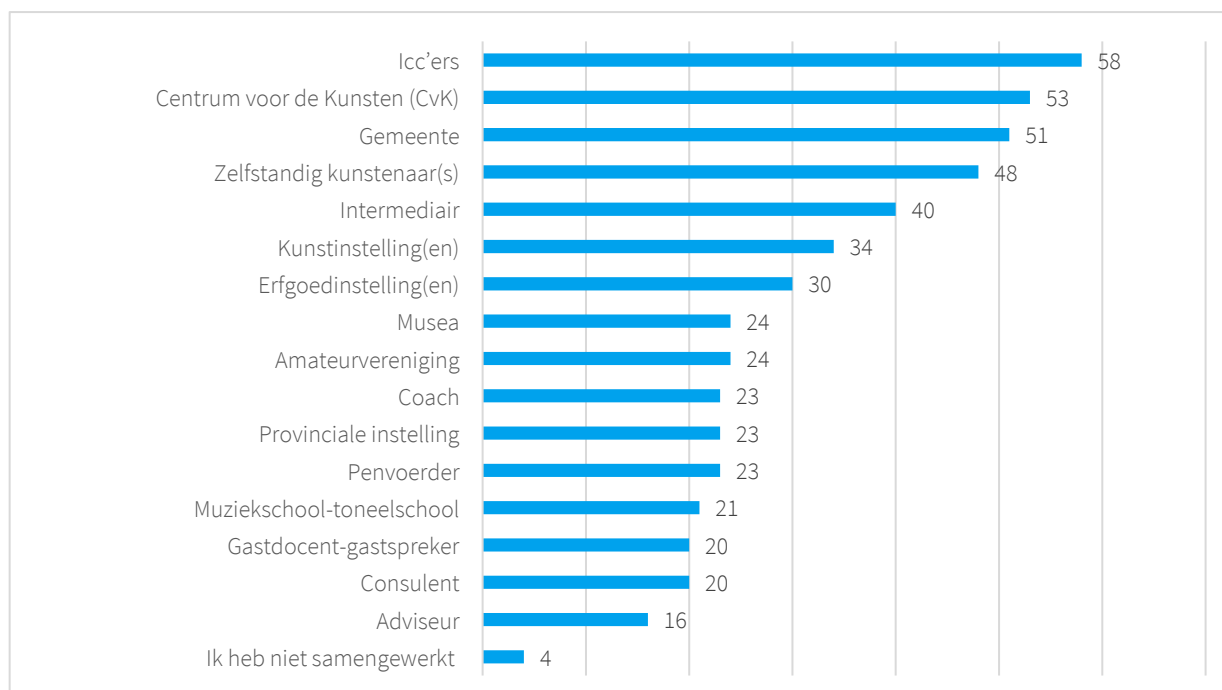
Vanuit de groepsgesprekken zien we dat de scholen aangeven dat de samenwerking tussen scholen en cultuuraanbieders nog tamelijk aanbodgericht is. Het zijn vaak dezelfde cultuuraanbieders, zodat scholen weten wat zij kunnen verwachten. Andere of nieuwe aanbieders komen daar moeilijker tussen.³

Samenwerking met andere partners

Veruit de meeste cultuuraanbieders werken samen met interne cultuurcoördinatoren (58%), Centra voor de Kunsten (53%) en de gemeente (51%). Ook werkt (ruim) een vijfde van de aanbieders samen met zelfstandig kunstenaars (48%) en intermediairs (40%). Er wordt het minst samengewerkt met adviseurs (16%) en een hele kleine groep werkt helemaal niet samen met partners (4%). Navraag leert dat het soms voor aanbieders niet duidelijk is dat zij te maken hebben met een intermediair, omdat diegene ook werkzaam kan zijn bij een Centrum voor de Kunsten of een gemeente.

³ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

Figuur 4 Met welke partners heb je in het afgelopen jaar samengewerkt op het gebied van cultuuronderwijs? (%) (n=80) Meerdere antwoorden mogelijk

Er zijn aan de aanbieders verschillende stellingen voorgelegd over de communicatie tussen samenwerkingspartners binnen het cultuuronderwijs in Brabant. Zo is bevraagd of respondenten merken dat intermediairs, scholen en trainers van cultuureducatieaanbieders vaak hetzelfde doel voor ogen hebben. Een groot percentage is het hier (helemaal) mee eens (61%). Ook vindt bijna de helft van de cultuuraanbieders dat goed gecommuniceerd wordt met samenwerkingspartners (39% eens, 8% helemaal eens). Een minder grote groep ervaart een gemeenschappelijke taal over de kwaliteit van cultuuronderwijs met samenwerkingspartners (24%).

Tabel 7 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? (n=77)

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens	Niet van toepassing
Binnen Noord-Brabant spreken we een gemeenschappelijke taal als het gaat om kwaliteit van cultuuronderwijs	4	10	38	21	3	25
Binnen Noord-Brabant kunnen we goed met onze samenwerkingspartners communiceren	0	9	31	39	8	13
In mijn samenwerkingen met intermediairs/consulenten, scholen en trainers, hebben we vaak hetzelfde doel voor ogen	0	12	19	48	13	8

In de vragenlijst aan de cultuuraanbieders zijn er vier scenario's geschetst over de samenwerking met partners. De respondenten hebben aangegeven welk scenario hun samenwerking het beste beschrijft. De meest voorkomende situatie is een structureel verband waarbij wordt onderzocht welk aanbod het best aansluit bij hetgeen beide partijen

willen meegeven (36%). Een derde van de aanbieders geeft aan een soortgelijke samenwerking aan te gaan, maar legt de afspraken vast en voert zelf de regie hierover (30%). Daarnaast werkt 23% niet of incidenteel samen en 10% geeft aan dat de externe partner voornamelijk de inhoudelijke keuzes maakt.

Tabel 8 Welk beschrijving past het beste bij de manier waarop je samenwerkt met andere partners? (n=77)

	Percentage
Scenario 1: ik heb geen of hoogstens incidenteel samenwerking of contacten met partners.	23
Scenario 2: ik werk samen met partners, de externe partner maakt veelal de inhoudelijke keuzes.	10
Scenario 3: ik werk structureel samen met partners, we onderzoeken samen met de partner hoe het aanbod kan aansluiten bij wat wij de leerlingen willen meegeven.	36
Scenario 4: Ik werk structureel samen met partners en leg de afspraken over samenwerking met hen vast, de samenwerking is erop gericht de inhoud van het programma optimaal te laten aansluiten bij wat wij de leerlingen willen meegeven, ik voer zelf actief de regie over de samenwerking.	30

3.4 Evaluatie van cultuuronderwijs

Om meer te weten te komen over de evaluatie van het cultuuraanbod in het onderwijs, is gevraagd welke activiteiten geëvalueerd worden, op welke manier en wat andere activiteiten zijn waarmee cultuuraanbod gemonitord of verbeterd wordt.

Uit de antwoorden van de respondenten blijkt dat veel activiteiten zelf worden geëvalueerd of samen met school. Samen met school evalueren cultuuraanbieders zowel de ervaring van de leraar (69%) als de leerling (58%), maar ook programmaonderdelen zoals de inhoud (67%), organisatie (60%) en de aansluiting bij beleid (46%). Dezelfde activiteiten worden door meer dan een derde van de respondenten ook zelf geëvalueerd. Daarnaast wordt samenwerking met (andere) aanbieders door 36% van de respondenten zelf geëvalueerd, terwijl ook 35% dit samen met deze partijen evalueert. Verder valt op dat de leeropbrengsten van leerlingen door een relatief grote groep niet wordt geëvalueerd (38%), dat een vijfde van de respondenten de inhoud van het programma met andere aanbieders evalueert (19%) en vrijwel geen activiteiten door een externe partij worden geëvalueerd. In totaal wordt de inhoud van het programma het meest geëvalueerd, ofwel zelf, met scholen of andere aanbieders.

Tabel 9 We zijn benieuwd of je jouw activiteiten evalueert. Kun je per aspect aangeven of en op welke manier je dit evalueert? (n=78) Meerdere evaluatiemethoden mogelijk per te evalueren onderwerp, (%)

	Dit evalueer ik niet	Dit evalueer ik zelf en/of binnen mijn organisatie	Dit evalueer ik samen met de school	Dit evalueer ik samen met andere aanbieders	Dit laat ik door een externe partij een evalueren	Dit evalueer ik op een andere manier
Inhoud van het programma/activiteiten	5	53	67	19	5	3
Organisatie van het programma/activiteiten	8	51	60	15	1	3
Aansluiting van programma/activiteiten op beleid	26	38	46	8	3	4
Samenwerking met aanbieders	31	36	14	35	1	5
Ervaringen leerlingen	12	36	58	9	0	8
Ervaringen leraren	12	29	69	8	1	4
Leeropbrengsten leerlingen	38	27	38	4	0	5
Iets anders	72	9	5	3	0	15

Ook zijn er aanbieders die aangeven dat ze hun activiteiten op een originele manier binnen de klas en met de leerlingen evalueren. Daarbij vragen ze veelal aan de deelnemers (leerlingen) en hun leerkrachten wat ze van de activiteit vonden. Ook worden ervaringen met andere aanbieders gedeeld.

Sommige aanbieders geven aan dat zij andere activiteiten ondernemen om de kwaliteit van hun aanbod te monitoren en, zo nodig, te verbeteren. Dit doen ze door middel van zelfontwikkeling en zelfreflectie, maar ook door samenwerking met andere aanbieders in de vorm van vergelijkingen trekken en ervaringen uitwisselen. Ook monitoren ze hun aanbod creëren zo ook aanbod op maat met de actualiteit in het achterhoofd. Daarnaast blijven contact en daarbij horende evaluaties met de doelgroepen van de activiteiten een grote rol spelen. Ook als er bijvoorbeeld leerlingen zijn met een bepaalde achtergrond/problematiek waar ze dan ook hun aanbod op aan kunnen passen en zo weer een nieuwe groep leerlingen bereiken. Sparren met stagiaires en docenten wordt ook als waardevol gezien.

3.5 Kansengelijkheid in cultuuronderwijs

Kansengelijkheid is een breed begrip dat op diverse manieren geïnterpreteerd kan worden. In de vragenlijst bij onderzoek is het als volgt omschreven: Met kansengelijkheid wordt bedoeld dat alle leerlingen, ongeacht hun achtergrond gelijke, laagdrempelige toegang hebben tot kunst en cultuur, zowel op school als in de vrije tijd. Het onderwerp kansengelijkheid is voorgelegd aan aanbieders, intermediairs en scholen en kwam ook ter sprake in de groepsgesprekken met scholen van Titia Lefers.

Van de ondervraagde culturaanbieders is 30% alleen werkzaam in de binnenschoolse cultuureducatie en 70% geeft aan zowel binnen als buiten scholen actief te zijn in cultuureducatie.

Tabel 10 Welke situatie is op jou van toepassing? (n=76)

	Percentage
Ik ben alleen actief binnen binnenschoolse cultuureducatie	30
Ik ben zowel binnen binnenschoolse als buitenschoolse cultuureducatie actief	70

In de antwoorden op de verschillende stellingen over kansengelijkheid zijn patronen te herkennen. Zo houdt een groot deel van de aanbieders rekening met de diversiteit in de leefwereld van leerlingen (79% in buitenschools aanbod, 68% in binnenschools aanbod). Aandacht voor de mogelijkheden tot cultuuronderwijs in de thuisomgeving, wordt gegeven door 41% van de binnenschoolse aanbieders en 55% van de (ook) buitenschoolse aanbieders. Rondom de mogelijkheden tot cultuuronderwijs in de thuisomgeving is echter ook te zien dat ongeveer 1 op de 5 aanbieders (21%) hier geen rekening mee houdt - mogelijk ervaart men het als moeilijk om buiten de eigen organisatie aan de slag te gaan met de mogelijkheden van cultuuronderwijs in de thuisomgeving van de leerlingen, of zien zij dit niet als hun rol.

Tabel 11 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? (n=76)

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens	Niet van toepassing
Bij het ontwikkelen van binnenschools cultuuraanbod besteed ik aandacht aan mogelijkheden tot cultuuronderwijs in de thuisomgeving	8	22	14	29	12	14
Bij het ontwikkelen van het binnenschools cultuuraanbod houd ik bewust rekening met diversiteit van de leefwerelden van alle leerlingen	1	3	17	47	21	11
Bij het ontwikkelen van buitenschools cultuuraanbod besteed ik aandacht aan mogelijkheden tot cultuuronderwijs in de thuisomgeving	0	21	13	38	17	11
Bij het ontwikkelen van het buitenschools cultuuraanbod houd ik bewust rekening met diversiteit van de leefwerelden van alle leerlingen	0	4	11	47	32	6

In paragraaf 3.2 zagen we al dat aanbieders aangeven dat ze leerlingen in aanraking willen laten komen met cultuur en muziek die ze anders misschien niet hadden ontdekt, en hen daarmee een brede interesse willen aanleren. Dit zien we opnieuw terug in de antwoorden op de open vragen rondom kansengelijkheid.

Aanbieders houden rekening met kansengelijkheid binnen cultuureducatie. Dit doen ze vooral door het toegankelijk zijn voor iedere school en doelgroep, maar ook het zelf bewust afstappen op scholen in wijken waarvan ze verwachten dat er kinderen naar toe gaan die minder in aanraking komen met cultuur. Daarbij passen ze het aanbod aan op wat nodig is. Daarnaast wordt meerdere keren samenwerking met het Jeugd Cultuur Fonds genoemd.

Bij het ontwikkelen van een cultuuraanbod geven aanbieders aan dat zij aandacht hebben voor de leefwereld van leerlingen uit verschillende doelgroepen. Daarbij gaan en blijven ze met leerlingen, maar ook docenten in gesprek om zo maatwerk te kunnen leveren. Ook verdiepen ze zich in thema's en trends die spelen bij de jeugd.

Als het gaat om het ondernemen van stappen door aanbieders om kinderen te stimuleren tot cultuurbeoefening of cultuur mee te nemen naar het thuismilieu dan zien we dat

aanbieders daar ook over nadenken bij hun cultuuraanbod. Ze zeggen oefeningen mee naar huis te geven die gemaakt kunnen worden met familie in de thuisomgeving, maar ook vragen ze leerlingen iets van thuis mee te nemen. Ouders worden soms ook uitgenodigd om het resultaat te bekijken van de activiteiten, zoals een eindvoorstelling of presentatie van de leerlingen. Sommige aanbieders geven aan aanvullend aanbod te bieden waar leerlingen met hun familie naartoe kunnen, zoals een theatervoorstelling. Ook wordt gezegd dat aanbieders hopen dat kinderen enthousiast worden uit zichzelf, door de manier waarop zij hun activiteiten brengen.

Aan de aanbieders is gevraagd of zij het idee hebben dat hun cultuuraanbod kinderen met allerlei achtergronden voldoende aanspreekt. Hier is een onderscheid gemaakt tussen binnenschools en buitenschools cultuuraanbod.

Als we kijken naar het binnenschools cultuuraanbod, dan zien we dat de meeste aanbieders aansluiten op de verhalen en belevingswereld van leerlingen, en deze aanpassen naar aanleiding van feedback. Sommige aanbieders geven aan dat ze dit meer zouden kunnen doen, omdat ze nog te veel vanuit hun eigen vakgebied denken en daarom ook vaak op scholen terechtkomen die overwegend ‘wit’ zijn, en ook geven ze aan dat ze scherper kunnen luisteren naar leerlingen.

Kijken we naar het buitenschoolse cultuuraanbod dan zien we dezelfde manieren van aansluiting op leerlingen met verschillende achtergronden als bij het binnenschoolse cultuuraanbod. Ook hier wordt laagdrempeligheid genoemd. Wel geven sommige aanbieders aan het lastig te vinden verschillende doelgroepen te betrekken, en zien ze dat ouders vaak niet weten wat het aanbod is of wat ze kunnen verwachten.

Hoewel bijna de helft van de respondenten niet samenwerkt met partijen uit andere domeinen (47%), doet de andere helft dit wél af en toe of regelmatig (54%).

Tabel 12 Werk je wel eens met partijen uit andere domeinen (bijvoorbeeld sport, milieu of taal) samen op het gebied van cultuuronderwijs? (n=75)

	Percentage
Ja, regelmatig	11
Ja, af en toe	43
Nee	47

Aanbieders geven aan veel met sport aan de slag te gaan, bijvoorbeeld dans waarbij fotografie een onderdeel is, maar ook taal en muziek. Ook wordt duurzaamheid als een belangrijk thema genoemd. Deze samenwerkingen lopen uiteen qua invulling. Zo is er een respondent die aangeeft samen te werken met ‘Bosch beweegt’; een parade van turnvereniging Flikflak in Den Bosch die in de optocht naast sport en theater ook graag veel doet met beeldende kunst en geschiedenis. Een andere aanbieder legt bijvoorbeeld een koppeling naar het Waterschap Aa en Maas met een tentoonstelling over wateropvang in de buurt.

Wanneer gevraagd wordt naar hun ondersteuningsbehoeften, geven aanbieders vooral aan in contact te willen komen en samen te willen werken met andere cultuurmakers en -aanbieders of cultuurdisciplines. Daarnaast geven sommige aanbieders aan advies te willen krijgen over financiële borging of professionalisering.

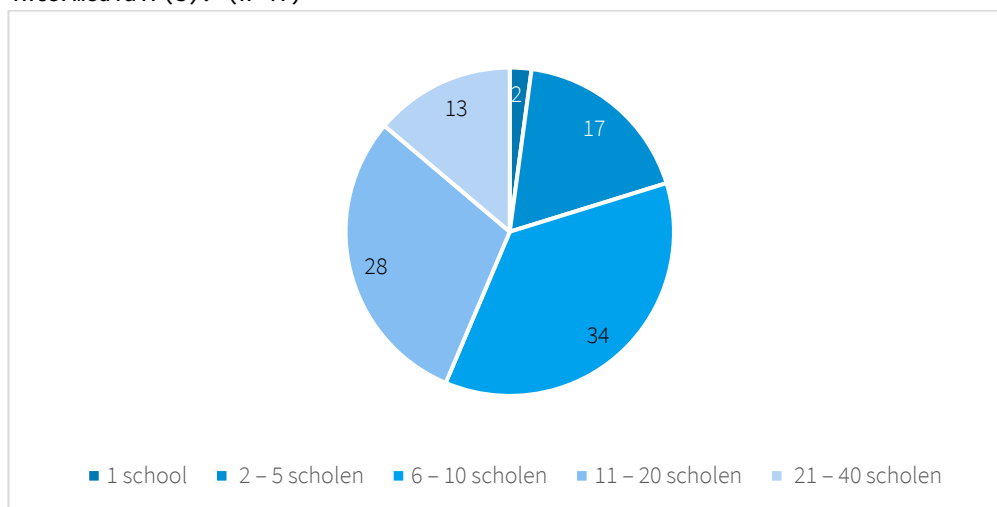
4 Intermediairs

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van de vragen die gesteld zijn aan intermediairs, consultants en adviseurs die cultuureducatie op scholen begeleiden. Zij hebben antwoord gegeven op vragen over de arbeidsinzet, visie op het onderwijs, soort ondersteuningsrollen, samenwerking met organisaties en aandacht voor kansengelijkheid. Voor iedere aan CmK3-deelnemende gemeente is gepoogd een intermediair namens de hele gemeente de vragenlijst in te laten vullen. Voor 47 van de 51 CmK-gemeenten is dit gelukt, wat een behoorlijk goede afspiegeling oplevert van de stand van zaken onder intermediairs binnen het CmK3-programma. Twee aan het onderzoek deelnemende intermediairs zijn voor twee gemeenten werkzaam, hier is in de analyse rekening mee gehouden.

4.1 Achtergrondvragen

We zien dat een derde (34%) van de intermediairs aangeeft dat 6-10 scholen in hun gemeente begeleid worden door een intermediair. Ruim een kwart (28%) geeft aan dat dit voor 11-20 scholen in hun gemeente geldt. 17% Van de intermediairs begeleidt 2-5 scholen en 13% begeleidt 21-40 scholen. Voor 2% van de intermediairs geldt dat zij slechts 1 school begeleiden.

Figuur 5 Hoeveel scholen in jouw gemeente worden begeleid door intermediair(s)? (n=47)

Uit de vragenlijst blijkt vervolgens dat er een grote variatie in de hoeveelheid fte's die er als intermediair per gemeente beschikbaar is. De laagste genoemde hoeveelheid is 0,08 fte, waar andere intermediairs aangeven dat er in hun gemeente 4 fte beschikbaar is. Het betreft hier wel uitschieters – tussen de 0,2 en de 0,9 fte aan beschikbare inzet is het meest voorkomend. Voor nu is deze grote spreiding de belangrijkste bevinding.

De helft van de intermediairs (49%) besteedt gemiddeld tot een uur per week per school die zij begeleiden. Ruim twee vijfde van hen (43%) besteedt gemiddeld 1 tot 4 uur per week per

school. Een klein deel van de intermediairs (8%) besteedt meer dan 4 uur per week aan de begeleiding van een school.

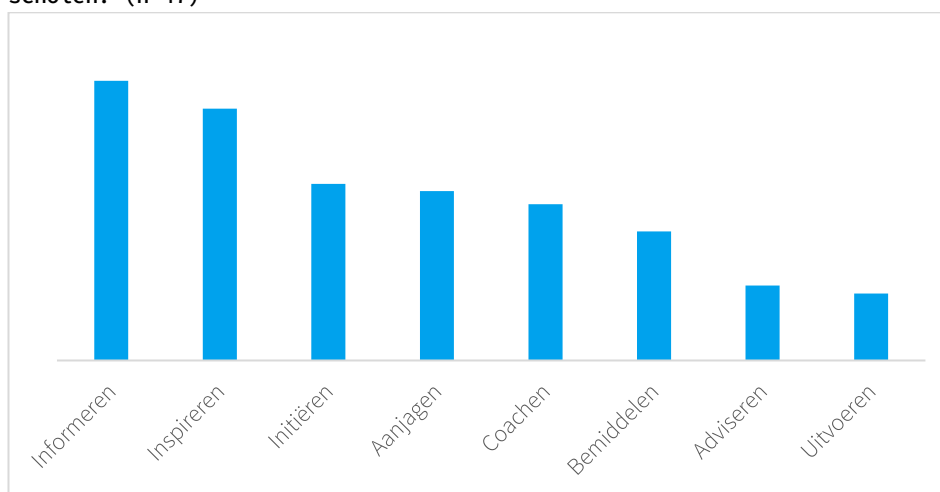
Tabel 13 Hoeveel uren per week wordt er besteed voor de inzet als intermediair gemiddeld per school? (n=47)

	Percentage
tot 1 uur per week	49
1 – 4 uren per week	43
4 – 8 uren per week	4
Meer dan 8 uren per week	4

4.2 Visie en werkwijze

Aan de intermediairs is gevraagd of zij vanuit een bepaalde visie werken. Ze geven aan dat ze vooral ontwikkelingsgericht zijn, richting cultuurontwikkeling voor zowel de leerling als de school en de leerkrachten. Dit doen zij door middel van het bieden van maatwerk, het versterken van de banden tussen school en culturele omgeving, door bereikbaar te zijn als intermediair en door zichtbaarheid van en draagvlak voor cultuur te creëren. Hierdoor worden kinderen voorzien van culturele bagage, wat hen vormt als persoon en helpt in open en creatief denken. Daarna is hen gevraagd om, in volgorde van belangrijkheid, aan te geven welke rollen belangrijk zijn als ze een nieuwe school ondersteuning bieden. De belangrijkste drie rollen blijken informeren, inspireren en initiëren. Rollen die minder vaak genoemd worden zijn adviseren, bemiddelen en uitvoeren. Als toelichting geven ze aan dat per school verschilt wat belangrijk is: het is maatwerk. Maar over het algemeen is vooral het initiëren en aanjagen belangrijk, en daarna contact leggen en duidelijk informeren, aangezien deze scholen vaak nog hun weg moeten vinden.

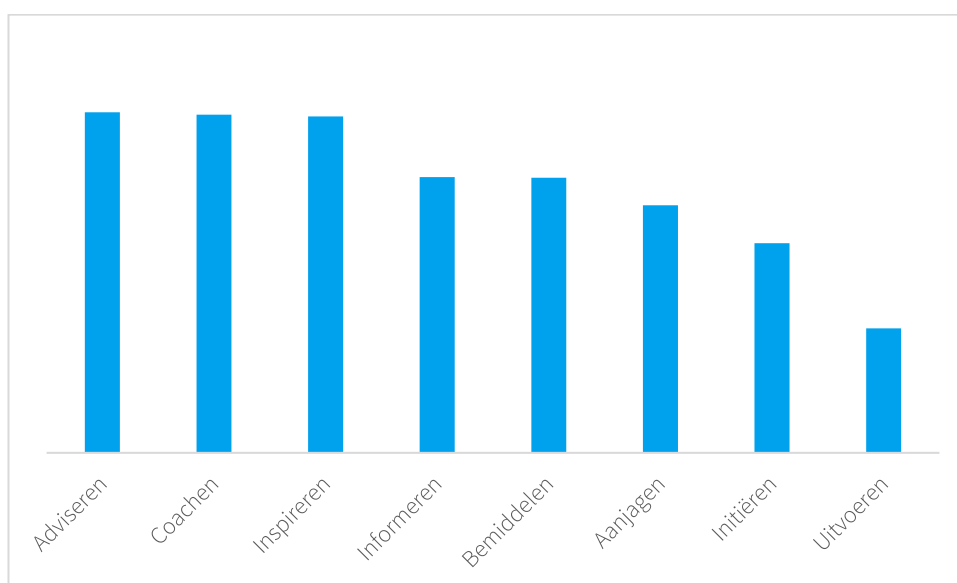
Figuur 6 Kun je in volgorde van belangrijkheid aangeven welke rollen in jouw werk als intermediair het belangrijkste zijn bij de ondersteuning van nieuwe scholen? (n=47)⁴

⁴ Hier weergegeven is de populariteit van de rollen in de rangordering: hoe vaak op plek 1 qua belangrijkheid, hoe vaak op plek 2, et cetera. De verhoudingen van de balken zijn gelijk aan de verschillen in populariteit vanuit de data.

Ook zijn de intermediairs gevraagd om deze rollen op mate van belangrijkheid te sorteren voor scholen met ervaring in cultuureducatie. Hier kwam een andere top-3 uit. Zo bleken adviseren, coachen en inspireren de belangrijkste rollen te zijn. De minste belangrijke rollen op ervaren scholen zijn initiëren en uitvoeren. Als toelichting hierbij geven de intermediairs aan dat het per school blijft verschillen wat belangrijk is. Over het algemeen noemen ze dat ervaren scholen graag inspiratie en informatie willen, en een advies- en bemiddelingsrol verwachten van de intermediair. Intermediairs kunnen zo onder andere het proces draaiende houden, zicht op ontwikkeling houden, en mogelijkheden tot ontwikkeling aanreiken. Hierbij blijft ook het aanjagen belangrijk.

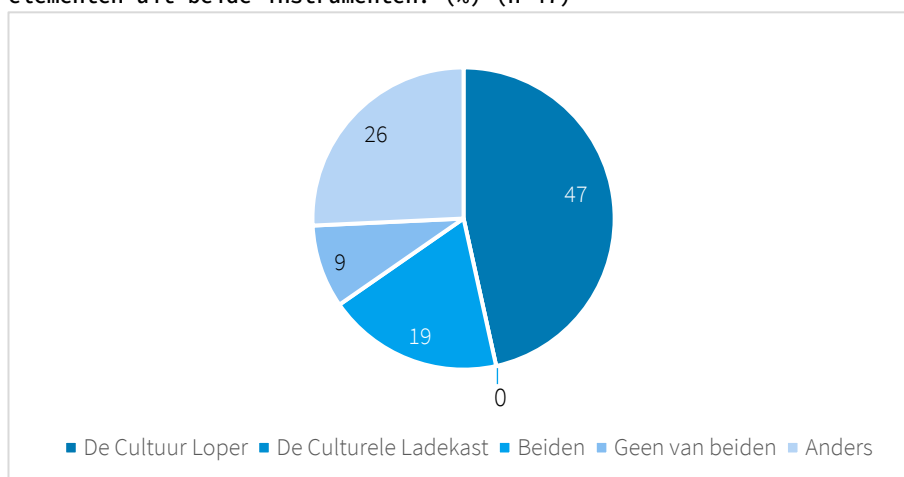
Figuur 7 Kun je in volgorde van belangrijkheid aangeven welke rollen in jouw werk als intermediair het belangrijkste zijn bij de ondersteuning van ervaren scholen? (n=47)⁵

Bijna de helft van de respondenten (47%) gebruikt elementen uit De Cultuur Loper in diens cultuureducatiepraktijk. Géén van de intermediairs maakt uitsluitend gebruik van alleen De Culturele Ladekast. Navraag leert ons dat De Culturele Ladekast al lang loopt en niet altijd meer onder die naam onder de aandacht gebracht wordt – waarschijnlijk is dat deze werkwijze ingebed geraakt is in de dagelijkse praktijk van de intermediairs. Een vijfde van de respondenten (19%) maakt gebruik van beide instrumenten en 9% werkt met géén van beide. Wanneer zij ‘anders’ hebben aangevinkt, geven de intermediairs alsnog vooral aan De Cultuur Loper te gebruiken in hun werk, sommigen combineren het met De Culturele Ladekast en/of eigen inzichten.

⁵ Hier weergegeven is de populariteit van de rollen in de rangordering door de intermediairs: hoe vaak op plek 1 qua belangrijkheid, hoe vaak op plek 2, et cetera. De verhoudingen van de balken zijn gelijk aan de verschillen in populariteit vanuit de data.

Figuur 8 Werk je via De Cultuur Loper, De Culturele Ladekast of gebruik je elementen uit beide instrumenten? (%) (n=47)

Ook is aan de intermediairs gevraagd hoe zij tot een passend traject voor een school komen. We zien dat veel intermediairs al vanaf het begin zijn meegenomen in het traject voor De Cultuur Loper door Kunstloc Brabant, waardoor zij dit nog steeds gebruiken. Veel intermediairs gebruiken een combinatie van De Cultuur Loper en De Culturele Ladekast. Zo wordt aangegeven dat de 4 stappen in De Cultuur Loper fijne handvatten zijn. Maar uiteindelijk bepaalt de school het traject, en worden bovengenoemde tools vooral als hulpmiddel en houvast gebruikt.

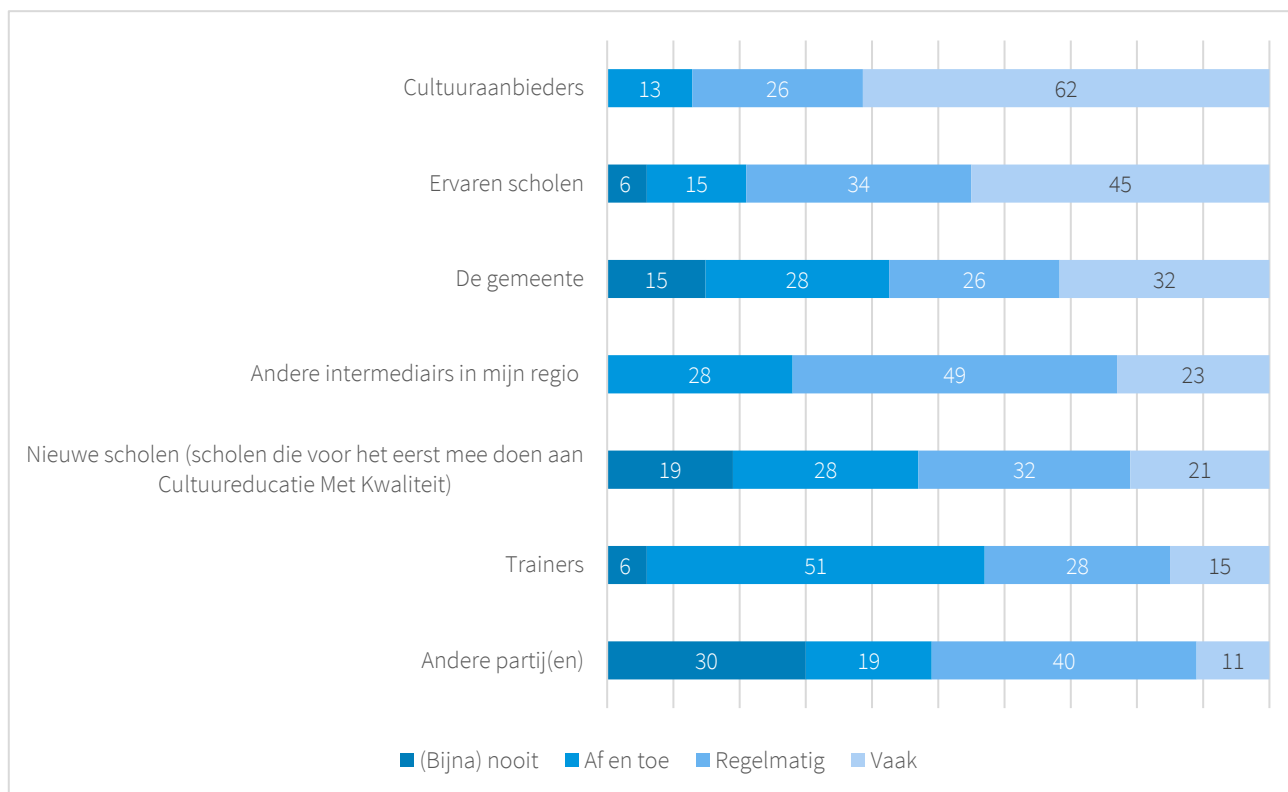
4.3 Samenwerking

De mate van samenwerking tussen intermediairs en andere partijen is erg divers. Met culturaanbieders wordt het vaakst samengewerkt (88% werkt hier regelmatig tot vaak mee samen). Ook met 'ervaren' scholen werkt een grote groep van de intermediairs regelmatig tot vaak samen (79%). Voor nieuwe scholen, trainers en alternatieve partijen is de mate van samenwerking ongeveer gelijk verdeeld; de helft van de intermediairs werkt regelmatig tot vaak met hen samen en de andere helft af en toe tot (bijna) nooit. De grootste groepen waar gemiddeld gezien (bijna) nooit mee samengewerkt wordt zijn alternatieve partijen, nieuwe scholen en gemeenten. Intermediairs die aangeven dat ze met andere partijen samenwerken doen dat vooral met partijen als Kunstloc Brabant en Erfgoed Brabant. Daarnaast werken ze ook samen met partijen zoals het bedrijfsleven, jongerenwerk, en ZZP'ers.

Op dit gebied zien we enige regionale verschillen. Zo geven intermediairs uit de regio Midden minder aan 'vaak' samen te werken met met ervaren scholen, de gemeente en culturaanbieders dan intermediairs uit andere regio's. Intermediairs uit regio West geven opmerkelijk vaker aan 'vaak' met de gemeente samen te werken (86% van hen doet dit vaak, vergelijken met 23% in andere regio's). In de regio Maas en Meijerij werkt men vaker 'regelmatig' samen met trainers dan in andere regio's, in Midden is deze samenwerking meer sporadisch zichtbaar. Tot slot geven intermediairs uit de regio Maas en Meijerij vaker

aan dat zij samenwerken met ‘andere partijen’, wat doet vermoeden dat er in de vragenlijst andere termen gebruikt worden dan daar in de dagelijkse praktijk veel voorkomen.

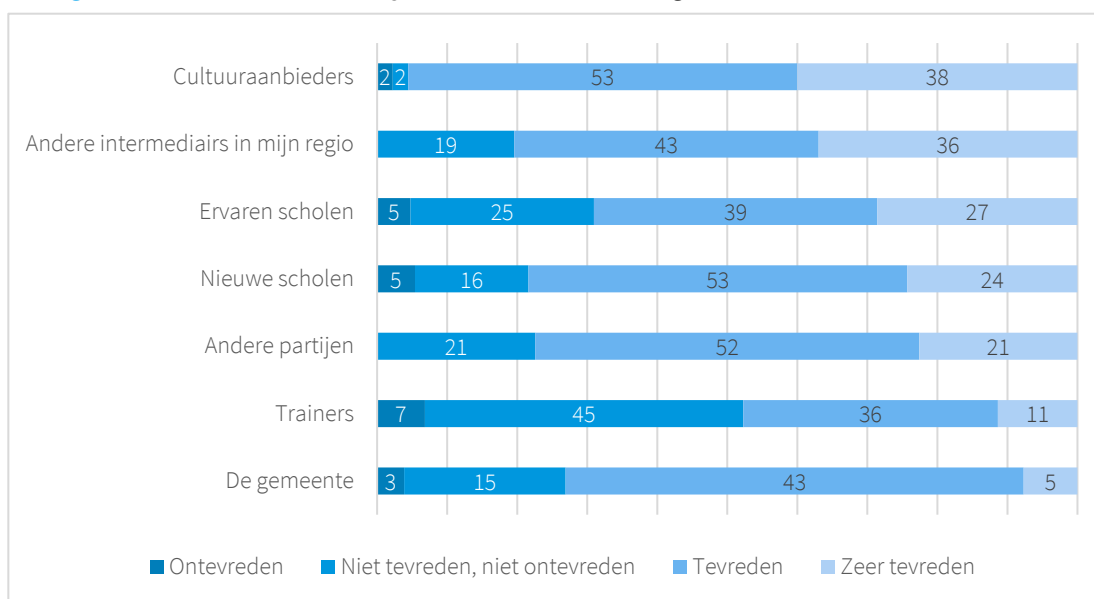
Figuur 9 In welke mate werk je samen met...? (%) (n=47)

Gevraagd naar de samenwerking met partners, blijken de intermediairs het meest tevreden te zijn met de samenwerking met cultuuraanbieders en andere intermediairs in de regio. Over de samenwerking met trainers lijken de intermediairs het meest divers van mening. Slechts een hele kleine groep van minder dan 5% is ontevreden over de samenwerkingen met nieuwe scholen, ervaren scholen, gemeente en cultuuraanbieders.

We zien verder dat intermediairs uit de regio West niet allen veel samenwerken met de gemeente, maar ook dat zij vaker aangeven ‘zeer tevreden’ te zijn over deze samenwerking dan andere regio’s. In de regio Midden is men meer tevreden over de samenwerking met andere intermediairs in de regio, dan in andere regio’s het geval is – 56% van de intermediairs uit Midden geeft aan ‘zeer tevreden’ te zijn over deze samenwerking, vergeleken met 26% bij de andere intermediairs.

Figuur 10 Hoe tevreden ben je over de samenwerking met...? (%) (n=47)

Over het samenwerken met nieuwe scholen zijn de intermediairs vaak tevreden omdat zij vaak enthousiast en gemotiveerd zijn. En daarbij hebben ze een goede energie en staan open voor cultuur. De tevredenheid met ervaren scholen zit hem er volgens de intermediairs in dat ervaren scholen, mede door hun ervaring, al goed door hebben wat ze willen met cultuureducatie. Daardoor verlopen het contact en de samenwerking prettig, en is wat er opgepakt wordt effectief.

Over de samenwerking met de gemeente zijn ze positief omdat de gemeente erg betrokken is. Door een functionele samenwerking met de intermediairs spelen ze vaak een faciliterende rol. De gemeenten zijn meedenkend en hebben een constructieve houding. Cultuuraanbieders worden ervaren als kwalitatief goed; er is fijne communicatie, ze zijn flexibel, en zoeken goede verbindingen met de scholen. Ook trainers ervaren de intermediairs als kwalitatief goed en professioneel. Ze vullen goed aan en spelen goed in op de vraag.

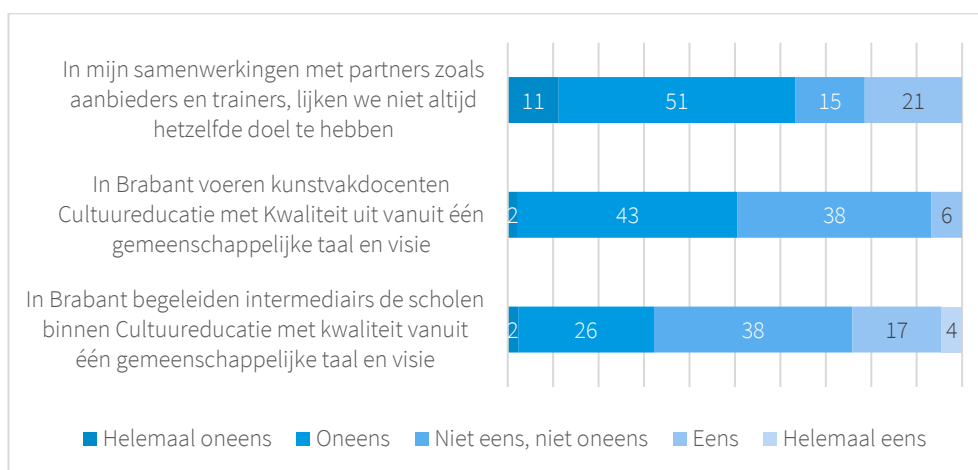
Over de samenwerking met andere intermediairs zijn ze eveneens te spreken; die staan altijd open voor samenwerking, er is fijne en directe communicatie en er worden kennis en ervaringen gedeeld om van elkaar te leren. De samenwerking met andere partijen verloopt goed omdat ze een betrokken en open houding hebben en vaak een overeenkomend doel als het doel van de intermediairs.

Een enkele intermediair heeft een toelichting gegeven op de vraag waarom ze niet tevreden zijn met sommige samenwerkingspartners. Voor het samenwerken met nieuwe scholen geldt dat er voor hen weinig tijd is om te beginnen aan iets nieuws en dat er weinig ruimte is om te verkennen wat er zou kunnen. Dit geldt ook voor ervaren scholen waar er eveneens weinig ruimte is en die veelal een afwachtende houding hebben. Eén intermediair is niet tevreden over de samenwerking met de gemeente omdat de juiste personen met kennis van zaken weg zijn wat de communicatie bemoeilijkt. In één regio is er een tekort aan aanbieders waardoor samenwerking met cultuuraanbieders weinig mogelijk is.

De intermediairs hebben aangegeven in hoeverre ze het eens zijn met verschillende stellingen over de doelen met samenwerkingspartners. Bijna de helft van de respondenten vindt niet dat kunstvakdocenten vanuit een gemeenschappelijke taal en visie CmK3 uitvoeren. Wél vindt een grote groep dat aanbieders en trainers vaak hetzelfde doel lijken te hebben als de intermediairs zelf (62%). Opvallend is dat bijna evenveel respondenten vinden dat in Brabant intermediairs wel en niet vanuit een gemeenschappelijke taal en visie scholen begeleiden. Over de gemeenschappelijke taal en visie van scholen en kunstvakdocenten heeft, net als bij de voorgaande stelling, meer dan een derde geen specifieke mening.

Intermediairs die actief zijn in de regio Oost geven aanzienlijk vaker aan dat in Brabant intermediairs de CmK-scholen begeleiden vanuit een gemeenschappelijke taal en visie – 37% van hen geeft aan het eens te zijn met deze stelling, ten opzichte van slechts 4% onder de andere intermediairs. Daarentegen geven intermediairs die actief zijn in West vaker aan dat in samenwerkingen met bijvoorbeeld aanbieders en trainers, de partners niet altijd hetzelfde doel lijken te hebben – 57% van hen geeft aan het eens te zijn met deze stelling, vergeleken met 15% onder de andere regio's.

Figuur 11 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen? (%) (n=47)

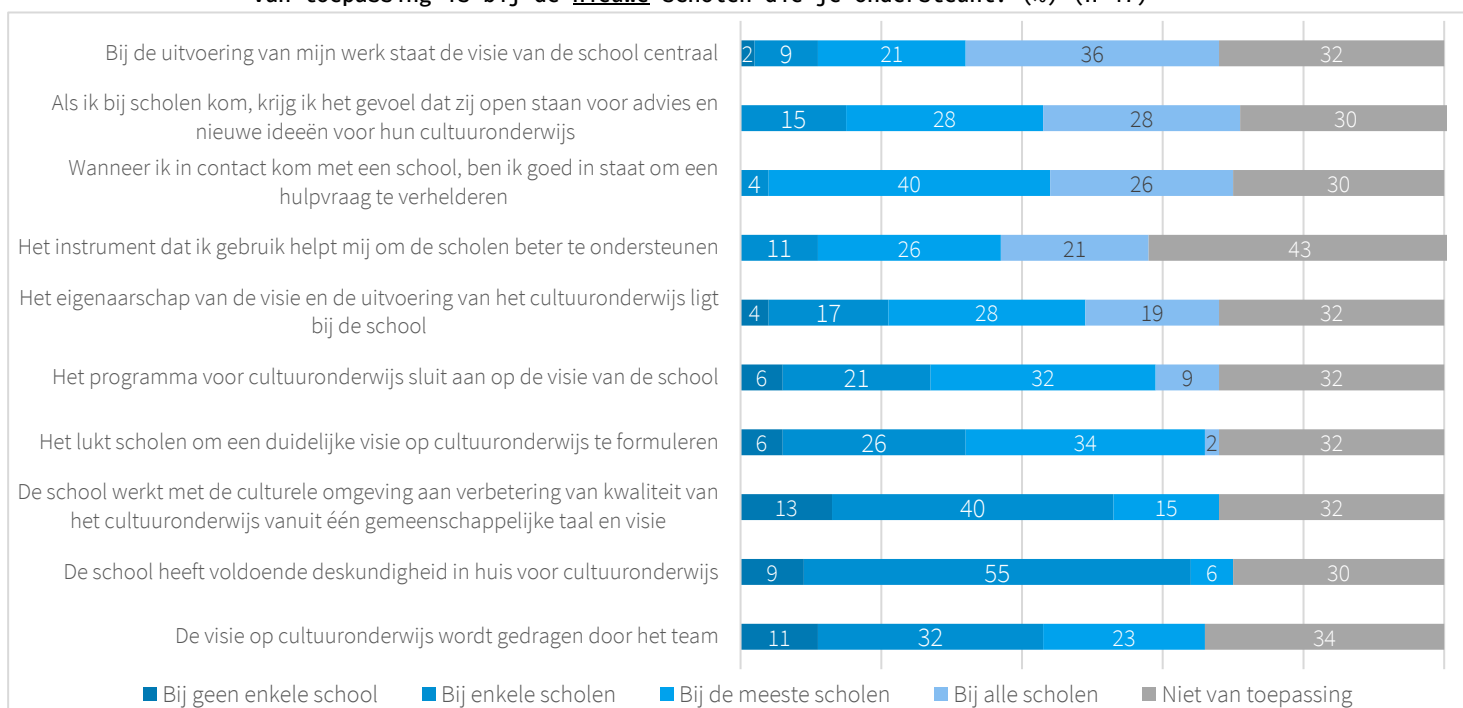
Er zijn verschillende vragen gesteld over de communicatie, programmering en ondersteuning op nieuwe en ervaren scholen. Bij de verschillende stellingen hebben de intermediairs aangegeven in welke mate dit voorkomt op de scholen.

Bij de meeste nieuwe scholen hebben intermediairs het gevoel dat ze goed in staat zijn de hulpvraag van de scholen te verhelderen. Daarnaast stelt de intermediair de visie van de school centraal bij de meeste scholen. Ook hebben zij vaak het gevoel dat de nieuwe scholen open staan voor advies en nieuwe ideeën voor hun cultuuronderwijs. Minder vaak wordt bij nieuwe scholen ervaren dat er voldoende deskundigheid in huis is, dat zij werken vanuit een gemeenschappelijke taal en visie en dat deze visie wordt gedragen door het team.

Voor scholen die al ervaring hebben met cultuureducatie, zijn de stellingen op een soortgelijke manier beantwoord. Hoewel de volgorde wat verschilt, stellen intermediairs ook bij ervaren scholen dat de intermediair in staat is om de hulpvraag te verhelderen, de scholen openstaan voor advies en zij een duidelijke visie op cultuuronderwijs formuleren. Ook bij ervaren scholen zien intermediairs bij minder scholen een gemeenschappelijke taal, een team dat de visie draagt en gebrek aan deskundigheid over cultuuronderwijs.

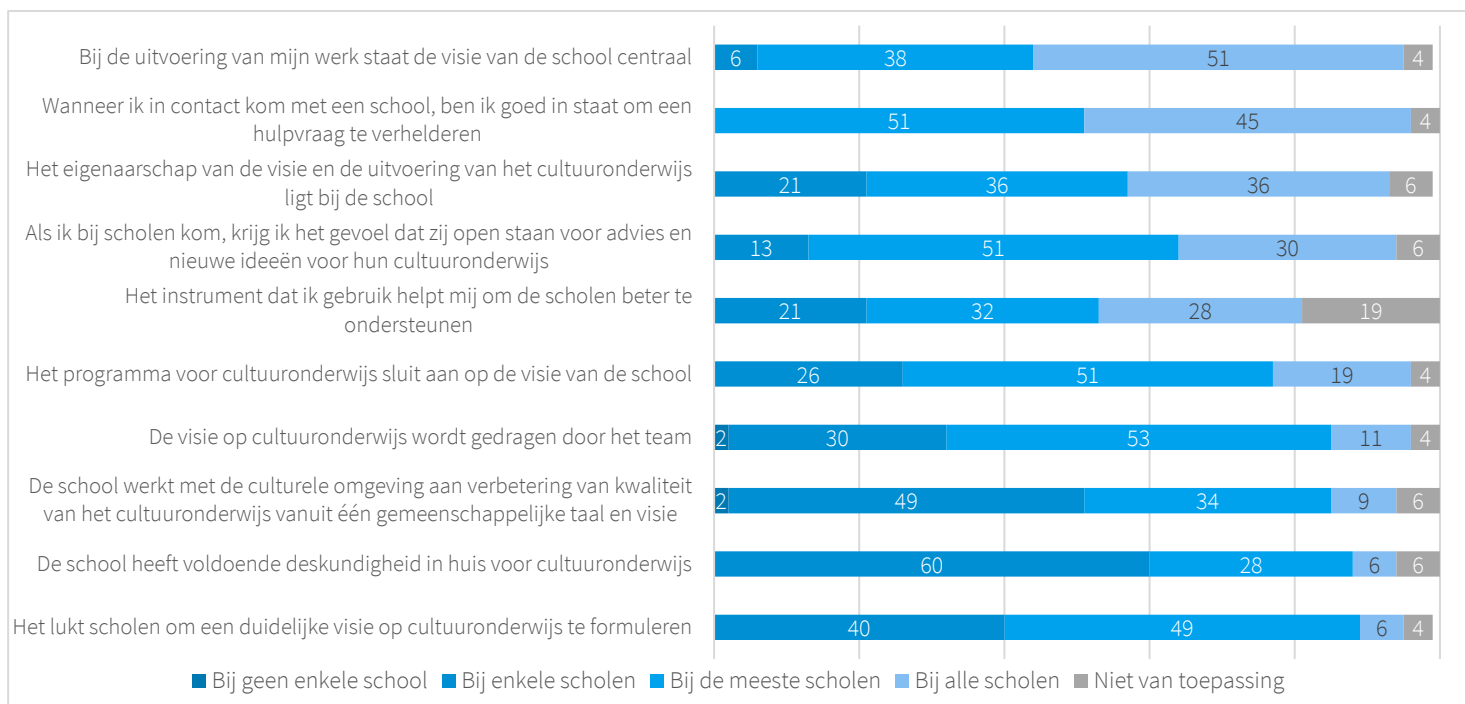
Bij de verschillende stellingen zien we regionale verschillen: intermediairs uit West geven vaker aan dat zij bij alle scholen goed in staat zijn om de hulpvraag te verhelderen (86% tegenover 38% onder andere regio's), bij de regio Midden is hier men hier minder breed toe in staat. In de regio Maas en Meijerij valt op dat daar bij de meeste scholen vaker de visie van de ervaren school centraal staat bij de uitvoering van het werk van de intermediair. Voor de regio Oost valt op dat hier relatief vaak door de intermediairs gesignaleerd wordt dat op ervaren scholen de visie op cultuuronderwijs wordt gedragen door het team. In de regio West wordt gevonden dat intermediairs vaker aangeven dat 'bij alle scholen' die zij begeleiden de ervaren CmK3-school samen met de culturele omgeving werkt aan verbetering van de kwaliteit van cultuuronderwijs – 43% van de intermediairs in West geeft dit aan, vergeleken met 3% onder de anderen.

Figuur 12 Kun je voor de onderstaande stellingen aangeven in hoeverre dit van toepassing is bij de nieuwe scholen die je ondersteunt? (%) (n=47) ⁶

⁶ Bij deze figuur over nieuwe scholen valt op dat de percentages in het kolom 'Niet van toepassing' vrij hoog zijn voor alle stellingen. Dat komt waarschijnlijk omdat intermediairs vooral ervaren scholen ondersteunen. Vergelijk hierbij ook figuur 13, waarbij de percentages 'Niet van toepassing' aanmerkelijk lager liggen.

Figuur 13 Kun je voor de onderstaande stellingen aangeven in hoeverre dit van toepassing is bij de ervaren scholen die je ondersteunt? (%) (n=47)

4.4 Kansengelijkheid

Aan de intermediairs is de vraag voorgelegd hoe zij (of hun organisatie) aandacht hebben voor kansengelijkheid binnen de cultuureducatie. We zien dat ze hier wel degelijk aandacht voor hebben; intermediairs noemen het Kunstmenu, een multidisciplinair programma over professionele kunst voor basisschoolleerlingen. Onder andere dit programma stimuleert laagdrempeligheid van cultuureducatie binnen school. Ook noemen ze dat er vraaggericht gewerkt wordt, met bijvoorbeeld meer aandacht voor kansarme wijken. Echter, de intermediairs geven ook aan zowel de regio als het budget voor de scholen een grote rol speelt, en dat dit meeweegt.

Naast dat intermediairs is gevraagd of zij aandacht hebben voor kansen(on)gelijkheid konden ze aangeven in hoeverre ze dit thema bespreken met de scholen. Sommige intermediairs bespreken het expliciet met de school, maar andere intermediairs geven aan dat dit thema niet altijd ter sprake komt. Bij sommigen zit het verweven in het programma, waardoor het niet expliciet benoemd wordt. Ook geven intermediairs, die het wél expliciet benoemen, aan dat het vaker ter sprake komt in plattelandsgebieden. Daarnaast geven intermediairs aan dat kansengelijkheid besproken wordt, maar dat het niet altijd tot uiting komt in de werkpraktijk. Het lijkt in ieder geval wel een thema dat leeft.

De intermediairs geven aan dat in gesprekken met aanbieders en andere partners het thema kansengelijkheid vaker ter sprake komt. Ook geven intermediairs aan dat dit thema vaak impliciet in projecten zit, en geven sommigen aan dat het een relatief ‘nieuw’ thema is wat aandacht behoef. Er zijn nog weinig handvatten voor.

Hoewel we in het vragenlijstonderzoek zien dat intermediairs het thema kansengelijkheid soms expliciet benoemen bij de scholen horen we in de groepsgesprekken met afgevaardigden van scholen terug dat dit niet altijd een onderwerp is waar aandacht naar uit gaat. Uit de groepsgesprekken met de vertegenwoordigers van de scholen komt naar voren dat kansengelijkheid voor de scholen geen nadrukkelijke rol speelt in het cultuuronderwijs. Kansengelijkheid is voor de scholen ‘core business’ en ze zijn hier altijd mee bezig, al geven scholen hier en eigen invulling aan. Scholen vragen zich af in hoeverre er voor hen een rol is weggelegd in het stimuleren in de uitoefening van kunst en cultuur, als mogelijkheid om kunst en cultuur in de vrije tijd uit te oefenen. Dat dit niet voor alle leerlingen mogelijk is, is doorgaans te wijten aan factoren bij kinderen thuis, zaken waar scholen zelf weinig grip op hebben. Zij zien zelf niet goed in wat zij daaraan kunnen doen. Maar ze hebben er wel degelijk oog voor.⁷

Over het onderwerp ‘kansengelijkheid’ zijn ook meerdere stellingen voorgelegd aan de intermediairs. Deze gingen over zowel hun ervaringen over dit onderwerp bij nieuwe als bij ervaren scholen. Onder nieuwe scholen geeft (ongeveer) een vijfde (19%) van de intermediairs aan dat er bij alle scholen aandacht is voor het kennen van de sociale omgeving van de leerling door de leerkracht en (daarmee) hun toegang tot cultuuronderwijs. Intermediairs geven aan dat de vraag of het thema kansengelijkheid aan bod komt bij nieuwe cultuureducatiescholen afhankelijk kan zijn van het type onderwijs. Scholen zijn er vaak passief mee bezig, of willen er wel aandacht voor hebben, maar weten niet goed hoe.

Tabel 14 Kun je voor de onderstaande stellingen aangeven in hoeverre dit van toepassing is bij de nieuwe scholen die je ondersteunt? (%) (n=47)

	Bij geen enkele school	Bij enkele scholen	Bij de meeste scholen	Bij alle scholen	Niet van toepassing
Leerkrachten kennen de (sociale) omgeving van hun leerlingen en hun toegang tot cultuuronderwijs	0	26	28	19	28
Bij het formuleren van culturaanbod houdt de school bewust rekening met diversiteit van de leefwerelden van de leerlingen	2	43	15	15	26
Scholen stimuleren kinderen om zich (de toegang tot) cultuurbezoek- en beoefening via school eigen te maken om kansen te verbreden	2	34	21	13	30
Scholen zetten zich in om vanuit cultuuronderwijs op school kinderen toe te bewegen naar cultuurbeleving in het thuismilieu en andere sociale omgevingen van de kinderen	9	49	13	0	30

Kijken we naar de ervaren scholen, dan zien we dat de intermediairs van mening zijn dat op een vijfde van alle scholen (20%) de kinderen gestimuleerd worden om zich de toegang tot cultuurbezoek en beoefening via school eigen te maken om kansen te verbreden. Op ongeveer een zesde van alle scholen kennen de leerkrachten de sociale omgeving van hun leerlingen en hun toegang tot cultuuronderwijs en houdt de school bewust rekening met

⁷ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

de diversiteit van de leefwerelden van hun leerlingen bij het formuleren van cultuuraanbod (beide 17%). Echter zien we ook hier dat er niet veel inzet vanuit de scholen is om leerlingen van cultuuronderwijs op school toe te bewegen naar cultuurdeelname buiten school – al komt dit wel vaker voor bij ervaren scholen dan bij nieuwe scholen.

Rondom het thema ‘kansengelijkheid’ valt op dat intermediairs die actief zijn in regio Oost vaker aangeven dat bij alle ervaren scholen die zij begeleiden de leerkrachten de sociale omgeving van hun leerlingen en de toegang tot cultuuronderwijs kennen, en dat de school bewust rekening houdt met de diversiteit van leefwerelden van de leerlingen. Over of de scholen dan ook kinderen stimuleren tot buitenschools cultuurdeelname verschillen de meningen in regio Oost. Tot slot geven intermediairs uit de regio Maas en Meijerij vaker aan dat de meeste ervaren scholen die zij begeleiden zich inzetten om de koppeling van binnenschools naar buitenschools cultuuronderwijs te leggen – 60% van de intermediairs uit deze regio geeft dit aan, vergeleken met 20% onder de andere regio’s.

Intermediairs merken ervaren scholen aan als meer bekwaam op het gebied van kansengelijkheid, maar zeggen er opnieuw bij dat het afhankelijk is van het type onderwijs wat de school biedt en de leerkrachten die werkzaam zijn op de school.

Tabel 15 Kun je voor de onderstaande stellingen aangeven in hoeverre dit van toepassing is bij de ervaren scholen die je ondersteunt? (%) (n=47)

	Bij geen enkele school	Bij enkele scholen	Bij de meeste scholen	Bij alle scholen	Niet van toepassing
Leerkrachten kennen de (sociale) omgeving van hun leerlingen en hun toegang tot cultuuronderwijs	2	22	54	17	4
Bij het formuleren van cultuuraanbod houdt de school bewust rekening met diversiteit van de leefwerelden van de leerlingen	2	30	46	17	4
Scholen stimuleren kinderen om zich (de toegang tot) cultuurbezoek- en beoefening via school eigen te maken om kansen te verbreden	0	30	41	20	9
Scholen zetten zich in om vanuit cultuuronderwijs op school kinderen toe te bewegen naar cultuurbeleving in het thuismilieu en andere sociale omgevingen van de kinderen	4	57	24	9	7

Intermediairs konden in een open vraag aangeven of ze het idee hadden dat het binnenschoolse en buitenschoolse cultuuraanbod op de scholen die zij ondersteunen alle kinderen voldoende aanspreekt. We zien dat de antwoorden voor het binnenschools cultuuraanbod sterk variëren. Sommige intermediairs zeggen van wel, omdat het aanbod vaak wordt aangepast aan de wensen van de school, en dat er vaak een erg breed aanbod is om mee te beginnen. Andere intermediairs twijfelen of zeggen nee, aangezien de programmering vaak erg ‘klassiek’ of ‘westers’ is, of benoemen dat het nooit alle kinderen aan kán spreken vanwege de diversiteit onder de leerlingen.

Voor wat betreft het buitenschoolse cultuuraanbod zien we dat intermediairs aangeven dat er breed aanbod is in hun regio’s en dorpen; er wordt veel georganiseerd in samenwerking met elkaar, op maat gemaakt voor de populatie. Zo zijn veel culturele en creatieve

activiteiten buitenschools gratis toegankelijk. Andere intermediairs geven aan dat ze hier geen zicht op hebben, of geen actieve rol in spelen.

Onder de intermediairs werkt een grote groep samen met partijen uit andere domeinen zoals sport, milieu of taal (76%). De frequentie waarmee dit gebeurt is eerder regelmatig (40%) dan af en toe (36%).

Tabel 16 Werk je wel eens met partijen uit andere domeinen (bijvoorbeeld sport, milieu of taal) samen op het gebied van cultuuronderwijs? (n=47)

	Percentage
Ja, regelmatig	40
Ja, af en toe	36
Nee	23

Intermediairs geven aan dat ze vaak samenwerken met domeinen als sport, taal, erfgoed en natuur. Ook wordt het jongerenwerk een aantal keren genoemd, dat onder andere meehelpt met buitenschools aanbod. Op het gebied van taal werken ze veel samen met bibliotheken, en op het gebied van erfgoed bijvoorbeeld gastlessen op scholen. Op het gebied van sport worden sportevenementen voor jongeren gehouden.

5 Scholen

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten het vragenlijstonderzoek onder scholen. We hebben hen bevestigd over hun visie op het cultuuronderwijs, de aanwezige deskundigheid bij de school, de invulling van hun cultuureducatieprogramma, samenwerking met organisaties en aandacht voor kansengelijkheid. Bij iedere vraag is aangegeven hoe vaak die vraag is ingevuld door de scholen, met een maximum van 313 scholen die wij bereikt hebben. Naast onze vragenlijst bestaat er nog een ander meetinstrument, namelijk Evi. Waar mogelijk beschreven we in onderstaand hoofdstuk de resultaten uit ons vragenlijstonderzoek in relatie tot resultaten uit Evi die in 2021 en 2022 opgehaald zijn. Voor de 121 scholen die in 2021 Evi ingevuld hebben zijn onze bevindingen geverifieerd door het overkoepelende rapport ernaast te leggen.⁸ Voor de 102 Evi-vragenlijsten die in 2022 zijn ingevuld hebben wij zelf de brondata kunnen analyseren om op provincieniveau tot voorlopige cijfers hierover te komen.⁹ Hierdoor kunnen we op cijferniveau vaak gedetailleerder ingaan op Evi-data uit 2022 dan op Evi-data uit 2021.

Om deze kwantitatieve gegevens meer duiding te geven, integreren we waar mogelijk ook opbrengsten vanuit de groepsgesprekken die in het kader van deze tussenevaluatie gevoerd zijn op scholen. Hierbij zijn 4 groepsgesprekken, met in totaal 42 deelnemers, gevoerd.¹⁰ Deze vier databronnen gezamenlijk nemend stelt ons in staat om een rijk beeld te bieden, op basis van de 313 scholen die deze vragenlijst ingevuld hebben (waarvan 239 volledig en 74 gedeeltelijk), 121 scholen die Evi in 2021 ingevuld hebben, 102 scholen die Evi in 2022 ingevuld hebben, en de vier groepsgesprekken. Voor meer informatie over deze opzet kunt u de onderzoeksverantwoording in de bijlage raadplegen.

5.1 Achtergrondkenmerken

Allereerst zien we dat de vragenlijst met name is ingevuld door de ICC'ers van de school, gevolgd door de directeur of de ICC'er en de directeur samen. Scholen die 'anders' ingevuld hebben, geven aan dat zij geen ICC'er zijn, maar wel betrokken bij het cultuuronderwijs op hun school. In Evi 2021 zien we dat er vaker een combinatie van ICC'ers en de directeur de vragenlijst invulde, maar bij die dataverzameling werd daar direct op aangestuurd – dat was hier niet het geval.

⁸ Van Meerkerk, 2022. Onderzoeksrapport 2022. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi. Nijmegen: Radboud Universiteit

⁹ LKCA, 2023. Data van in 2022 ingevulde Evi-vragenlijsten door Brabantse scholen. Onder embargo door LKCA en de RU ter beschikking gesteld aan Het PON & Telos voor voorlopige analyse ten behoeve van deze monitor.

¹⁰ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK BrabantStad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

Tabel 17 Door wie is de vragenlijst ingevuld? (n=241)

	Percentage
ICC'er(s) van onze school	62
De directeur van onze school	17
De ICC'er(s) en de directeur van onze school	11
Anders	10

Omdat scholen mogelijk naar aanleiding van de vragenlijst ondersteuningsbehoeften hebben, of erover door willen praten, is op het einde van de vragenlijst gevraagd naar of men toestemming geeft om de antwoorden te delen met de intermediair in hun gemeente. De meerderheid, 57%, gaf hier toestemming toe. Een enkeling gaf nog als opmerking mee dat deze vragenlijst (met name de vragen rondom kansengelijkheid) hen aan het denken had gezet over de invulling van hun cultuureducatie.

Tabel 18 Geef je toestemming om jouw antwoorden te delen met de intermediair van jouw gemeente? (n=239)

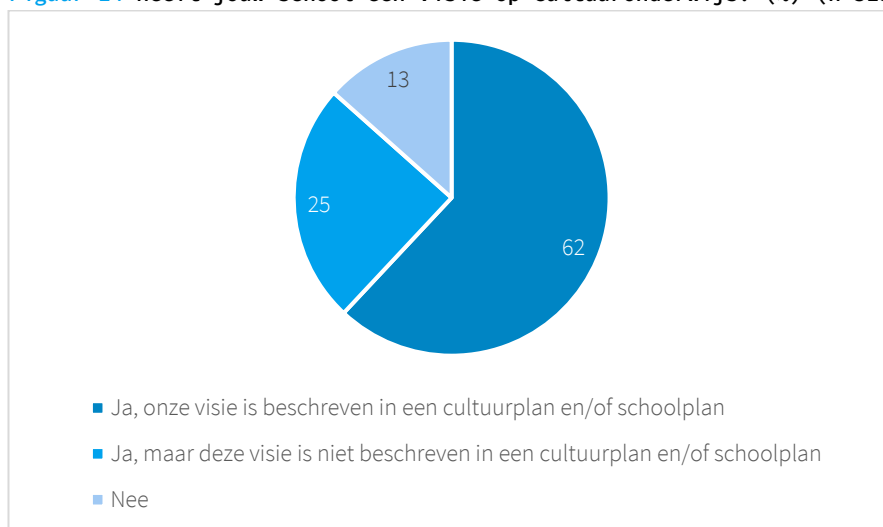
	Percentage
Ja	57
Nee	43

5.2 Visie

We zien dat de meerderheid van de scholen (62%) een visie heeft op het cultuuronderwijs en dat deze visie beschreven is in een cultuurplan en of het schoolplan. Een kwart van de respondenten geeft aan dat er een visie is maar dat deze niet beschreven is en 13% van de respondenten geeft aan dat de school geen visie heeft op cultuuronderwijs. Vanuit de Evi-resultaten uit 2021 en 2022 kunnen we opmaken dat het beeld daar wisselend is, met wat uitschieters in 2022: van de invullers van Evi in 2021 had 57% wél een visie en 43% niet. Van de scholen die in 2022 Evi ingevuld hebben, heeft 73% hun visie beschreven en heeft 12% een niet-beschreven visie - 16% heeft geen visie op cultuuronderwijs. Bij dit soort verschillen moet in het achterhoofd gehouden worden dat de vragenlijsten, meetmomenten én invullers verschillen tussen Evi 2021, Evi 2022 en deze vragenlijst. Hierdoor kunnen we een algemeen beeld vergelijken, maar niet de 'harde' percentages.

We zien dat scholen in de regio West vaker een beschreven visie hebben (83%) dan scholen uit andere regio's (56%). In regio Oost hebben scholen vaker een niet-beschreven visie (33%) dan in andere regio's (19%).

Figuur 14 Heeft jouw school een visie op cultuuronderwijs? (%) (n=313)

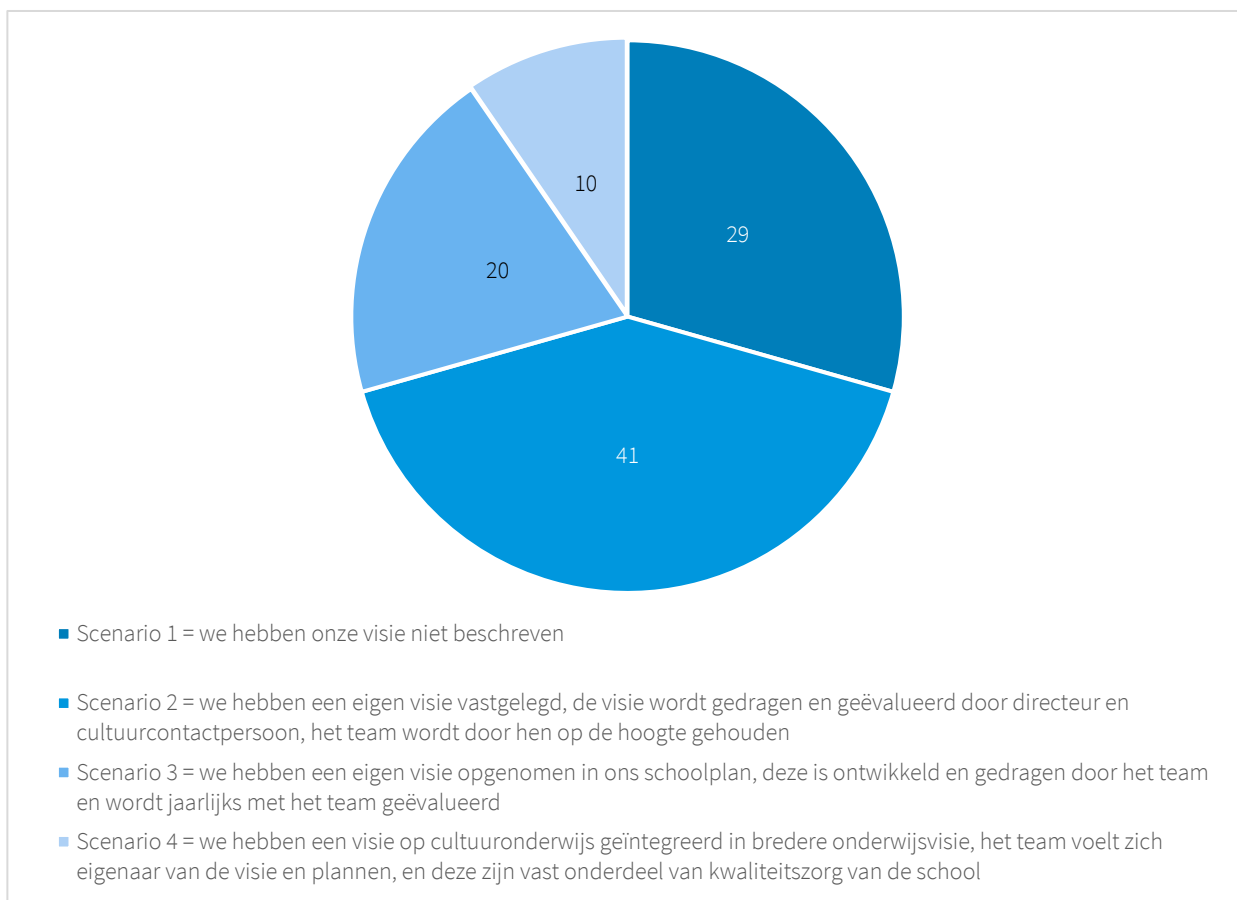

Vervolgens zijn de scholen verschillende scenario's over hun visie en het draagvlak hiervoor voorgelegd, zoals die ook in de Evi-vragenlijsten voorkomt. Twee vijfde van de respondenten (41%) geeft aan dat hun school een eigen cultuurvisie heeft vastgelegd die wordt gedragen en geëvalueerd door de directeur en de cultuurcontactpersoon. 30% van de respondenten geeft aan dat de visie op cultuuronderwijs niet beschreven is. Deze percentages komen behoorlijk overeen met beide Evi-jaren, en dan met name 2022. In 2021 waren in Evi de percentages van de scenario's als volgt verdeeld: 17% van de scholen zat in scenario 1, 34% van de scholen zat in scenario 2, 19% van de scholen zat in scenario 3 en 4% zat in scenario 4.¹¹ Onder de in 2022 ingevulde Evi's zat 28% van de scholen in scenario 1, 45% van de scholen in scenario 2, 19% van de scholen in scenario 3 en 8% van de scholen in scenario 4.

De eerdergenoemde verschillen tussen regio's Oost en West, waarbij scholen in Oost vaker niet-beschreven visies op cultuureducatie hebben, en scholen in West vaker beschreven visies op cultuureducaties hebben, zien we ook terug bij de scenariovraag. Zo hebben scholen uit West zichzelf vaker scenario 2 toebedeeld dan in andere regio's (50% in scenario 2 tegenover 39%) en komt scenario 1 minder vaak voor (13% in West tegenover 34% in andere regio's). In Oost bevinden zich minder scholen in scenario 3 dan elders (12%, tegenover 25% in andere regio's) en geven zij vaker aan zich in scenario 1 te herkennen (40%, tegenover 23% in andere regio's).

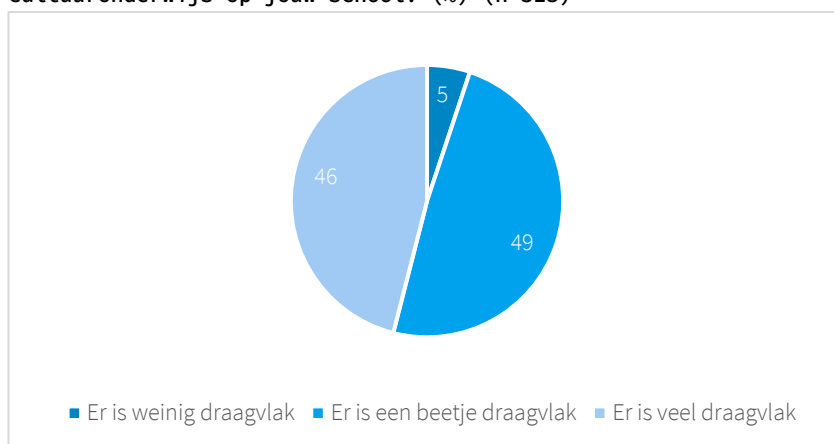
¹¹ Ook werd 26% van de scholen als 'onjuist scenario' aangemerkt in Evi 2021, omdat hun gegeven antwoorden niet overeenkwamen met het zelf ingeschatte scenario. In dit onderzoek is deze analysestap niet uitgevoerd.

Figuur 15 Kijkend naar jullie visie op cultuonderwijs, welke beschrijving past het beste bij jouw school? (%) (n=313)

Over het algemeen ervaren de respondenten veel (49%) of een beetje (46%) draagvlak vanuit het team voor cultuonderwijs op hun school. Een minderheid ervaart hier weinig draagvlak voor (5%). Dit sluit aan bij de voorlopige percentages vanuit Evi 2022 – daar ervaart 4% weinig draagvlak, 18% een beetje draagvlak, 24% gemiddeld/voldoende draagvlak, 51% veel draagvlak en 3% erg veel draagvlak.

Figuur 16 Hoe ervaar je de mate van draagvlak in het team voor cultuonderwijs op jouw school? (%) (n=313)

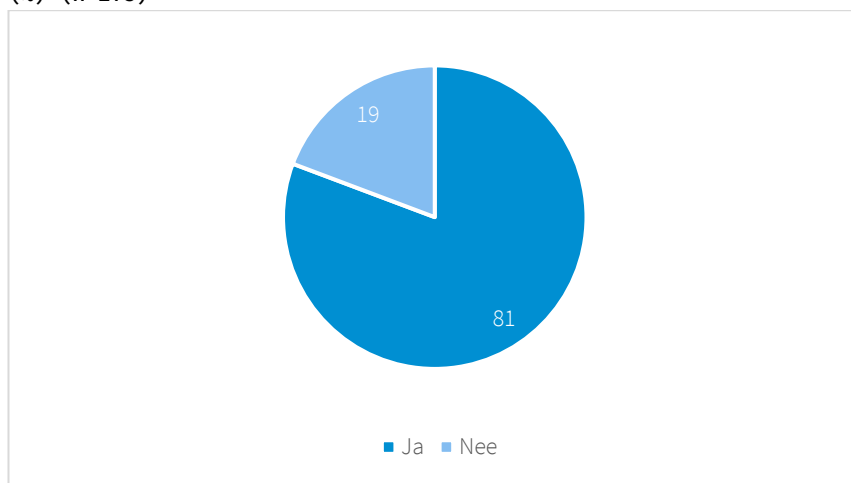

Uit de groepsgesprekken komt naar voren dat draagvlak vanuit het team en de directie essentieel is voor het goed inrichten van het cultuuronderwijs. Deelnemers aan de groepsgesprekken benoemen het punt dat het draagvlak van het cultuuronderwijs nog wel eens mist. Het is veelal niet zo dat team en directie geen belang hechten aan cultuuronderwijs, maar door allerlei andere factoren kunnen prioriteiten ook elders worden gelegd, waardoor dat belang even moet rusten en er minder breed draagvlak voor de uitvoering is. Als er geen steun is vanuit de directie, het team of het schoolbestuur dan wordt het goed inrichten van het cultuuronderwijs een lastige zaak. De verantwoordelijke voor de coördinatie van het cultuuronderwijs loopt daardoor nog wel eens tegen een muur op en dat frustriert hen. ICC'ers willen graag dat het team meedenkt als het gaat om de invulling en uitvoering van culturele activiteiten binnen of buiten de school, maar dat gebeurt lang niet altijd. Daarvoor moeten leerkrachten ook een idee hebben van wat zij willen of nodig hebben. Maar niet iedere leerkracht is daar bewust mee bezig. En voor sommige leerkrachten komen culturele activiteiten 'ongelegen'.¹²

Aan de respondenten is in een open vraag gevraagd of zij de visie van hun school op het cultuuronderwijs kort onder beschrijven. De meeste scholen willen vooral kinderen kennis laten maken en ervaring laten ontwikkelen met verschillende disciplines kunst en cultuur, ieder kind zou hiervoor de kans moeten krijgen. Zo ontwikkelen ze zich als personen met creatieve vaardigheden. Vaak wordt de verbinding gezocht met thema's als burgerschap en wereldoriëntatie, om zo integraal te werken. Sommige scholen geven aan geen duidelijke visie te hebben over onderwijs, waarvan sommigen ook weer aan geven dat ze dit ondanks dat het bij hen mist wel belangrijk vinden. Andere scholen geven aan dat ze een verouderde visie op cultuuronderwijs hebben die herzien moet worden.

Vier vijfde van de scholen (81%) wil hun visie op cultuuronderwijs verder ontwikkelen. Een op de vijf scholen geeft aan daar verder geen behoefte aan te hebben. Deze percentages sluiten behoorlijk aan bij de resultaten van scholen die in 2022 Evi ingevuld hebben: daarvan wil 73% hun visie verder ontwikkelen.

Figuur 17 Wil jouw school de visie op cultuuronderwijs verder ontwikkelen? (%) (n=275)

¹² Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

In een open vraag konden de scholen een toelichting geven waarom zij de visie van de school op cultuuronderwijs niet verder willen ontwikkelen. De respondenten geven hier aan dat de huidige visie voldoet of al onderzocht is. Andere scholen geven aan dat er andere prioriteiten zijn.

Dat scholen andere prioriteiten hebben komt ook naar voren uit de groepsgesprekken. Hoewel scholen zeker belang hechten aan een rijke culturele leeromgeving van hun leerlingen en er wat cultuureducatie betreft een goede basis is gelegd, zijn er deelnemers aan de groepsgesprekken die aangeven dat de aandacht na de coronapandemie vaak uitgaat naar het wegwerken van de leerachterstanden. Zo gaat veel aandacht uit naar het verhogen van de leeropbrengsten op het gebied van rekenen en taal. Dit gaat dan vaak ten koste van de cultuurvakken. En dat wringt, omdat de scholen tegelijkertijd óók oog hebben voor het (mentale) welbevinden van de leerlingen (waar kunst en cultuur bij uitstek een bijdrage aan kunnen leveren). Maar de prioriteiten liggen anders en er moeten soms harde keuzes worden gemaakt. Er is kortom niet altijd even veel aandacht voor de doorontwikkeling op het gebied van kunst en cultuur; deelnemers aan de groepsgesprekken geven aan dat dit wel de bedoeling is als hun school in een wat rustiger vaarwater komt.¹³ Het zou interessant zijn om bij de vervolgmeting te zien of deze rustigere tijden inderdaad aangebroken zijn, en of we dit terugzien in de inzet op cultuureducatie.

De respondenten die eerder hebben aangegeven dat hun school de visie op het cultuuronderwijs wel verder wil ontwikkelen (81%, zie figuur 17) geven aan dat ze dat doen door een regelmatige evaluatie van het beleidsplan rondom cultuuronderwijs. Dit passen ze dan aan op ervaringen en nieuwe wensen, zoals het integreren van cultuur en kunst met andere vakken. Zo is er veel overleg met ICC'ers van andere scholen en zijn er cultuurcoördinatoren aangesteld in de scholen.

Op het overgrote merendeel van de scholen waar de respondenten werkzaam zijn is cultuureducatie opgenomen in de begroting van dit jaar of in de meerjarenbegroting. Bij slechts een klein deel van de scholen (6%) is cultuureducatie niet opgenomen als post in de begroting van de school. In regio Oost is cultuureducatie vaker een post op de meerjarenbegroting (49%, tegenover 36% bij andere regio's) of niet opgenomen als post op de begroting (11%, tegenover 3% bij de andere regio's).

Tabel 19 Is cultuureducatie opgenomen als post in de begroting van jouw school? (n= 273)

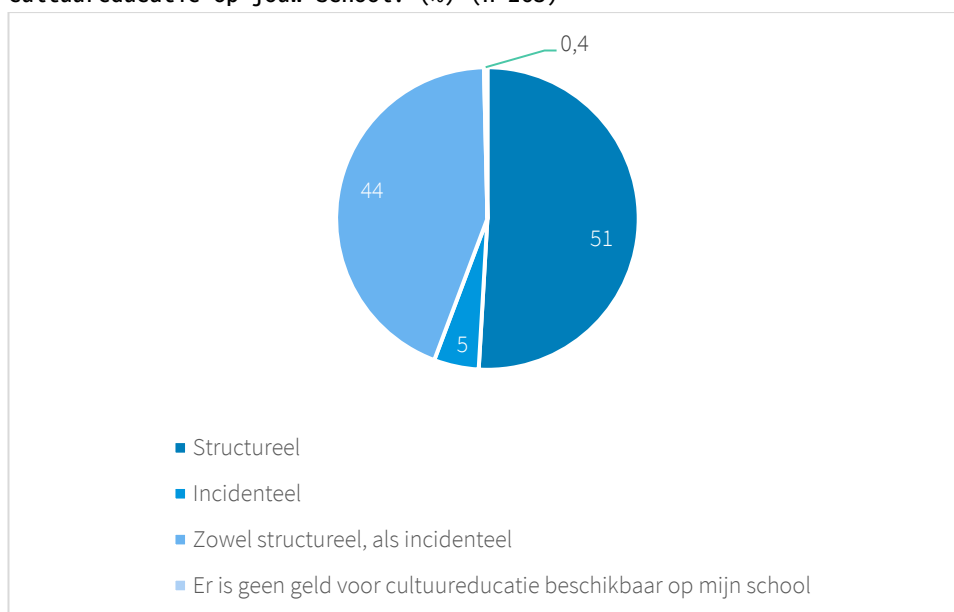
	Percentage
Ja, in de begroting van dit schooljaar	53
Ja, in de meerjarenbegroting	41
Nee	6

¹³ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

Op de helft van de scholen (51%) is structureel geld beschikbaar voor cultuureducatie en bij 44% is er zowel structureel als incidenteel geld hiervoor beschikbaar. Op een klein deel van de scholen is hier alleen incidenteel geld voor beschikbaar. 1 respondent geeft aan dat er geen geld voor cultuureducatie beschikbaar is op diens school (0,4%). Onder de scholen die in 2022 Evi ingevuld hebben zien we een soortgelijk beeld: bij 44% van hen is structureel geld beschikbaar, bij 1% incidenteel, en bij 27% zowel structureel als incidenteel. Bij 28% van deze scholen is het onbekend hoe structureel of incidenteel hun financiering is.¹⁴

In de regio Maas en Meijerij is vaker dan in de andere regio's zowel structureel als incidenteel geld beschikbaar voor cultuureducatie – 57% van de scholen in deze regio geeft dit aan, tegenover 39% van de scholen in andere regio's.

Figuur 18 Is er structureel of incidenteel geld beschikbaar voor cultuureducatie op jouw school? (%) (n=263)

De scholen die structureel of structureel én incidenteel geld beschikbaar hebben voor cultuureducatie, geven aan dat het structurele gedeelte gaat om een bedrag van 1 tot 150 euro per jaar per leerling, met een gemiddelde van 19 euro. Bedragen van 10, 15 en 20 euro werden hierbij het vaakst genoemd. Over het algemeen bleek het lastig voor de scholen om een inschatting te maken van dit bedrag, waardoor een relatief groot aantal scholen deze vraag niet kon beantwoorden. Wegens een verschil in vraagstelling kan deze vraag slechts voorzichtig vergeleken worden met de uitkomsten uit Evi 2022, waar een gemiddeld bedrag van 24 euro per leerling uitkwam. Ook hier wordt een grote range aan antwoorden gegeven, van 5,70 euro tot 186 euro.¹⁵

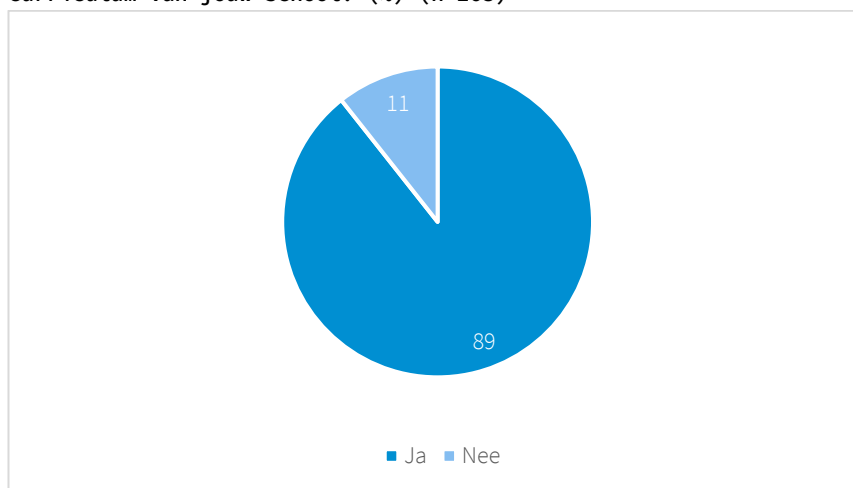
¹⁴ Dit komt omdat dit een open vraag was in de Evi-vragenlijst, waardoor door de auteurs van dit rapport handmatig gecodeerd moest worden of financiering structureel of incidenteel is, en de scholen dit niet altijd (duidelijk) gespecificeerd hadden.

¹⁵ Dit komt omdat dit een open vraag was in de Evi-vragenlijst, waardoor door de auteurs van dit rapport handmatig herleid moest worden hoe de financiering in elkaar zit en welke bedragen per leerling hiermee gepaard gaan. Niet alle scholen hadden dit op een eenduidig te interpreteren manier aangegeven.

Een gebrek aan geld voor cultuuronderwijs speelt een belangrijk rol bij de inrichting ervan, zo komt naar voren in de groepsgesprekken. Veel scholen zetten NPO-gelden in om cultuureducatie te financieren, maar deze gelden zijn eindig. Dat geldt eveneens voor de regeling Cultuureducatie met Kwaliteit: scholen maken zich zorgen dat er aan het einde van het programma nog geld nodig is om het te kunnen voortzetten. Een ander praktisch probleem is het vervoer van (onderbouw)leerlingen naar musea of voorstellingen. Busvervoer is voor scholen nauwelijks te betalen en er gaat voor scholen veel tijd en energie zitten in het regelen van 'rij-ouders'.¹⁶

Bij het overgrote deel van de respondenten op school (89%) is cultuuronderwijs een vanzelfsprekend vast onderdeel van het curriculum. Dit relatief hoge percentage sluit aan bij de relatief hoge mate van draagvlak zoals weergegeven in figuur 16. Deze vraag kan niet worden vergeleken met uitkomsten uit Evi, omdat deze vraag specifiek toegevoegd is naar aanleiding van doelen van de stuurgroep voor de CmK3-periode.

Figuur 19 Is cultuuronderwijs vanzelfsprekend een vast onderdeel van het curriculum van jouw school? (%) (n=263)

¹⁶ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

5.3 Invulling van cultuuronderwijs

De praktische problemen die scholen ervaren (weinig tijd, weinig geld, focus op wegwerken leerachterstanden) zorgen ervoor dat scholen kunstgrepen toepassen op cultuureducatie om dit toch op de agenda te houden, zo komt naar voren in de groepsgesprekken. Oplossingen die hier worden gevonden zijn bijvoorbeeld het meer vakoverstijgend of geïntegreerd aanbieden van cultuurvakken, in samenhang met andere disciplines, thema's of vakken en leergebieden als wereldoriëntatie. Het mes snijdt dan aan twee kanten; vakken en thema's worden verdiept zonder dat dat ten koste gaan van de onderwijstijd.¹⁷

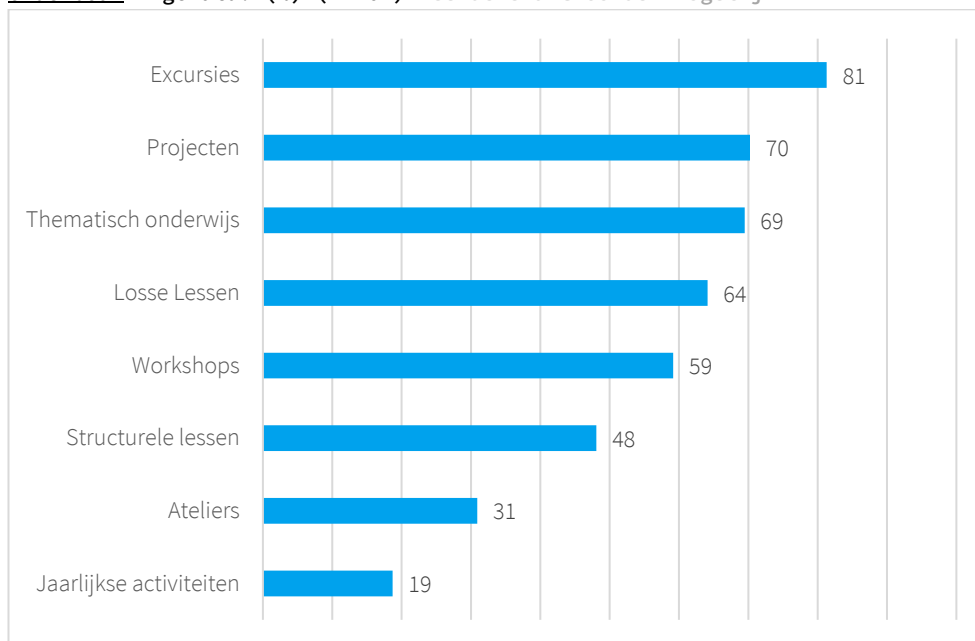
Als we kijken naar hoe het cultuuronderwijs in de onderbouw op de scholen van de respondenten wordt ingevuld, dan zien we dat dit vooral gedaan wordt door middel van excursies (81%), projecten (70%) en thematisch onderwijs (69%). Het minst voorkomend zijn jaarlijkse activiteiten (19%) en ateliers (31%). Deze nadruk op excursies en projecten zien we ook terug in het Evi 2021-rapport, al staat daar 'jaarlijkse activiteiten' met stip op één.¹⁸ Deze anomalie rondom 'jaarlijkse activiteiten' zien we ook wanneer we vergelijken met scholen die Evi in 2022 ingevuld hebben: van hen geeft 88% aan dat jaarlijkse activiteiten een manier is om cultuuronderwijs in de onderbouw in te vullen. Verder komt ook hier het beeld overeen: 83% van hen biedt excursies aan, 68% projecten, 67% losse lessen en maar liefst 86% geeft cultuuronderwijs door middel van thematisch onderwijs.

Wat betreft de invulling van cultuureducatie in de onderbouw zien we dat er in de regio Oost minder vaak losse lessen worden gegeven (56% ten opzichte van 69% in andere regio's). Structurele lessen vormen vaker deel van het cultuuronderwijsprogramma in regio West, en minder vaak in de regio midden. In de regio West wordt daarnaast minder vaak gebruikgemaakt van thematisch onderwijs, waar dit onder scholen in de regio Maas en Meijerij juist veelvoorkomend is.

¹⁷ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

¹⁸ Omdat de context van de vragenlijst waarin een vraag staat kan beïnvloeden hoe men vragen beantwoordt, kan het voorkomen dat er relatief grote verschillen gevonden worden. Daarnaast sluiten opties elkaar niet uit, en kunnen bijvoorbeeld excursies ook jaarlijkse activiteiten zijn.

Figuur 20 Op welke manier wordt cultuuronderwijs op jouw school in de onderbouw ingevuld? (%) (n=262) Meerdere antwoorden mogelijk

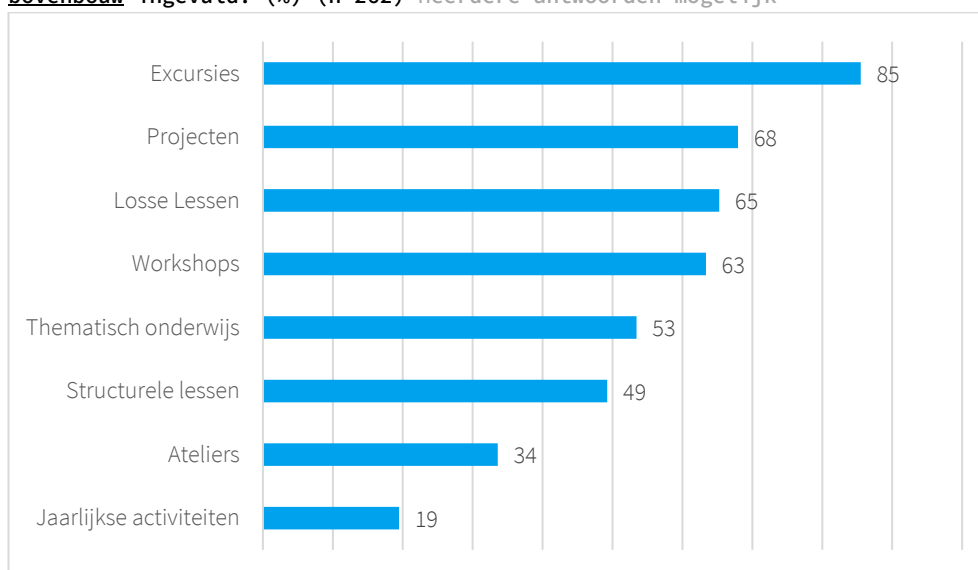

Kijken we naar het cultuuronderwijs in de bovenbouw, dan zien we dat dit eveneens vooral wordt ingevuld met excursies (85%) en projecten (68%). Ook worden er losse lessen (65%) en workshops (63%) gegeven in de bovenbouw. Jaarlijkse activiteiten komen het minste voor in de bovenbouw (19%). Verder zien we dat in de bovenbouw meer de nadruk ligt op workshops dan in de onderbouw, en minder op thematisch onderwijs. Deze verschuiving is ook te zien in de Evi-data van 2022.

Wanneer we vergelijken met de ingevulde Evi-vragenlijsten, zien we ook hier een groot verschil met de hoge percentages scholen die daar aangeven jaarlijkse activiteiten aan te bieden (Evi 2022: 96%). Mogelijk is hier sprake van begripsverwarring. Verder komt de 'populariteit' van de verschillende invullingen, overeen tussen dit onderzoek en de Evi-analyses.

Wat betreft de bovenbouw zien we een soortgelijk beeld als bij de onderbouw qua regionale verschillen: structurele lessen komen vaker voor in West en minder vaak in Midden, thematisch onderwijs komt vaker voor in Maas en Meijerij en (eveneens) minder vaak voor in Midden. Jaarlijkse activiteiten worden zowel voor de boven- als de onderbouw vaker ondernomen door scholen in de regio West.

Figuur 21 Op welke manier wordt cultuuronderwijs op jouw school in de bovenbouw ingevuld? (%) (n=262) *Meerdere antwoorden mogelijk*

Beeldende vakken en muziek (beide 95%) zijn de disciplines die het vaakst worden aangeboden op de scholen van de respondenten. Daarna volgen lessen in spel/drama (74%), erfgoed (72%) en dans/beweging (71%). Het minst vaak wordt de discipline film/fotografie/nieuwe mediakunst aangeboden (40%). In de toelichting bij de optie 'anders' bij deze vraag hebben respondenten vooral aangegeven dat techniek en theaterbezoek onderdelen vormen van hun cultuuronderwijs – mogelijk interpreteert men theaterbezoek niet als 'drama/spel' en heeft men daarbij meer associaties met het zelf toneel spelen.

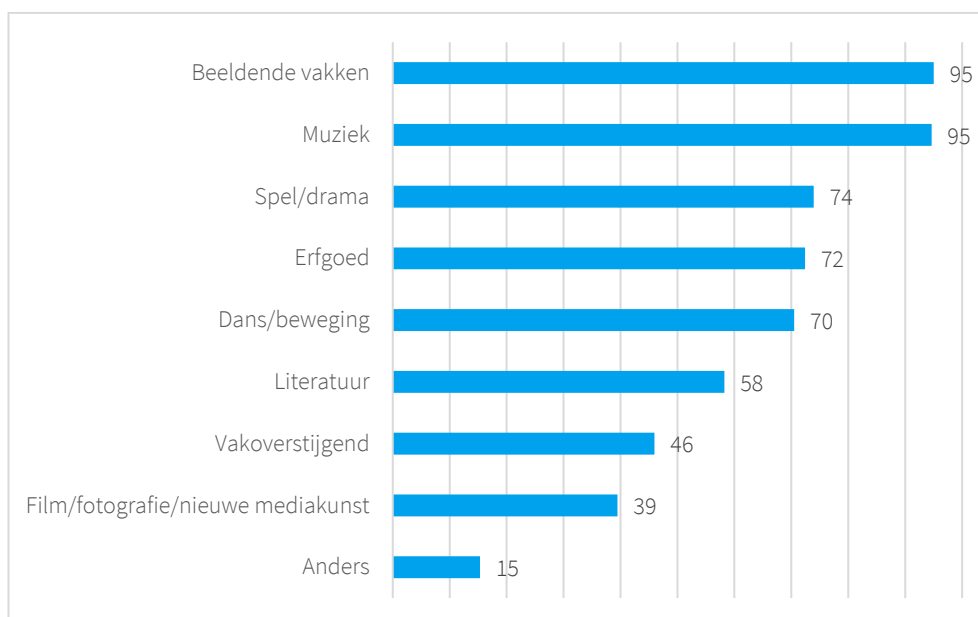
Ook in de rapportage over scholen die in 2021 Evi ingevuld hebben staan muziek en beeldende kunst als discipline met stip bovenaan, net als hier gevolgd door drama/spel en erfgoed.¹⁹ Uit voorlopige analyses over de in 2022 ingevulde Evi's is ook dit beeld terug te zien, met 99% van de scholen die beeldende kunst aanbieden, en 95% van de scholen die muziek aanbieden. Na beeldende kunst en muziek zijn de meest voorkomende aangeboden disciplines onder Evi 2022-invullers spel/drama (69%) en erfgoed (77%).²⁰

Er zijn enkele regionale verschillen te zien tussen de aangeboden vormen of disciplines van cultuureducatie. Zo komt onderwijs in dans en beweging minder vaak voor in Midden, maar cultuuronderwijs op het gebied van literatuur juist vaker. In de regio Oost zien we meer aandacht voor film, fotografie en nieuwe mediakunst dan in andere regio's – in Maas en Meijerij wordt hier significant minder aandacht aan besteed. Wel steken scholen in Maas en Meijerij vaker hun cultuuronderwijs vakoverstijgend in.

¹⁹ Van Meerkerk, E. 2022. Onderzoeksrapport 2022. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi. Radboud Universiteit.

²⁰ LKCA. 2023. Data van in 2022 ingevulde Evi-vragenlijsten door Brabantse scholen. Onder embargo door LKCA en de RU ter beschikking gesteld aan Het PON & Telos voor voorlopige analyse ten behoeve van deze monitor.

Figuur 22 Welke vormen van cultuuronderwijs biedt jouw school leerlingen aan? (%) (n=261) Meerdere antwoorden mogelijk

Ruim een derde van de onderbouwleerlingen (37%) krijgt volgens de respondenten 4-8 uur per maand cultuuronderwijs aangeboden. Een iets kleiner deel (32%) moet het met 2-4 uur in de maand doen. Ongeveer een vijfde van de onderbouwleerlingen (19%) krijgt 8 uur of meer per maand aan cultuuronderwijs voorgeschoteld. In de bovenbouw zien we dat er wat minder tijd aan cultuureducatie wordt besteed: ruim twee derde (71%) van de leerlingen in de bovenbouw krijgt tussen de 2 en 8 uur per maand cultuuronderwijs aangeboden op school, en 16% 0 tot 2 uur.

Over het algemeen zien we dat er in de regio Midden iets minder tijd besteed wordt aan cultuuronderwijs dan in de andere regio's – in de onderbouw geven zij minder vaak aan 8 uur of meer per maand te besteden aan cultuuronderwijs (3% onder deze scholen, tegenover 22% op andere scholen) en in de bovenbouw geven zij vaker aan dat dit tussen de 0 en de 2 uur per maand ligt. In de bovenbouw geven scholen in de regio West het vaakst aan 8 uur of meer per maand aan cultuureducatie te besteden (21% van hen geeft dit aan, tegenover 9% onder de anderen).

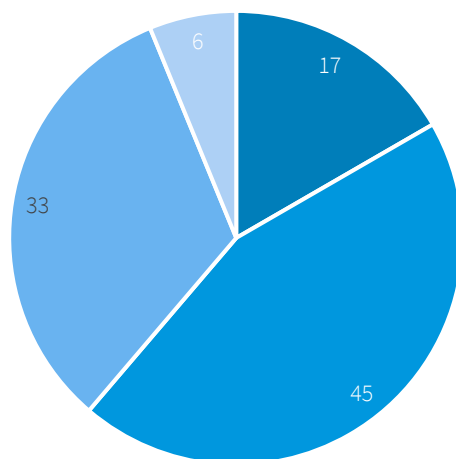
Tabel 20 Hoeveel uur wordt er gemiddeld per maand per klas aan cultuuronderwijs besteed in de onderbouw, en in de bovenbouw? (n onderbouw = 234, n bovenbouw = 259)

	Onderbouw (%)	Bovenbouw (%)
0 tot 2 uur	12	16
2 tot 4 uur	32	35
4 tot 8 uur	37	36
8 uur of meer	19	13

We zien dat bij het grootste deel van de scholen de verschillende programmaonderdelen enigszins op elkaar zijn afgestemd en dat daarvoor tijd en middelen worden gereserveerd (45%). Eén derde van de scholen brengt bewust samenhang in programmaonderdelen en hiervoor worden structureel tijd en middelen gereserveerd (33%).

Deze scenario's zijn wederom afkomstig uit de Evi-vragenlijst, waardoor vergeleken kan worden met scholen die die vragenlijst ingevuld hebben in 2021 en 2022. Onder de invullers in 2021 was de verdeling als volgt: 5% van de scholen bevond zich in scenario 1, 43% van de scholen bevond zich in scenario 2, 20% van de scholen bevond zich in scenario 3 en 7% bevond zich in scenario 4.²¹ Onder de invullers van Evi in 2022 bevindt 10% zich in scenario 1, 61% zich in scenario 2, 23% identificeert zich met scenario 3 en 7% herkent diens school in scenario 4. In de rapportage over hen die in 2021 Evi ingevuld hebben, wordt een neiging tot onderschatting van de samenhang van de verschillende programmaonderdelen gesignaleerd.²² Oftewel, scholen geven volgens Evi 2021 vaker in de scenariovraag aan dat hun programmaonderdelen weinig samenhang vertonen, terwijl dit op basis van de vragen óver de samenhang van programmaonderdelen beter uit de bus komt.

Figuur 23 Kijkend naar het cultuuronderwijsprogramma, welke beschrijving past het beste bij jouw school? (%) (n=258)

- Scenario 1 = de programmaonderdelen vertonen geen samenhang
- Scenario 2 = de programmaonderdelen zijn enigszins op elkaar afgestemd, hiervoor reserveren we tijd en middelen
- Scenario 3 = we brengen bewuste samenhang in programmaonderdelen (verbindende vakken, leerlijn), hiervoor reserveren we structureel tijd en middelen
- Scenario 4 = we brengen bewuste samenhang in programmaonderdelen (verbindende vakken, leerlijn), hiervoor reserveren we structureel tijd en middelen, ook maken we een verbinding met buitenschoolse activiteiten, voorschoolse educatie of VO

²¹ Ook werd 25% van de scholen als 'onjuist scenario' aangemerkt in Evi 2021, omdat hun gegeven antwoorden niet overeenkwamen met het zelf ingeschatte scenario. In dit onderzoek is deze analysestap niet uitgevoerd.

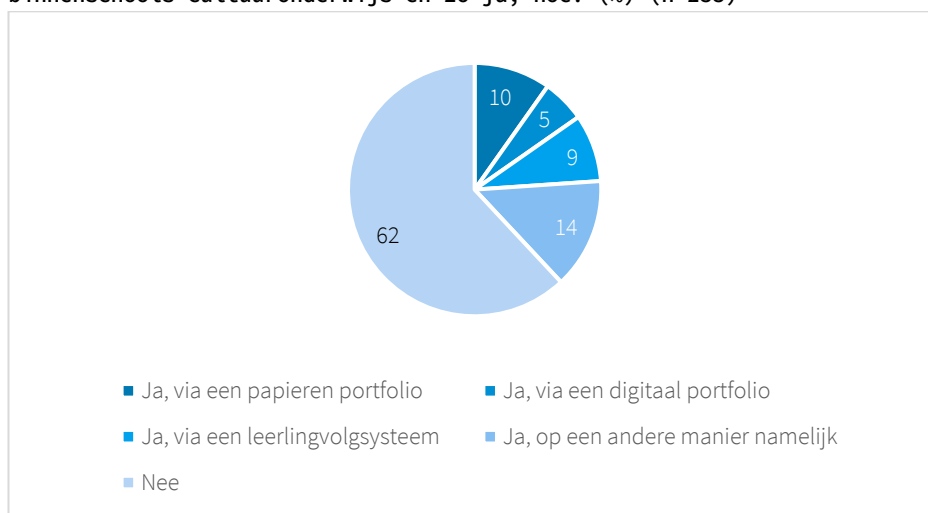
²² Van Meerkerk, E. 2022. Onderzoeksrapport 2022. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi. Radboud Universiteit.

Uit de groepsgesprekken komt, passend bij de kwantitatieve resultaten, naar voren dat veel schoolteams scholing volgen voor procesgerichte didactiek. Dit is minder gericht op [meetbare] vaardigheden bij de leerlingen, maar juist op coaching van de leerlingen. De gesprekspartners geven wel aan dat dit een andere benadering van de cultuureducatie in de klas vereist.²³

5.4 Leren en ontwikkelen

Drie vijfde van de scholen (62%) geeft aan dat zij de ontwikkelingen van hun leerlingen binnen het binnenschoolse cultuuronderwijs niet volgen. Een kleiner deel van de scholen doet dit wel, middels een papieren portfolio (10%), via een leerlingvolgsysteem (9%) of een digitaal portfolio (5%). Een deel van de scholen (14%) geeft aan dat zij ontwikkelingen op een andere manier volgen. Dit doen ze naar eigen zeggen door middel van eigen aantekeningen, observatie en rapportage van de creatieve vakken, of registratie van de ontwikkelingen door leerkrachten. Voor veel scholen komt het in het rapport van het kind terecht, zo geven de respondenten aan in de open vervolgvraag. In het rapport over in 2021 ingevulde Evi's zien we dat hoe 'hoger' een school is in de verschillende scenario's (of: hoe meer aspecten van cultuureducatie men verankerd heeft), hoe meer zij wél de ontwikkelingen van leerlingen vastleggen. Van Meerkerk geeft daarbij ook aan dat het volgen van ontwikkelingen van leerlingen een startpunt kan zijn om de invulling van cultuureducatie onder de loep te leggen.²⁴ Uit de in 2022 ingevulde Evi's blijkt dat onderstaande percentages goed overeenkomen: daar legt 64% van de scholen de ontwikkelingen niet vast, doet 20% dit op papier, 8% digitaal en 13% via een leerlingvolgsysteem.²⁵

Figuur 24 Volgt jouw school de ontwikkelingen van leerlingen in het binnenschools cultuuronderwijs en zo ja, hoe? (%) (n=255)

²³ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

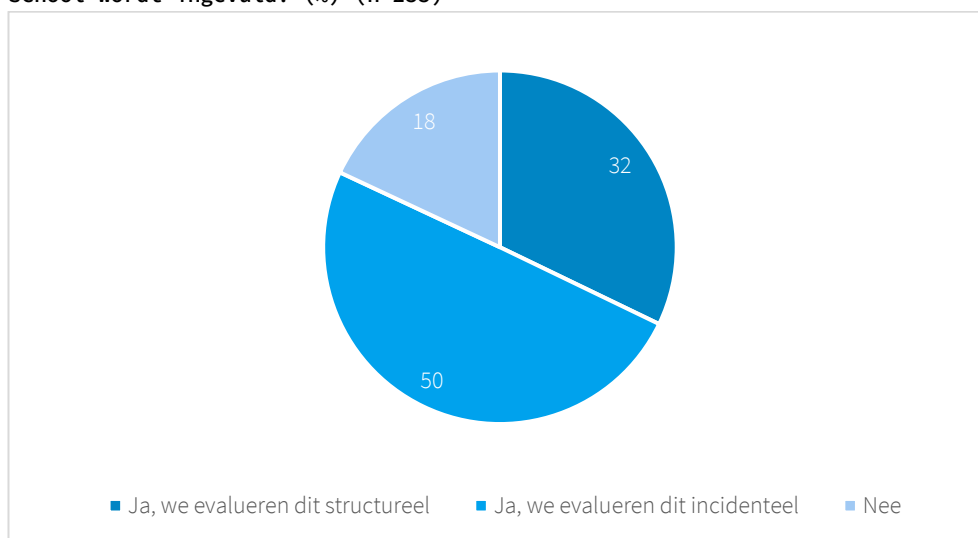
²⁴ Van Meerkerk, E. 2022. Onderzoeksrapport 2022. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi. Radboud Universiteit.

²⁵ LKCA. 2023. Data van in 2022 ingevulde Evi-vragenlijsten door Brabantse scholen. Onder embargo door LKCA en de RU ter beschikking gesteld aan Het PON & Telos voor voorlopige analyse ten behoeve van deze monitor.

Een derde van de scholen (32%) evalueert structureel de manier waarop het cultuuronderwijs binnen school wordt ingevuld, de helft van de scholen evalueert dit incidenteel (50%). Ongeveer een vijfde van de scholen (18%) evalueert dit helemaal niet.

Op het gebied van leren en evalueren zien we dat scholen in de regio West vaker aangeven op enige manier cultuureducatie te evalueren – 91%, tegenover 79% van de andere scholen. In Maas en Meijerij wordt er over het algemeen minder geëvalueerd (26% doet dit niet).

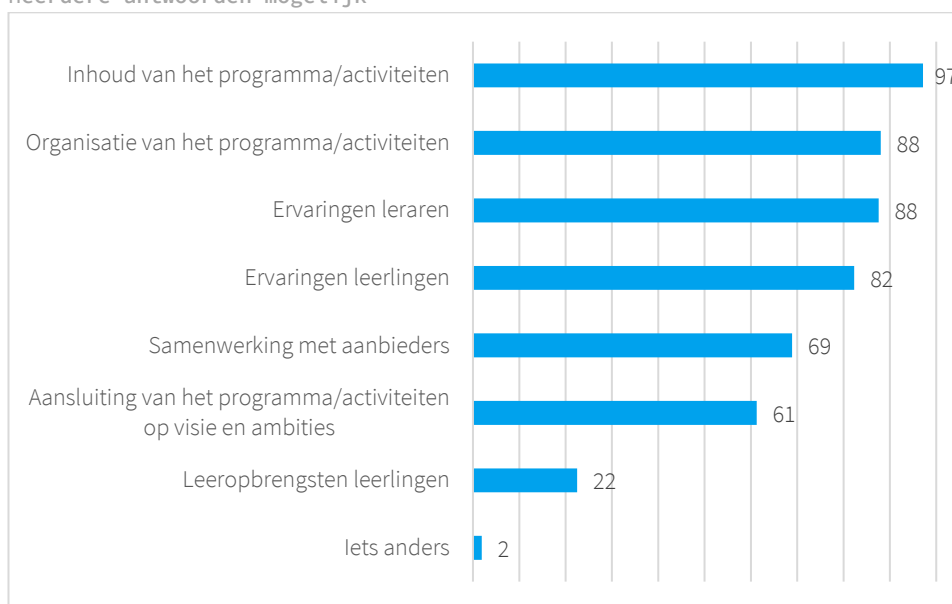
Figuur 25 Evalueert jouw school de manier waarop cultuuronderwijs binnen de school wordt ingevuld? (%) (n=255)

Als scholen het cultuuronderwijs evalueren, dan evalueren ze vooral de inhoud van het programma/activiteiten (97%), de organisatie van het programma/activiteiten en de ervaring van de leraren (beide 88%) en leerlingen (82%). De leeropbrengst van de leerlingen komt het minst vaak aanbod bij de evaluatie, wat samen kan hangen met de eerdere bevinding dat een meerderheid van de scholen de ontwikkeling van de leerlingen niet vastlegt. Scholen die aangeven dat zij iets anders evalueren (dit waren vier scholen) geven aan dat ze het budget meenemen in de evaluatie en de aansluiting van het cultuuronderwijs op andere thema's.

Wanneer we kijken naar wát er geëvalueerd wordt, zien we dat de leeropbrengsten van leerlingen bij scholen in Maas en Meijerij meer geëvalueerd worden dan in andere regio's (33% van de bevroegde scholen uit Maas en Meijerij doet dit, vergeleken met 19% onder de andere scholen).

Figuur 26 Welke aspecten neemt jouw school mee in de evaluatie? (%) (n=209)
Meerdere antwoorden mogelijk

5.5 Deskundigheid

We hebben gevraagd welke deskundigheid de scholen zelf in huis hebben. In tabel 21 staat het resultaat. Daarin is te zien dat er veel variatie is in de inzet van de verschillende professionals: van een klein aandeel cultuurbegeleiders tot meer dan een extra icc'er, al dan niet gecertificeerd, of ongeveer twee leerkrachten. Kijken we naar het aantal uren dat voor deze deskundigen per maand beschikbaar is, dan zien we eenzelfde beeld: er worden nauwelijks uren voor cultuurbegeleiders aangegeven, maar veel uren voor leerkrachten (tot bijna 26 per maand) en een halve tot een hele dag per maand voor icc'ers.

Uit de in 2021 ingevulde Evi-vragenlijsten weten we ook dat er vaak één ICC'er aanwezig is, met daarnaast regelmatige aanwezigheid van een vakleerkracht.²⁶ Ook hier, en in de voorlopige cijfers over Evi-vragenlijsten die in 2022 ingevuld zijn, zien we dat leerkrachten met een deskundigheid op het gebied van kunst en cultuur het meest vertegenwoordigd zijn.

²⁶ Van Meerkerk, E. 2022. Onderzoeksrapport 2022. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi. Radboud Universiteit.

Tabel 21 Welke deskundigheid hebben jullie zelf in huis? (%)²⁷

	Aantal mensen (gemiddelde) ²⁸	N (aantal scholen dat de vraag ingevuld heeft)	Aantal uren per maand p.p. (gemiddelde)	N (aantal scholen dat de vraag ingevuld heeft)
Gecertificeerde ICC'ers	1,1	193	5,7	113
Niet-gecertificeerde ICC'ers	1,6	163	8,1	99
Leerkrachten met een deskundigheid op het gebied van kunst en cultuur	1,9	150	25,8	60
Kunstvakleerkracht(en) in dienst	0,9	161	23,5	75
Cultuurbegeleider(s) (iemand die de post-HBO opleiding cultuurbegeleider heeft afgerond)	0,08	122	te lage N	te lage N

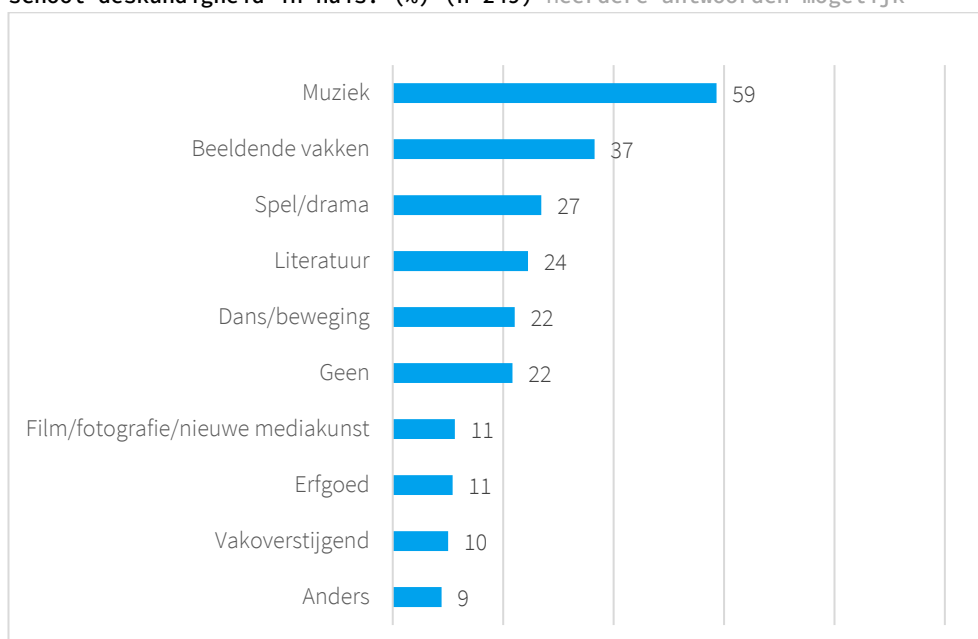
Scholen hebben vooral deskundigheid in huis op het gebied van muziek (59%), gevolgd door beeldende vakken (37%) en spel/drama (27%). Ruim één op de vijf scholen heeft geen deskundigheid in een bepaalde discipline in huis, wat een afhankelijkheid van externe aanbieders aanduidt. Scholen die aangeven dat zij andere disciplines van cultuuronderwijs in huis hebben, geven hier aan leerkrachten te hebben met bepaalde interesses en specialiteiten. Daarnaast worden bij één school ook ouders aangemerkt als het hebben van deskundigheid en huren twee andere scholen externen in vanuit hun omgeving. Veel scholen die externen inhuren zullen echter 'geen' aangemerkt hebben bij deze vraag.

Vanuit de ingevulde Evi-vragenlijsten uit 2021 en 2022 zien we een soortgelijk beeld: muziek, gevolgd door beeldende vakken, komen het meeste voor als disciplines waarop deskundigheid binnen de school aanwezig is. Echter, zijn de percentages over de gehele linie wat hoger dan uit dit onderzoek, wat mogelijk te verklaren is door de constructie van de vragenlijst. De algehele tendens sluit in ieder geval aan op het hier uitgevoerde onderzoek.

²⁷ Bij alle categorieën werd een grote verscheidenheid aan antwoorden gegeven. Zodoende is voorzichtigheid bij het interpreteren van deze cijfers geboden. Een gemiddelde is geen uitdrukking van hoe het over het algemeen op de scholen eruitziet: het geeft een indicatie.

²⁸ Het betreft hier het aantal personen dat werkzaam is op een school, niet een aantal fte.

Figuur 27 Op welke vormen en disciplines van cultuuronderwijs heeft jouw school deskundigheid in huis? (%) (n=249) *Meerdere antwoorden mogelijk*

Aan de respondenten is gevraagd welke stappen ze ondernemen om de deskundigheid op peil te houden of te verbeteren. Wat bij deze vraag vooral door scholen wordt genoemd is de bijscholing voor en door de ICC'er die dan ook de rest van het team inlicht. Deze heeft ook vaak contact met Centra voor de Kunsten of andere (intermediaire) organisaties. Ook is er cursus- en trainingsaanbod voor leerkrachten individueel en in teamverband, en worden er soms externe deskundigen ingehuurd.

In de groepsgesprekken is de deskundigheid van leerkrachten als het aankomt op het onderwijzen van cultuurlessen eveneens aan bod geweest. Hieruit kwam naar voren dat veel leerkrachten over generieke kennis beschikken, ook van het uitvoeren van activiteiten op het gebied van kunst en cultuur. Maar wanneer noemt iemand zichzelf deskundig? En is het de bedoeling om van iedere leerkracht een expert te maken? Als je je als leerkracht kunt redden met methodes, bronnenboeken en concrete handvatten voor de lessen, ben je dan ook al cultureel vaardig? Als het gaat om het op een kwalitatief goede manier aanbieden van cultuureducatie, dan is de vakdocent daar beter op toegerust. Voor veel scholen is het voldoende dat de leerkracht over een zekere basisvaardigheid beschikt (zoals het op de juiste manier inzetten van kunstmethodes) en dat de vakdocent het overneemt als er gespecialiseerde kennis en kunde nodig is.

Op het gebied van deskundigheidsbevordering horen we bij de groepsgesprekken dat iedere school er op de eigen manier invulling aan geeft. Er wordt hierbij door de gesprekspartners vaak gedacht aan het vergroten van de vaardigheden van de leerkracht om kunstlessen te geven, en het verlagen van de handelingsverlegenheid. Door de huidige tijd- en werkdruk vinden scholen het vaak lastig om leerkrachten op een 'reguliere' manier scholing op het gebied van kunst en cultuur aan te bieden. In plaats daarvan halen ze liever een kunstvakdocent in huis, wat als risico in zich heeft dat leerkrachten de uitvoering van cultuureducatie uiteindelijk het liefst helemaal aan de vakdocent overlaten. Op sommige

scholen worden leerkrachten met bepaalde affiniteiten en vaardigheden uitgewisseld met andere groepen en verzorgen daar dan de kunstlessen.²⁹

5.6 Samenwerking

Op de meeste scholen wordt 'een brede kennismaking met kunst en cultuur' gezien als de basis voor cultuureducatie, zo komt naar voren in de groeps gesprekken. De manier waarop het kunstaanbod is georganiseerd en wordt aangeboden verschilt per plaats en gemeente. Niet iedere gemeente heeft beschikking over en een culturele organisatie of een cultuurcoach die een heel Kunstmenu heeft opgetuigd. Voor sommige scholen mist een overzicht of een lokale culturele kaart.

Al eerder merkten we op dat de samenwerking tussen scholen en cultuuraanbieders voor de scholen die deelnamen aan de groeps gesprekken vaak tamelijk aanbodgericht is. De aanbieders leveren een aanbod en de scholen nemen dit af. Dat vinden de scholen in het kader van 'ontzorgen' niet zo'n groot probleem. Scholen werken vaak samen met dezelfde bekende cultuuraanbieders, zodat ze weten wat ze kunnen verwachten. Andere of nieuwe aanbieders komen daar soms moeilijk tussen.

In één van de groeps gesprekken hebben de deelnemende ICC'ers beschreven wat voor hen de doelen zijn van de samenwerking in de culturele omgeving. Dit zijn onder meer:

- Kinderen in aanraking laten komen met een professional vanuit verschillende disciplines.
- Creatief denken stimuleren.
- Talentontwikkeling - ontdekken van een talent waarvan je niet wist dat je het had.
- Burgerschap – wat gebeurt er buiten de muren van de school.
- Verduurzamen/borgen van de samenwerking met een culturele partner.³⁰

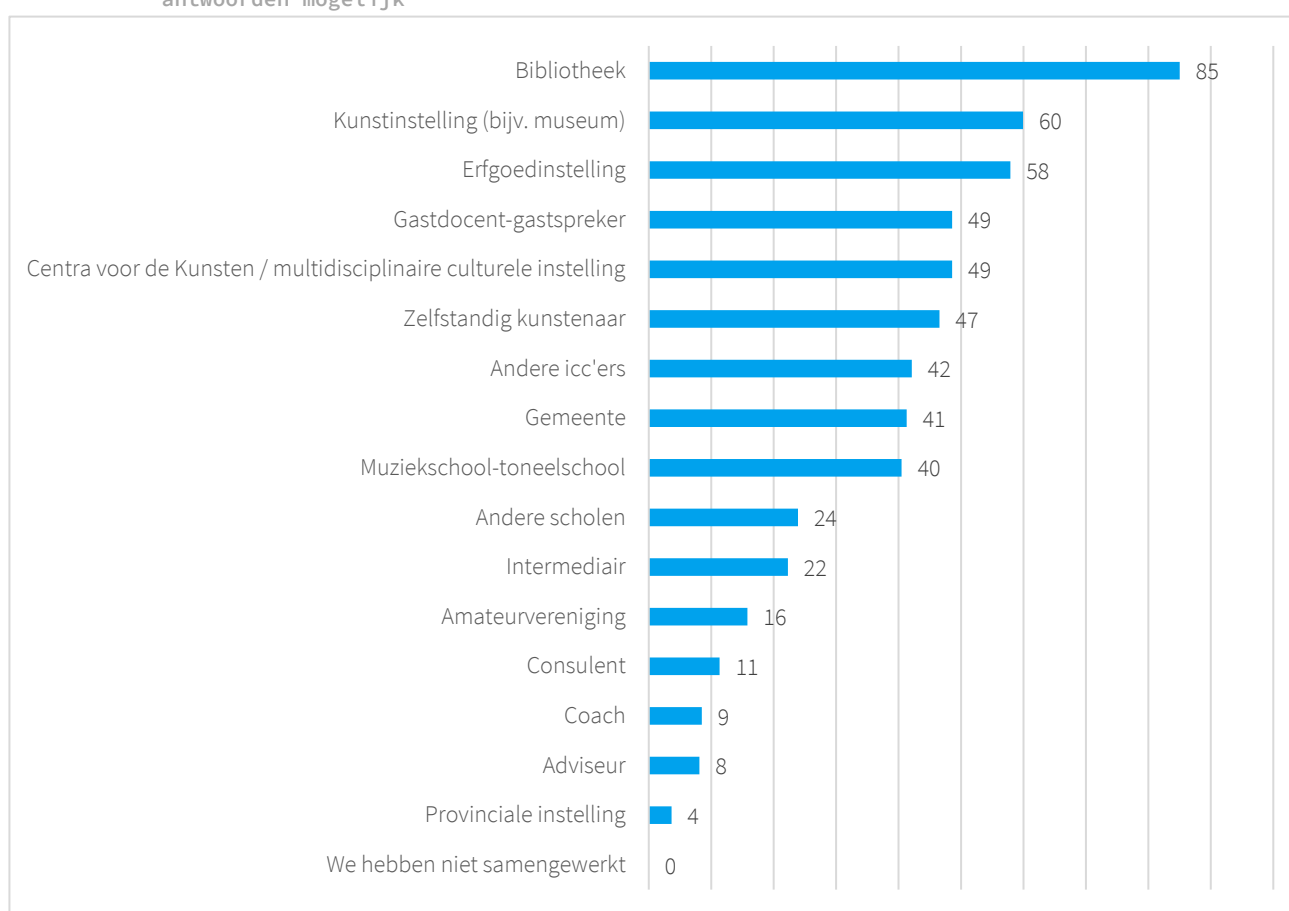
Scholen geven aan dat ze vaak samenwerken met bibliotheken (85%), kunstinstellingen (60%) en met erfgoedinstellingen (58%). Het minst vaak werken ze samen met provinciale instellingen (4%). Ook vanuit de in 2021 ingevulde Evi-vragenlijsten zien we een soortgelijke rangordening, al staan daar kunstenaars c.q. gastdocenten iets hoger op de ranglijst. En ook uit voorlopige cijfers over in 2022 ingevulde vragenlijsten blijkt dat de bibliotheek het populairst is (89%), gevolgd door erfgoedinstellingen (80%), zelfstandige kunstenaars (74%) en kunstinstellingen (72%). Het valt wel op dat deze percentages hoger liggen dan in het hier uitgevoerde onderzoek, maar hier is geen verklaring voor gevonden. Tot slot is opvallend dat de mate van samenwerking met amateurverenigingen gering te noemen is, terwijl dit kansen zou bieden voor het voortzetten van het binnenschoolse cultuuronderwijs richting buitenschools cultureel actief zijn.

²⁹ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

³⁰ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

Rondom samenwerking valt op dat scholen in Oost vaker samenwerken met amateurverenigingen, de muziekschool of toneelschool en coaches dan in andere regio's, en minder samenwerken met zelfstandig kunstenaars. Opvallend is dat dit veelal partners zijn die zich (ook) (vooral) bezighouden met buitenschools cultuuraanbod. Scholen in regio West werken vaker samen met Centra voor de Kunsten (of andere multidisciplinaire instellingen), intermediairs en de gemeente. Scholen in Maas en Meijerij werken vaker samen met gastdocenten en -sprekers, maar minder vaak met intermediairs of de gemeente. In de regio Midden werkt men minder vaak dan in andere regio's samen met Centra voor de Kunsten (of andere multidisciplinaire instellingen).

Figuur 28 Met welke partners heeft jouw school het afgelopen jaar samengewerkt op het gebied van cultuuronderwijs? (%) (n=247) *Meerdere antwoorden mogelijk*

De respondenten konden vervolgens bij een open vraag aangeven hoe de samenwerking met deze partners er uit zag. We zien dat veel scholen kiezen voor een samenwerking met partners zoals centra voor kunsten of andere (lokale) partners. Activiteiten die hieruit voortkomen zijn onder andere een cultuurdag, workshops, gastlessen door professionals, excursies, muzieklessen, en activiteiten met de bibliotheek. Ook lezen we dat veel scholen contact onderhouden met de bibliotheek voor gezamenlijke bezoeken aan deze instelling of een gastles van de leesconsulent. Een aantal scholen kwalificeert zich als Jeelo-school³¹ en probeert de thema's hiervan aan een samenwerking te koppelen.

³¹ Zie voor meer informatie www.jeelo.nl

Uit de groepsgesprekken komt naar voren dat scholen weinig naar voorstellingen gaan, hoewel ze dat wel zouden willen. Voorstellingen zijn vaak te duur en leveren te veel geregeld op vanwege het leerlingenvervoer.³²

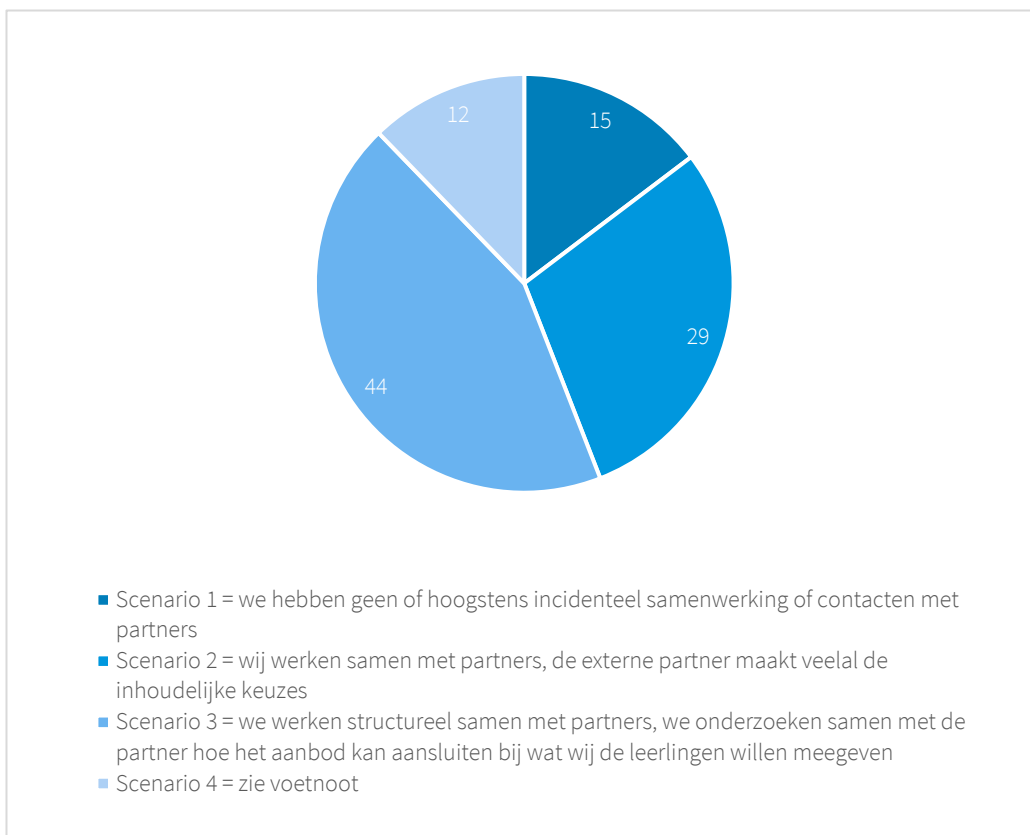
44% van de respondenten geeft aan dat hun school structureel samenwerkt met partners en ook samen met deze partner bekijken hoe het aanbod aan kan sluiten. Bij ongeveer een derde van de scholen wordt er ook samengewerkt met partners, maar liggen inhoudelijke keuzes vaker bij de externe partner (29%). 15% van de scholen hebben geen structurele samenwerking met externe partners. Onder de Evi-invullers zagen we een iets andere verdeling van de scholen over de verschillende scenario's: in 2021 bevond 2% zich in scenario 1, 30% in scenario 2, 42% in scenario 3 en 19% in scenario 4. Daarbij werd gevonden dat scholen de neiging hebben om zichzelf op dit thema te overschatten: men kent zichzelf een hoger scenario toe dan op basis van de antwoorden te herleiden is.³³ Van de scholen die in 2022 Evi ingevuld hebben, deelt 5% zich in scenario 1 in, 24% ziet zichzelf als behorende tot scenario 2, 40% valt onder scenario 3 en 31% valt onder scenario 4. Dit hoge percentage bij scenario 4 zou verklaard kunnen worden door de eerdergenoemde neiging tot overschatting. Het hoge percentage in scenario 1 in *dit* onderzoek kan mogelijk verklaard worden door een selectie-effect in de werving van de scholen – Evi-deelnemers zijn mogelijk al wat langer actief in de cultuureducatie-wereld dan deelnemers van dit onderzoek, waarbij zo breed mogelijk geworven is.

Samenwerkingen lijken, op basis van verschillende geschetste scenario's, een incidentele en projectmatiger karakter te hebben in Oost dan in de andere regio's, waar (met name in regio West) meer structurele en inhoudelijke samenwerkingen aangegaan worden.

³² Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

³³ Van Meerkerk, E. 2022. Onderzoeksrapport 2022. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi. Radboud Universiteit.

Figuur 29 Kijkend naar samenwerking, welke beschrijving past het beste bij jouw school? (%) (n=245)³⁴

Als het op samenwerking met partners aankomt, zo horen we in de groepsgesprekken, dan verwachten scholen vooral dat cultuuraanbieders hierop kunnen anticiperen. Dat zij met hun aanbod aansluiten op de visie, vragen en wensen van de school en de thema's die binnen school behandeld worden. En, niet in de laatste plaats, dat de aanbieders flexibel zijn en kunnen anticiperen op de soms weerbarstige schoolpraktijk. Scholen die net starten met Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) oriënteren zich vooral op een passend aanbod. Naarmate scholen langer bezig zijn met CmK worden er meer eisen gesteld aan de cultuuraanbieders.³⁵

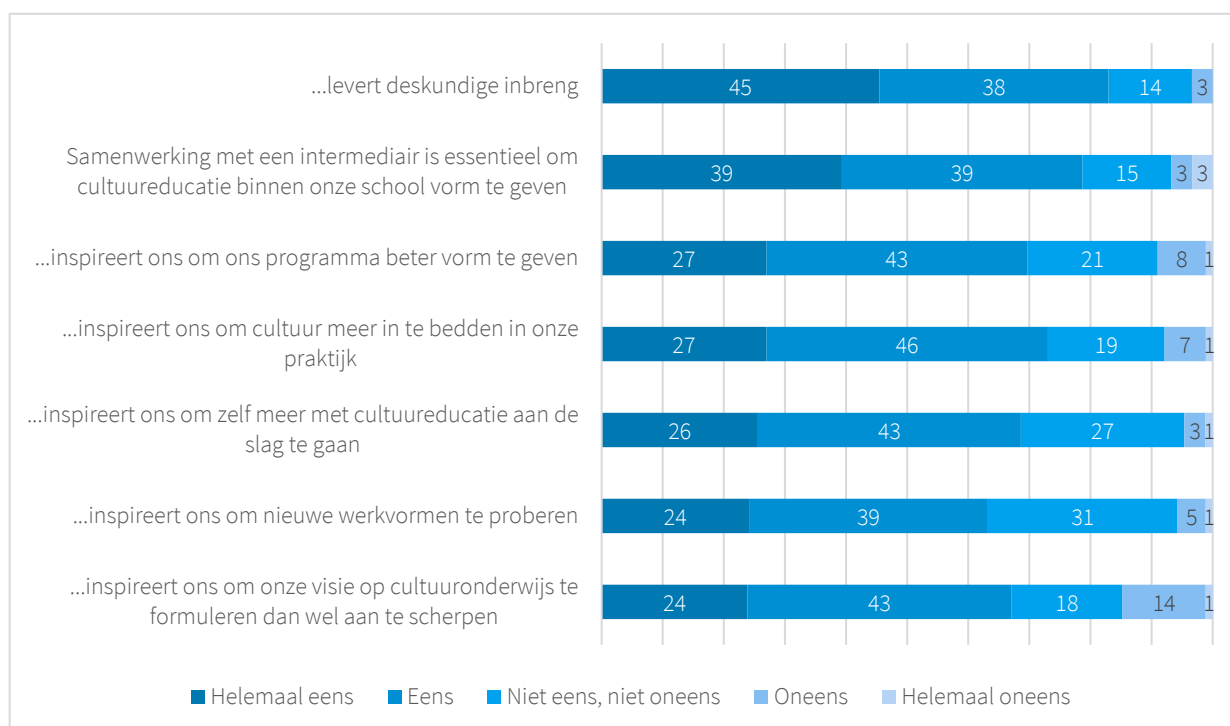
Van de respondenten die samenwerken met intermediairs, geeft 83% aan dat zij vinden dat de intermediair waarmee zij werken deskundige inbreng levert. We zien dat scholen het minst vaak vinden dat hun intermediair hen inspireert om nieuwe werkvormen te proberen; met deze stelling is 63% het eens. Opvallend bij deze stelling is eveneens dat een derde het hier niet mee eens of oneens is (31%) – mogelijk is er ook niet zo veel behoefte aan nieuwe werkvormen, als er iets gevonden is dat werkt, zoals uit de groepsgesprekken bleek.

³⁴ Scenario 4: we werken structureel samen met partners en leggen de afspraken over samenwerking met hen vast, de samenwerking is erop gericht de inhoud van het programma optimaal te laten aansluiten bij wat wij de leerlingen willen meegeven, wij voeren zelf actief de regie over de samenwerking

³⁵ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

Scholen uit de regio Maas en Meijerij zijn, vergeleken met de andere regio's, opvallend enthousiast over hun intermediairs: zij geven vaker aan het 'helemaal eens' te zijn met dat intermediairs hen inspireren om meer met cultuureducatie aan de slag te gaan, om hun visie te formuleren of aan te scherp en om nieuwe werkvormen te proberen. Ook geven zij vaker aan dat samenwerking met een intermediair essentieel is om cultuureducatie binnen hun school vorm te geven. Voor de andere regio's zien we ook wat verschillen: zo geven scholen in West vaker aan dat de intermediair waarmee ze samenwerken deskundige inbreng levert, en is de regio Midden hierover opvallend meer verdeeld van mening.

Figuur 30 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen over de samenwerking met de intermediair, consultant of adviseur in jouw gemeente? De intermediair waarmee wij samenwerken... (%) (n=89)³⁶ ³⁷

We zien dat meer dan de helft van de respondenten aangeeft dat de culturele partners waarmee zij samenwerken deskundige inbreng geven (55%) en dat de samenwerking met deze partners essentieel is bij het vormgeven van cultuureducatie binnen de school (54%). We zien eveneens dat ruim een kwart van de respondenten (27%) aangeeft dat niet veel van de partners waarmee ze samenwerken hen inspireren om hun visie op cultuuronderwijs te formuleren, dan wel aan te scherpen.

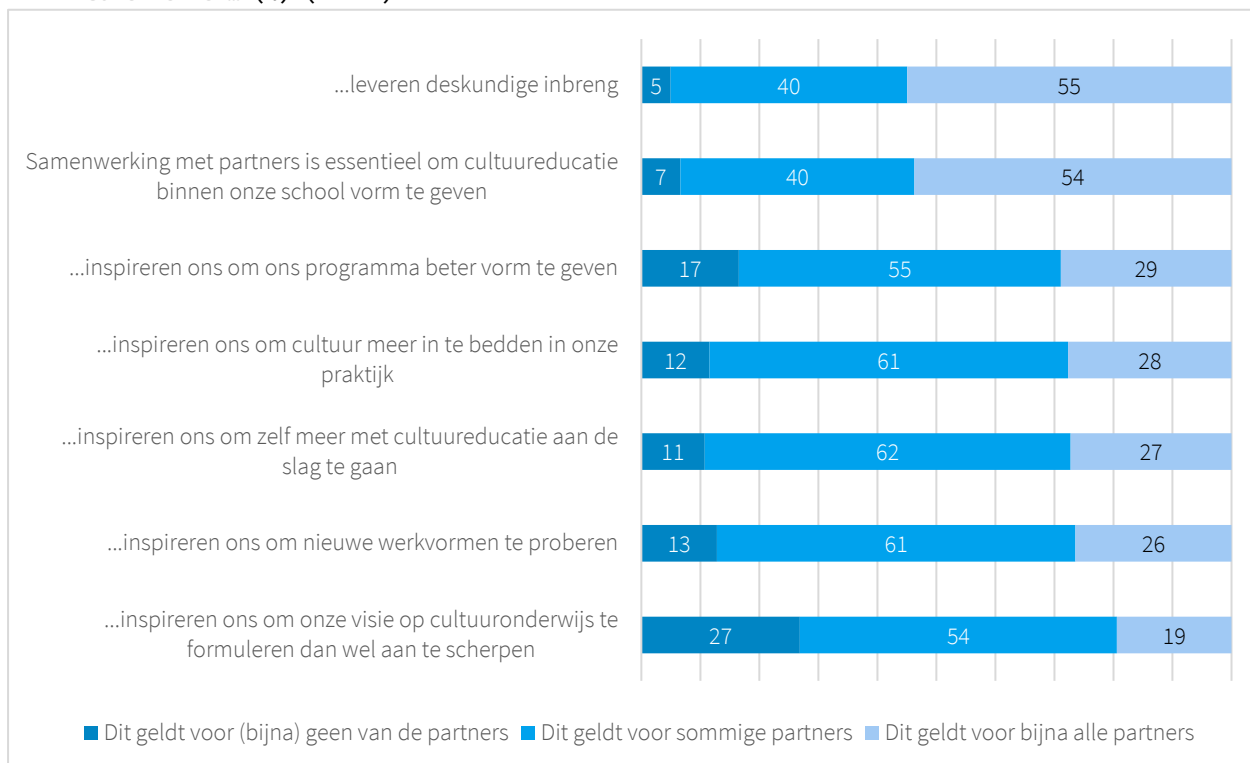
Scholen in de regio Maas en Meijerij geven vaker aan dat in hun culturele samenwerkingspartners hen inspireren om nieuwe werkvormen te proberen. Scholen uit

³⁶ Vraag alleen gesteld aan scholen die samenwerken met een intermediair, consultant of adviseur

³⁷ Omdat er in Brabant verschillende termen worden gebruikt spreken we over de samenwerking met de intermediair, consultant of adviseur die werkzaam is in jouw gemeente. In verband met de leesbaarheid spreken we in de stellingen enkel van de intermediair

Maas en Meijerij voelen zich door ‘bijna alle partners’ geïnspireerd om hun programma beter vorm te geven, voor scholen uit Midden geldt dit vaker voor ‘bijna alle partners’.

Figuur 31 In hoeverre ben je het eens of oneens met onderstaande stellingen over de samenwerking met culturele partners? De partners waarmee wij samenwerken... (%) (n=242)³⁸

5.7 Kansengelijkheid

Aan de respondenten zijn een aantal vragen voorgelegd over kansengelijkheid. Zo konden ze in een open vraag aangeven op welke wijze hun school aandacht voor dit thema heeft. Hier geven de respondenten aan dat leerlingen op school aan alle activiteiten meedoen. Een enkele respondent geeft aan dat ze geen zicht hebben op wat leerlingen buiten school doen aan kunst en cultuur, maar dat ze wel weten dat soms niet ieder huishouden budget voor buitenschoolse activiteiten (van welke aard dan ook) heeft. Sommige scholen helpen dan met de aanvraag bij stichting Leergeld of bij het Jeugdfonds Sport & Cultuur voor een subsidieaanvraag. Ook wijzen scholen leerlingen en hun ouders actief op het buitenschoolse aanbod dat wordt aangeboden in de wijk.

Daarnaast proberen scholen een zo breed mogelijk aanbod aan activiteiten aan te bieden tijdens schooltijd zodat leerlingen hopelijk met zoveel mogelijk disciplines in aanraking komen. Een enkele school organiseert ook buitenschoolse culturele activiteiten. Veel respondenten zien kansengelijkheid ook als een vorm van talentontwikkeling en geven aan dat zij hun best doen om leerlingen het beste uit zichzelf te laten halen.

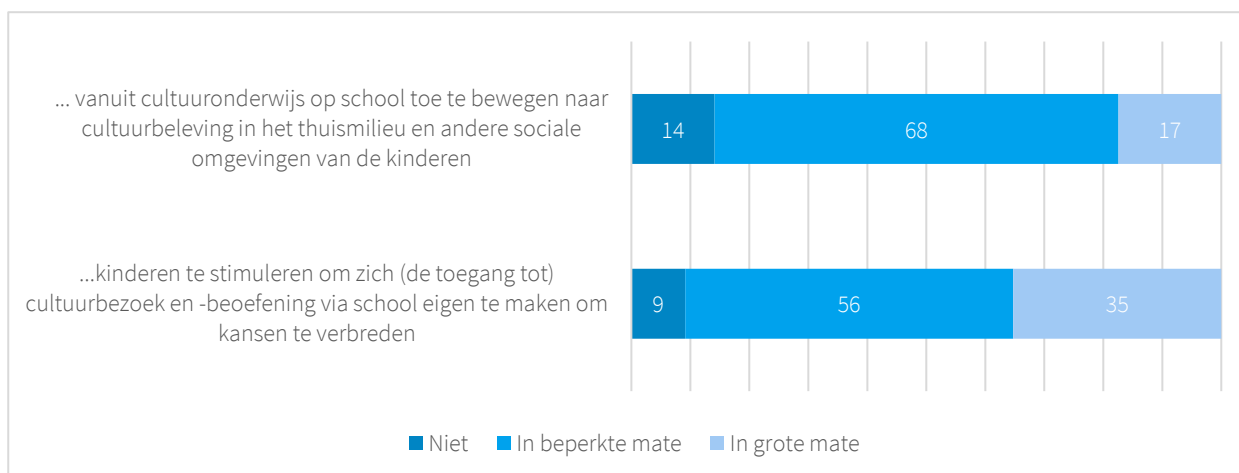
³⁸ Vraag alleen gesteld aan scholen die samenwerken met culturele partners

Uit de groepsgesprekken blijkt eveneens dat scholen zeer begaan zijn met leerlingen die op wat voor manier dan ook een achterstand hebben. Wel komt hier naar voren dat de deelnemers aan de gesprekken dit vooral zien als sociale en financiële ongelijkheid; niet alle kinderen hebben evenveel kansen in de maatschappij. Wel vragen ze zich af of ze enige invloed (kunnen) hebben op de kansengelijkheid voor kinderen buiten schooltijd. Specifiek als het gaat om de deelname aan kunst en cultuur. Ze kunnen zich daar moeilijk een voorstelling van maken.³⁹

We zien dat respondenten aangeven dat ze in beperkte mate vanuit cultuuronderwijs op school toe bewegen naar cultuurbeleving in het thuismilieu en andere sociale omgevingen van de kinderen (68%). Daarbij geeft ruim een derde van de respondenten (35%) aan dat hun school zich in grote mate inzet om kinderen te stimuleren om zich door middel van cultuurbezoek en -beoefeningen via school hun kansen te verbreden. Wanneer vervolgens gevraagd werd naar toelichtingen met voorbeeld, vond men het wel lastig om hier concrete antwoorden voor te geven. Een mogelijke conclusie hieruit is dat men hier nog niet aan toe is, en dat het vooralsnog vooral om intenties gaat.

Scholen uit Maas en Meijerij zijn sterker verdeeld over of hun school zich inzet om een koppeling te maken van binnenschoolse naar buitenschoolse cultuurbeleving dan scholen uit andere regio's.

Figuur 32 In hoeverre zet jouw school zich in om...? (%) (n=241)

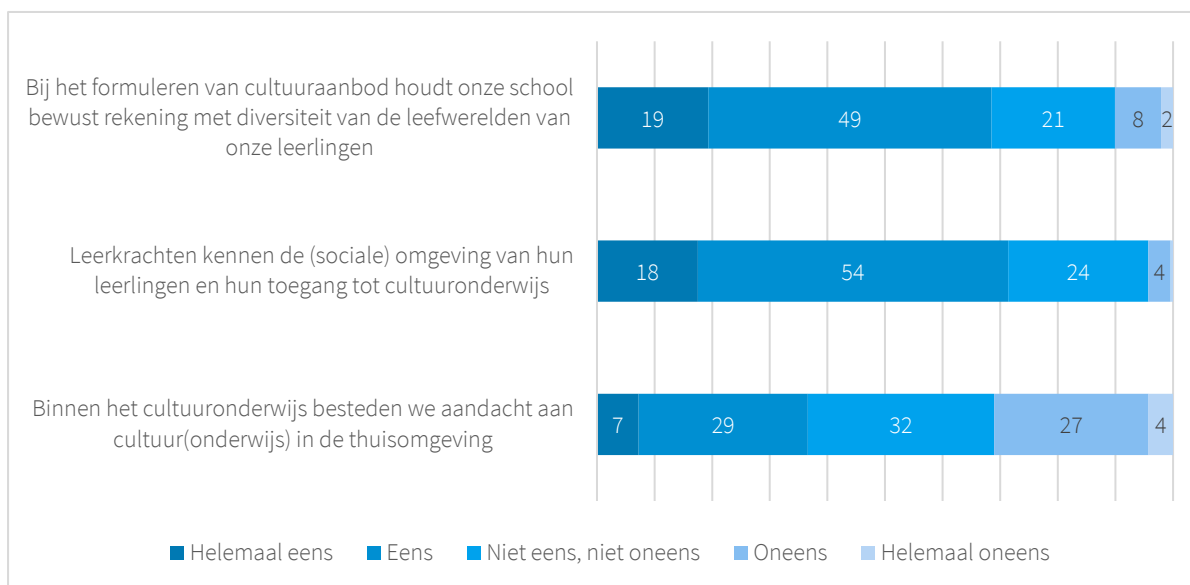

Twee derde van de respondenten (68%) houdt bij het formuleren van culturaanbod rekening met diversiteit van de leefwerelden van de leerlingen. Het merendeel van de respondenten (72) geeft eveneens aan dat leerkrachten van hun school de sociale omgeving van hun leerlingen en hun toegang tot cultuuronderwijs kennen. We zien dat een derde (31%) van de respondenten binnen het cultuuronderwijs geen aandacht besteedt aan cultuur(onderwijs) in de thuisomgeving. Ongeveer een derde doet dit wel (37%) en eveneens een derde is het met deze stelling noch eens noch oneens (32%).

³⁹ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

In de regio Oost zien we dat men het vaker ‘helemaal oneens’ is met de stelling dat bij het formuleren van cultuuraanbod rekening gehouden wordt met de diversiteit aan leefwerelden van de leerlingen (5% van de scholen in Oost, tegenover 1% in de andere regio’s).

Figuur 33 In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen? (%) (n=238)

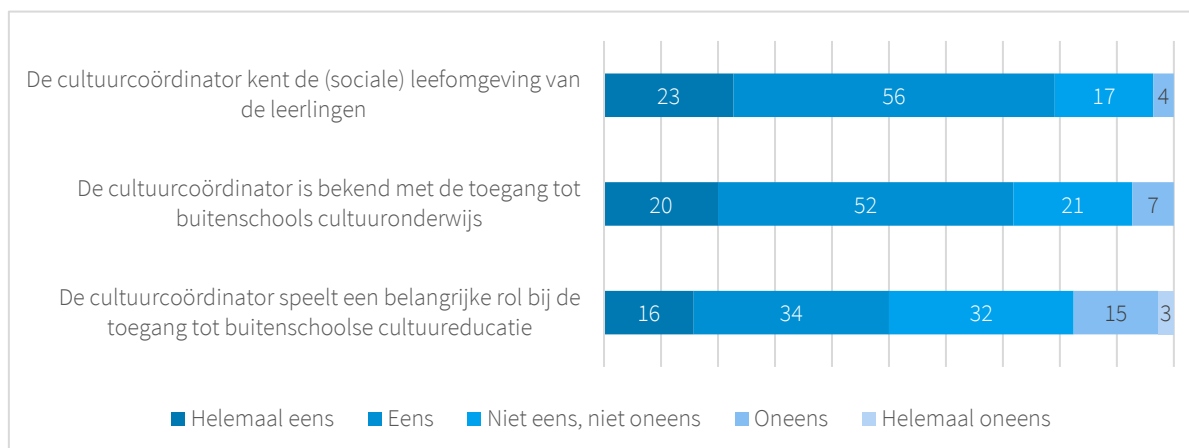

Buitenschoolse cultuureducatie

Bijna vier op de vijf respondenten (79%) geeft aan dat de cultuurcoördinator bekend is met de (sociale) leefomgeving van de leerlingen. Een iets kleiner deel van hen (72%) geeft aan dat de cultuurcoördinator bekend is met de toegang tot het buitenschools cultuuronderwijs – dat de ICC’er weet hoe cultuureducatie buiten de school werkt, is belangrijk voor de mogelijkheden om richting de leerlingen deze connectie al te leggen. De helft van de respondenten (50%) is van mening dat de cultuurcoördinator een belangrijke rol speelt bij de toegang tot buitenschoolse cultuureducatie. Ongeveer een derde (32%) is het hiermee noch eens, noch oneens.

Scholen uit Maas en Meijerij zijn verdeeld over of de cultuurcoördinator bekend is met de toegang tot buitenschools cultuuronderwijs, vergeleken met scholen uit andere regio’s. In de regio Oost geeft men vaker aan het ‘oneens’ te zijn met de stelling dat de cultuurcoördinator een belangrijke rol speelt bij de toegang tot buitenschoolse cultuureducatie. Dit valt op, vergeleken met de opvattingen van de intermediairs die in Oost actief zijn – ook daar is men verdeeld over de rol van de school richting buitenschoolse cultuureducatie, maar geven de intermediairs wel vaker aan dat de school kennis heeft van en rekening houdt met de leefomgeving van de leerlingen en de mate van toegang tot cultuurdeelname die zij daarbinnen hebben.

Figuur 34 In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende stellingen? (%) (n=110)⁴⁰

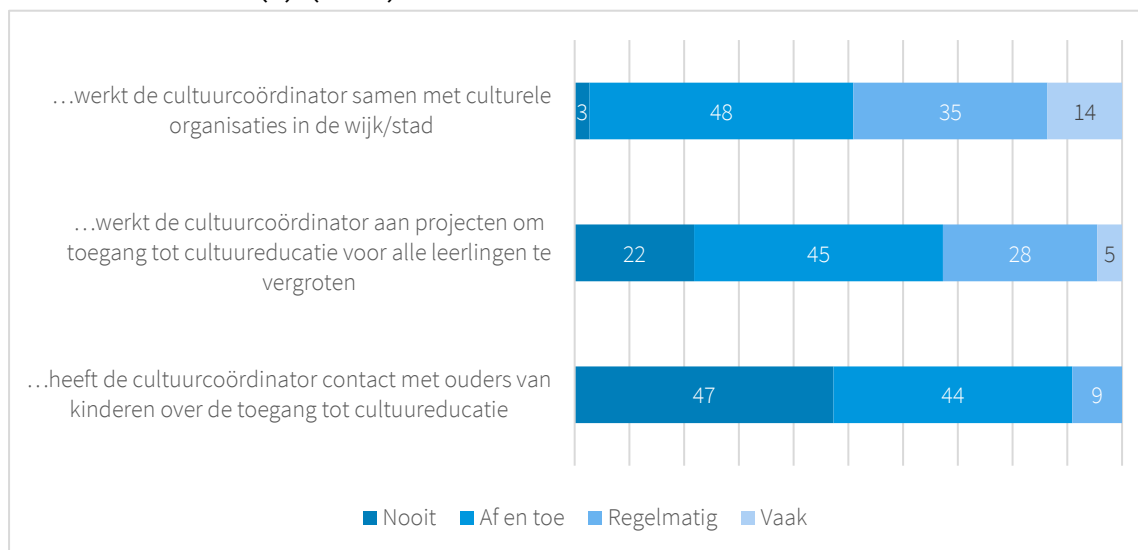
In de groepsgesprekken is het onderwerp binnenschoolse versus buitenschoolse cultuureducatie ook aan de orde geweest. De meeste scholen richten zich primair op binnenschoolse cultuureducatie. Voor buitenschoolse cultuureducatie ligt er niet echt een vastomlijnde taak voor het onderwijs. Doorgaans zijn er andere partijen die buitenschoolse cultuureducatie verzorgen zoals Sjors Sportief en Sjors Creatief. Scholen vragen zich ook af of het realiseren van een verbinding tussen binnenschoolse en buitenschoolse cultuureducatie wel een taak van hen is en zo ja, op welke manier daar invulling aan gegeven moet worden. Uit de groepsgesprekken blijkt dat enkele scholen wél investeren in het aanbieden van buitenschools cultuureducatie. Daar zoekt men heel eigen manieren voor. Het belangrijkste uitgangspunt hierbij is dat het laagdrempelig én betaalbaar moet zijn. In Tilburg is er een pilot met cultuurcoaches in de wijk. Deze cultuurcoaches proberen om de verbinding tussen binnenschoolse en buitenschoolse cultuureducatie tot stand te brengen. De nadruk ligt hierbij op een structureel cultuuraanbod buiten de school in de vrije tijd. De cultuurcoach maakt daarin zoveel mogelijk de verbinding met het programma binnen de school en stemt de activiteiten zoveel mogelijk af op de ambities van de school/scholen.⁴¹

Ruim 90% van de respondenten geeft aan dat de cultuurcoördinator nooit of af en toe contact heeft met ouders van leerlingen over de toegang tot cultuureducatie. Bijna de helft van hen (49%) geeft aan dat de cultuurcoördinator regelmatig of vaak samenwerkt met culturele organisaties in de wijk of stad. Ten slotte geeft twee derde aan (67%) dat de cultuurcoördinator nooit of af en toe aan projecten werkt om de toegang tot cultuureducatie voor alle leerlingen te vergroten.

⁴⁰ De volgende stellingen gaan over de interne cultuurcoördinator. We bedoelen hier zowel gecertificeerde als niet-gecertificeerde ICC'ers mee. Deze stellingen zijn alleen voorgelegd als scholen deze in huis hebben.

⁴¹ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

Figuur 35 Stellingen over kanselijkheid in relatie tot de ICC'er. In welke mate... (%) (n=110)⁴²

5.8 Verankeringsmaat

In voorgaande jaren verzorgde Kunstloc Brabant hun eigen monitoring onder de scholen waarmee zij contacten hebben. Dit wordt gedaan door te bepalen of zij op zes dimensies bepaalde zaken verankerd hebben. Dit houdt het volgende in:

- 1 Cultuurcoördinator: verankerd als op school een cultuurcoördinator aanwezig is.
- 2 Vastgelegde visie: verankerd als scholen een visie op cultuureducatie hebben die is vastgelegd in het schoolplan, de schoolgids of in een apart cultuurbeleidsplan.
- 3 Structurele samenwerking: verankerd als scholen met in ieder geval één partner gezamenlijk één of meerdere activiteiten ontwikkelen.
- 4 Evaluatie: verankerd als cultuureducatie geëvalueerd wordt.
- 5 Structurele financiën: verankerd als cultuureducatie als aparte post is opgenomen in de begroting van de school.
- 6 Breed draagvlak: verankerd als het draagvlak zowel bij directie als bij groepsleerkrachten hoog is.⁴³

Omdat de vragenlijst die voor deze monitor gebruikt is voor zover mogelijk aansluit op de eerdere monitoring van Kunstloc Brabant én op de vragenlijst van Evi, zijn we ook nu in staat om de verankeringsmaat te berekenen. Hieronder zijn twee figuren weergegeven, waarbij de data van dit vragenlijstonderzoek toegevoegd zijn aan de figuren zoals geplaatst

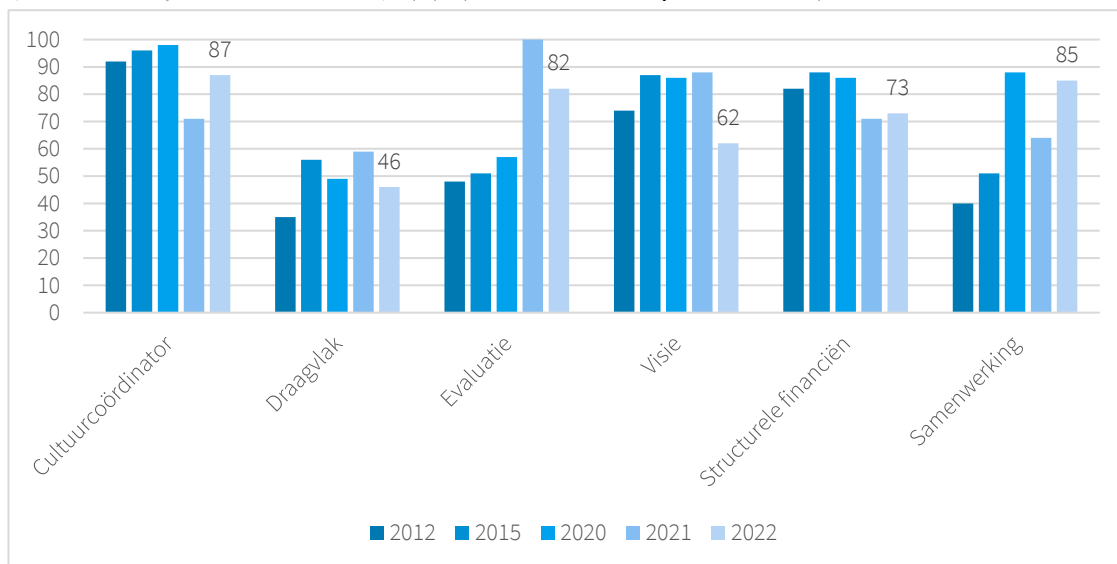
⁴² De volgende stellingen gaan over de interne cultuurcoördinator. We bedoelen hier zowel gecertificeerde als niet-gecertificeerde ICC'ers mee. Deze stellingen zijn alleen voorgelegd als scholen deze in huis hebben.

⁴³ Hoogeveen, K. Beekhoven, S., Kieft, M. et al. 2014. Monitor cultuureducatie in het primair onderwijs & programma Cultuureducatie met Kwaliteit. Sardes & Oberon. In: Timmermans, R. 2021. De Cultuur Loper acht jaar verder. O+A Onderzoek-Advies.

in het rapport over de ingevulde Evi-vragenlijsten uit 2021.⁴⁴ Bij deze vergelijkingen dient in het achterhoofd gehouden te worden dat deze verschillen in percentages door de jaren heen niet op statistische significantie zijn getoetst, dat dit drie verschillende groepen scholen behelst (scholen met een relatie met Kunstloc Brabant, scholen die Evi hebben ingevuld in 2021, een brede selectie scholen die niet Evi ingevuld hebben in 2021 of 2022) en dat de context van de vragenlijst anders is, wat mogelijk andere antwoorden als gevolg heeft.

Zoals ook in het Evi 2021-rapport geconstateerd, zijn er enkele trendbreuken merkbaar in de vergelijking tussen 2012 tot en met 2020, 2021 (en nu 2022). Dit heeft waarschijnlijk te maken met redenen zoals hierboven beschreven. Voorzichtigheid in het interpreteren, met name bij vergelijkingen over de tijd heen, is dan ook geboden. Wat wél gezegd kan worden, is dat er verschillen bestaan in de huidige verankering tussen de verschillende dimensies. Waar evaluatie, samenwerking en het hebben van een cultuurcoördinator ondertussen behoorlijk geland lijken te zijn bij de scholen, is ook in deze nieuwe meting de mate van verankering van het draagvlak laag te noemen. Het lijkt erop dat bepaalde formele processen (zoals het opleiden van een ICC'er, het zoeken van partners en het evalueren) wel geborgd zijn, maar dat deze inzet zich nog niet vertaalt naar draagvlak onder het team en de directie – juist terwijl we ook uit de groepsgesprekken, uitgevoerd door Titia Lefers, weten dat dit erg belangrijk is. Mogelijk is het creëren van meer (breed) draagvlak op scholen, nádat deze formele voorwaarden zijn volbracht, een ontwikkelkans. Eerder in dit hoofdstuk bleek al dat er vaak 'een beetje' draagvlak is (49%), maar dat 'veel' draagvlak nog niet zo vaak voorkomt (46%) – en dat is wel wat in deze verankeringsmaat gemeten wordt.

Figuur 36 Verankering van de verschillende dimensies van de verankeringsmaat (2012, 2015, 2020 (monitoring Kunstloc Brabant), 2021 (Evi 2021), 2022 (Monitor CmK, Het PON & Telos) (%) (n=verschillend per dimensie)⁴⁵

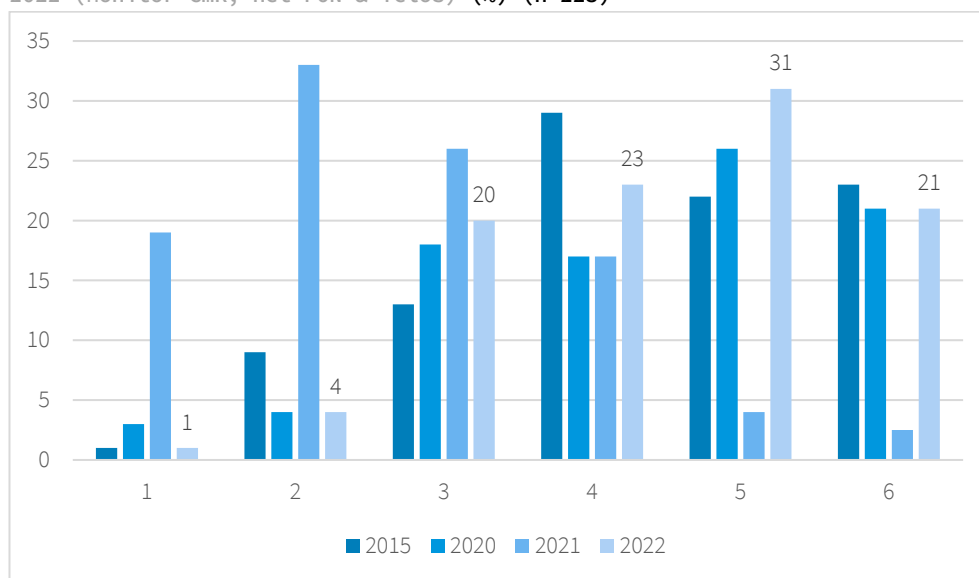

⁴⁴ Van Meerkerk, E. 2022. Onderzoeksrapport 2022. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi. Radboud Universiteit.

⁴⁵ Voor de 2022-meting gelden de volgende n-tallen. Cultuurcoördinator: n=233. Visie: n=313. Samenwerking: n=245. Evaluatie: n=255. Structurele financiering: n=271. Draagvlak: n=313.

Wanneer we vervolgens kijken naar het aantal verankerde factoren per school, zien we dat 'deze' 2022-meting in de pas lijkt te lopen met eerdere metingen van Kunstloc Brabant uit 2015 en 2020. Het valt op dat in 2021 de verhoudingen omgekeerd lijken te liggen dan in de andere jaren, wat doet vermoeden dat in die meting een andere methodologische stap is gezet bij het maken van de grafiek. Er lijkt een tendens te zijn naar meer verankerde dimensies, al moet wederom rekening ermee gehouden worden dat de bevroagde scholen én de gebruikte meetinstrumenten over de gehele periode niet dezelfde zijn.

Figuur 37 De hoeveelheid verankerde dimensies van de verankeringsmaat per school (2012, 2015, 2020 (monitoring Kunstloc Brabant), 2021 (Evi 2021), 2022 (Monitor CmK, Het PON & Telos) (%) (n=223)

6 Regionale verschillen

Het is onderzocht of er verschillen zijn tussen regio's, waar het de antwoorden van scholen en intermediairs op de vragenlijst betreft. We presenteren hierbij alleen resultaten waarbij de regio's statistisch gezien significant van elkaar verschillen, waar het de gegeven antwoorden betreft. Deze resultaten staan ook door hoofdstukken 4 en 5 heen, bij de thema's waar het van toepassing is. Hieronder is het per doelgroep na te lezen.

6.1 Intermediairs

We zien grote verschillen in de mate van samenwerking met de gemeente. Intermediairs uit de regio West geven meer aan 'vaak' samen te werken met de gemeente (86%), in vergelijking tot andere regio's. Zij zijn daarnaast vaker zeer tevreden over deze samenwerking dan andere regio's. Regio Midden werkt hier juist minder mee samen – 13% van deze intermediairs werkt 'vaak' samen met de gemeente. Regio Maas en Meijerij werkt daarentegen vaker samen met trainers en met 'andere partijen', en is vaker tevreden over de samenwerking met ervaren scholen. In de regio Midden is men meer tevreden over de samenwerking met andere intermediairs in de regio, dan in andere regio's het geval is – 56% van de intermediairs uit Midden geeft aan 'zeer tevreden' te zijn over deze samenwerking, vergeleken met 26% bij de andere intermediairs.

Intermediairs die actief zijn in de regio Oost geven aanzienlijk vaker aan dat in Brabant *intermediairs* de CmK-scholen begeleiden vanuit een gemeenschappelijke taal en visie – 37% van hen geeft aan het eens te zijn met deze stelling, ten opzichte van slechts 4% onder de andere intermediairs. Daarentegen geven intermediairs die actief zijn in West vaker aan dat in samenwerkingen met bijvoorbeeld *aanbieders en trainers*, de partners niet altijd hetzelfde doel lijken te hebben – 57% van hen geeft aan het eens te zijn met deze stelling, vergeleken met 15% onder de andere regio's.

Bij het verhelderen van hulpvragen zien we eveneens regionale verschillen: intermediairs uit West geven vaker aan dat zij bij alle scholen hiertoe goed in staat zijn (86% tegenover 38% onder andere regio's), bij de regio Midden is hier men hier minder breed toe in staat. In de regio Maas en Meijerij valt op dat daar bij de meeste scholen vaker de visie van de ervaren school centraal staat bij de uitvoering van het werk van de intermediair. Voor de regio Oost valt op dat hier relatief vaak door de intermediairs gesignaleerd wordt dat op ervaren scholen de visie op cultuuronderwijs wordt gedragen door het team. In de regio West wordt daarnaast gevonden dat intermediairs vaker aangeven dat 'bij alle scholen' die zij begeleiden de ervaren CmK3-school samen met de culturele omgeving werkt aan verbetering van de kwaliteit van cultuuronderwijs – 43% van de intermediairs in West geeft dit aan, vergeleken met 3% onder de anderen.

Rondom het thema 'kansengelijkheid' valt op dat intermediairs die actief zijn in regio Oost vaker aangeven dat bij alle ervaren scholen die zij begeleiden de leerkrachten de sociale omgeving van hun leerlingen en de toegang tot cultuuronderwijs kennen, en dat de school bewust rekening houdt met de diversiteit van leefwerelden van de leerlingen. Over of de

scholen dan ook kinderen stimuleren tot buitenschools cultuurdeelname verschillen de meningen in regio Oost. Tot slot geven intermediairs uit de regio Maas en Meijerij vaker aan dat de meeste ervaren scholen die zij begeleiden zich inzetten om de koppeling van binnenschools naar buitenschools cultuuronderwijs te leggen – 60% van de intermediairs uit deze regio geeft dit aan, vergeleken met 20% onder de andere regio's.

6.2 Scholen

We zien dat scholen in de regio West vaker een beschreven visie hebben (83%) dan scholen uit andere regio's (56%). In regio Oost hebben scholen vaker een niet-beschreven visie (33%) dan in andere regio's (19%). Deze verschillen tussen regio's Oost en West zijn ook terug te zien in de verschillende 'scenario's' over visie-verankering. In regio Oost is cultuureducatie vaker een post op de meerjarenbegroting (49%, tegenover 36% bij andere regio's) of niet opgenomen als post op de begroting (11%, tegenover 3% bij de andere regio's). In de regio Maas en Meijerij is vaker dan in de andere regio's zowel structureel als incidenteel geld beschikbaar voor cultuureducatie – 57% van de scholen in deze regio geeft dit aan, tegenover 39% van de scholen in andere regio's.

Wat betreft de invulling van cultuureducatie in de onderbouw zien we dat er in de regio Oost minder vaak losse lessen worden gegeven (56% ten opzichte van 69% in andere regio's). Structurele lessen vormen vaker deel van het cultuuronderwijsprogramma in regio West, en minder vaak in de regio midden. In de regio West wordt daarnaast minder vaak gebruikgemaakt van thematisch onderwijs, waar dit onder scholen in de regio Maas en Meijerij juist veelvoorkomend is.

Wat betreft de bovenbouw zien we een soortgelijk beeld: structurele lessen komen vaker voor in West en minder vaak in Midden, thematisch onderwijs komt vaker voor in Maas en Meijerij en (eveneens) minder vaak voor in Midden. Jaarlijkse activiteiten worden zowel voor de boven- als de onderbouw vaker ondernomen door scholen in de regio West.

Er zijn enkele regionale verschillen te zien tussen de aangeboden vormen of disciplines van cultuureducatie. Zo komt onderwijs in dans en beweging minder vaak voor in Midden, maar cultuuronderwijs op het gebied van literatuur juist vaker. In de regio Oost zien we meer aandacht voor film, fotografie en nieuwe mediakunst dan in andere regio's – in Maas en Meijerij wordt hier significant minder aandacht aan besteed. Wel steken scholen in Maas en Meijerij vaker hun cultuuronderwijs vakoverstijgend in.

Over het algemeen zien we dat er in de regio Midden iets minder tijd besteed wordt aan cultuuronderwijs dan in de andere regio's – in de onderbouw geven zij minder vaak aan 8 uur of meer per maand te besteden aan cultuuronderwijs (3% onder deze scholen, tegenover 22% op andere scholen) en in de bovenbouw geven zij vaker aan dat dit tussen de 0 en de 2 uur per maand ligt. In de bovenbouw geven scholen in de regio West het vaakst aan 8 uur of meer per maand aan cultuureducatie te besteden (21% van hen geeft dit aan, tegenover 9% onder de anderen).

Op het gebied van leren en evalueren zien we dat scholen in de regio West vaker aangeven op enige manier cultuureducatie te evalueren – 91%, tegenover 79% van de andere scholen. In Maas en Meijerij wordt er over het algemeen minder geëvalueerd (26% doet dit níet). Wanneer we kijken naar wát er geëvalueerd wordt, zien we dat de leeropbrengsten van leerlingen bij scholen in Maas en Meijerij meer geëvalueerd worden dan in andere regio's (33% van de bevroegde scholen uit Maas en Meijerij doet dit, vergeleken met 19% onder de andere scholen).

Rondom samenwerking valt op dat scholen in Oost vaker samenwerken met amateurverenigingen, de muziekschool of toneelschool en coaches dan in andere regio's, en minder samenwerken met zelfstandig kunstenaars. Opvallend is dat dit veelal partners zijn die zich (ook) (vooral) bezighouden met buitenschools cultuuraanbod. Scholen in regio West werken vaker samen met Centra voor de Kunsten (of andere multidisciplinaire instellingen), intermediairs en de gemeente. Scholen in Maas en Meijerij werken vaker samen met gastdocenten en -sprekers, maar minder vaak met intermediairs of de gemeente. In de regio Midden werkt men minder vaak dan in andere regio's samen met Centra voor de Kunsten (of andere multidisciplinaire instellingen). Samenwerkingen lijken, op basis van verschillende geschetste scenario's, een incidentele en projectmatiger karakter te hebben in Oost dan in de andere regio's, waar (met name in regio West) meer structurele en inhoudelijke samenwerkingen aangegaan worden.

Scholen uit de regio Maas en Meijerij zijn, vergeleken met de andere regio's, opvallend enthousiast over hun intermediairs: zij geven vaker aan het 'helemaal eens' te zijn met dat intermediairs hen inspireren om meer met cultuureducatie aan de slag te gaan, om hun visie te formuleren of aan te scharpen en om nieuwe werkvormen te proberen. Dit laatste geldt voor scholen uit Maas en Meijerij ook voor hun samenwerkingen met andere (culturele) partners. Ook geven zij vaker aan dat samenwerking met een intermediair essentieel is om cultuureducatie binnen hun school vorm te geven. Voor de andere regio's zien we ook wat verschillen: zo geven scholen in West vaker aan dat de intermediair waarmee ze samenwerken deskundige inbreng levert, en is de regio Midden hierover opvallend meer verdeeld van mening. Scholen uit Maas en Meijerij voelen zich door 'bijna alle partners' geïnspireerd om hun programma beter vorm te geven, voor scholen uit Midden geldt dit vaker voor 'bijna alle partners'.

Tot slot is gevraagd naar enkele kansengelijkheids-aspecten. Regionale verschillen hierin zien we met name bij Maas en Meijerij en Oost. Scholen uit Maas en Meijerij zijn verdeeld over of hun school zich inzet om een koppeling te maken van binnenschoolse naar buitenschoolse cultuurbeleving en over of de cultuurcoördinator bekend is met de toegang tot buitenschools cultuuronderwijs. In de regio Oost zien we dat men het vaker 'helemaal oneens' is met de stelling dat bij het formuleren van cultuuraanbod rekening gehouden wordt met de diversiteit aan leefwerelden van de leerlingen (5% van de scholen in Oost, tegenover 1% in de andere regio's). Ook geeft men hier vaker aan het 'oneens' te zijn met de stelling dat de cultuurcoördinator een belangrijke rol speelt bij de toegang tot buitenschoolse cultuureducatie. Dit valt op, vergeleken met de opvattingen van de intermediairs die in Oost actief zijn – ook daar is men verdeeld over de rol van de school richting buitenschoolse cultuureducatie, maar geven de intermediairs wel vaker aan dat de

school kennis heeft van en rekening houdt met de leefomgeving van de leerlingen en de mate van toegang tot cultuurdeelname die zij daarbinnen hebben.

7 Tussentijdse procesevaluatie stuurgroep

Naast dat aanbieders, intermediairs en scholen zijn bevroegd is er een vragenlijst ter zelfevaluatie voorgelegd aan de leden van de stuurgroep van de Brabantse CmK3-regeling om terug te blikken op het proces vanaf 2021. Deze vragenlijst bevatte uitsluitend open vragen en kon door de stuurgroep gezamenlijk worden ingevuld. Kunstloc Brabant en Erfgoed Brabant werken bovenlokaal en hebben aanvullend omschreven welke activiteiten zij zelf nog bijdragen aan de bovenlokale doelstellingen met betrekking tot de aanvraag CmK. In de vragenlijst zijn zes onderwerpen aangesneden die in dit hoofdstuk besproken worden.⁴⁶

7.1 Algemeen

Het eerste blokje vragen ging over hoe de leden het werken in de stuurgroep ervaren. Wat gaat goed? Wat kan er komende twee jaar aangepakt worden?

Als we naar de algemene vragen kijken dan zien we dat de leden van de stuurgroep aangeven dat er ‘gaandeweg iets constructiefs is ontstaan’. Waar eerst nog gezocht moest worden naar hoe de samenwerking vorm kon krijgen en waar ook nog wat scepsis bestond tussen de partners over het samenvloeden van De Cultuur Loper en De Culturele Ladekast, merken de leden dat het vertrouwen in elkaar is gegroeid. Wel hebben de partners ervaren dat de tijdsinzet die nodig is, als er beslissingen genomen moeten worden, fors is.

Uitdagingen voor de komende twee jaar zijn er zeker volgens de stuurgroepleden. Dit betreft met name de zorg wat er gebeurt zodra CmK3 stopt, en er geen financiële opvolging zal zijn. De verwachting is, als de financiering stopt, dat er een algehele terugval zal plaatsvinden. Het zou wenselijk zijn dat er in beleid meer naar de lange termijn gekeken wordt, bijvoorbeeld in een generatiesubsidie. Het is nog onduidelijk of dit gaat gebeuren en zo ja, hoe dit er uit gaat zien.

7.2 Curriculumvernieuwing en visievorming

Het doel van de themagroep Curriculumvernieuwing is volgens de stuurgroep om te komen tot één platform over cultuureducatie voor alle Brabantse scholen in het PO en VO. In dit platform is voortgeborduurd op de instrumenten die in een eerder stadium in De Cultuur Loper (door Kunstloc Brabant) en De Culturele Ladekast (B5) ontwikkeld zijn. De ambitie is dat dit gezamenlijke instrument in schooljaar 2023-2024 geïmplementeerd wordt, waarna de hoofdgebruikers van het platform intermediairs in Brabant zullen zijn.

⁴⁶ Naast deze vragenlijst is er eveneens een rondetafelgesprek geweest over soortgelijke aspecten. Dit rondetafelgesprek is uitgevoerd onder leiding van Titia Lefers-van der Zande. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training. Verslaglegging van dit gesprek is onderdeel geworden van de beantwoording van de vragenlijst door de stuurgroep.

Eén gemeenschappelijke taal en visie in Brabant

In de derde periode van Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK3) heeft Kunstloc Brabant samen met Erfgoed Brabant en de zes stedelijke culturele instellingen gewerkt aan het thema curriculumvernieuwing. De themagroep Curriculumvernieuwing en visievorming heeft ingezet op twee speerpunten uit de aanvraag CmK3 BrabantStad; het vormen van een gemeenschappelijke visie en taal voor de twee Brabantse instrumenten De Cultuur Loper en De Culturele Ladekast én het complementair aan elkaar positioneren van deze instrumenten, zodat ze een logische plek hebben in het proces van PO- en VO-scholen.

Samenwerking met intermediairs, aanbieders en trainers

‘In de beginfase was men in eerste instantie bezig de onderlinge samenwerking binnen de themagroep af te tasten,’ zo geeft de stuurgroep aan. Er was consensus wat betreft de keuze voor de inhoud, maar vooral het zoeken naar een gemeenschappelijke taal bleek een proces te zijn dat veel tijd in beslag nam. Wat men tot nu toe uit het traject heeft geleerd is dat er veel en lang is nagedacht over de inhoud, maar te weinig over het proces waarin dat moest gebeuren. Er waren verschillen in opvatting en visies van de themagroepleden/partners die eerst gladgestreken moesten worden. Inmiddels is er brede consensus over de inhoud van het platform en is er een onafhankelijke procesbegeleider/facilitator aangesteld die vanuit een neutrale positie samen met de werkgroepleden de kar verder trekt.

De geïntegreerde Cultuurloper en De Culturele Ladekast

Kunstloc Brabant heeft diverse bijeenkomsten georganiseerd voor intermediairs om hen kennis te laten maken met het instrument De Culturele Ladekast. Ook de intermediairs van de steden zijn bekend geraakt met De Cultuur Loper. Op het nieuwe platform worden de instrumenten samengebracht, waardoor ze voor alle scholen in Brabant toegankelijk zijn. Hierbij is (nog) geen algemeen leerlingvolginstrument voor heel Brabant ontwikkeld, al biedt Kunstloc Brabant Het Cultureel Zelfportret aan.

Aansluiten bij landelijke ontwikkelingen

‘De themagroep Curriculumvernieuwing heeft gewerkt vanuit de bouwstenen vanuit curriculum.nu, dat vormt de basis. Hiermee lopen we gelijk aan de landelijke ontwikkelingen en taal,’ aldus de stuurgroep.

7.3 Kansengelijkheid in de leer- en leefomgeving

Wat is kansengelijkheid in het licht van CmK3?

De themagroep Kansengelijkheid ziet dit begrip veelal als een containerbegrip waarbij vele invullingen mogelijk zijn en waarbij accenten lokaal uiteen kunnen lopen. Dat maakt de uitwerking van dit thema voor hen een lastige opgave. Bovendien wordt geconstateerd door de stuurgroep dat kansengelijkheid een maatschappelijk verschijnsel is, waar je als themagroep, organisatie, intermediair of school zelf weinig invloed op kunt uitoefenen.

De stuurgroep heeft zichzelf ten doel gesteld in hun CmK3-aanvraag om een inventarisatie van kansen(on)gelijkheid binnen cultuureducatie in Brabant uit te voeren, en is hier de afgelopen periode mee gestart. Dit is gedaan door allereerst het begrip kansengelijkheid te

verhelderen, omdat het een begrip is dat vanuit verschillende perspectieven wordt gezien. Daarbij wil de stuurgroep diversiteit in de eigen regio in beeld krijgen.

De stuurgroep geeft aan dat er qua professionalisering op het gebied van kansengelijkheid er een duidelijke Brabantbrede afstemming is. Dit heeft geleid tot een aantal activiteiten zoals onder meer het NICE-café, het opzetten van een kennisplatform, een artikelenreeks in het tijdschrift Mest rond dit thema en een inclusiespel 'Jam Cultures' voor aanbieders.

Kansengelijkheid en samenwerking

De verbinding tussen binnenschools- en buitenschools cultuuraanbod, gebeurt voornamelijk op lokaal niveau, zo geeft de stuurgroep aan. Omdat elke lokale situatie er anders uitziet, werkt het vanuit praktisch oogpunt efficiënter om dit lokaal uit te voeren. Bovenlokaal vindt uitwisseling plaats van 'good practices' en worden ervaringen op dit gebied met elkaar gedeeld. Daarnaast kon de stuurgroep aangeven op welke manieren er gewerkt wordt aan het initiëren en begeleiden van co-creatieprojecten en andere samenwerkingen tussen onderwijs, cultuur en eventuele andere domeinen. De stuurgroep geeft aan dat dit eveneens verschilt per regio omdat lokale situaties zo verschillend zijn. Wel geeft de stuurgroep ook aan dat er steeds meer overlap plaatsvindt doordat cultuur steeds vaker als middel wordt ingezet; de grenzen tussen cultuureducatie en cultuurparticipatie worden minder scherp. Dit leidt tot een steeds grotere samenwerking tussen onderwijs, cultuur en het sociale domein.

7.4 Professionalisering

Het professionaliseringsaanbod

Er is eerst een inventarisatie gemaakt van het professionaliseringsaanbod voor de doelgroepen die in de aanvraag genoemd worden: het onderwijs, het culturele veld en de intermediair in Brabant. Er bleek volop professionaliseringsaanbod te zijn voor het onderwijs, maar minder voor het culturele veld. Om het professionaliseringsaanbod goed te kunnen ontwikkelen besloot de themagroep om eerst te bepalen wat er nodig is aan professionele kennis en is er een onderlegger ontwikkeld waarbij gekeken is naar de verschillende types cultuurprofessional (kunstenaar, kunstvakdocent, autodidact et cetera). Daarna is er een voorzet gemaakt welke competenties er nodig zijn bij de inzet van verschillende types cultuurprofessional. Er is een inventarisatie van al het beschikbare professionaliseringsaanbod gemaakt en er zijn vier verschillende profielen van de cultuurprofessional beschreven. Op basis daarvan wordt het gesprek met de cultuurprofessional aangegaan en vindt een assessment plaats.

Schaalvergroting

Als we kijken naar de schaalvergroting van het professionaliseringsaanbod dan hebben de diverse partners contacten met kunstvakopleidingen en pabo's. De stuurgroep is voornemens om dit in gezamenlijkheid op te pakken. Het doel is om de expertise en netwerk van beide organisaties duurzaam te verbinden om zo de nascholing van Noord-Brabantse cultuurprofessionals steviger neer te zetten.

8 Registratiedata

In dit hoofdstuk tonen we, relatief beknopt, de kencijfers van het CmK3-programma in Brabant voor 2021 en 2022. Hierdoor kunnen we bij de volgende meting de ontwikkelingen over de tijd heen inzichtelijk maken.

In 2022 zijn er 680 scholen bereikt – 85 van hen zijn ook in 2022 gestart, 595 scholen deden al eerder mee. Van deze 85 nieuwe scholen is 87% een PO/SBO-school, 7% een VO-school en 6% een VMBO-school. De 595 ervaren scholen zijn voor 93% PO/SBO-scholen, 4% VO-scholen en 3% VMBO-scholen. In 2021 startten 135 scholen met hun deelname aan CmK. In totaal werden er 178.167 leerlingen bereikt.

Rondom aanbieders en intermediairs zijn er ook enkele cijfers te presenteren. Zo zijn er 111 aanbieders getraind in 2022, waarbij wel vermeld moet worden dat het hier niet per definitie om unieke deelnemers gaat. Daarnaast zijn er 162 intermediairs begeleid en getraind door Kunstloc Brabant, en heeft Erfgoed Brabant heeft daarnaast nog 27 intermediairs geschoold. Daarnaast zijn er 50 kunstvakdocenten begeleid en getraind door Kunstloc Brabant en Erfgoed Brabant 37 leerkrachten PO en 34 docenten VO. Verder zien we vanuit de verantwoordingen van de verschillende gemeenten dat er in 2022 449 aanbieders actief waren op scholen – hierbij is gevraagd naar het aantal actieve culturele instellingen, waartoe ook zzp'ers en vakdocenten gerekend worden. Tot slot zijn er minstens 55 personen als intermediair werkzaam binnen het CmK BrabantStad-gebied. Soms werkt één persoon voor meerdere gemeenten, daarnaast hebben de B5-gemeenten allemaal minstens één intermediair in dienst, maar hoeveel dit er precies zijn is in dit stadium onbekend.

Een belangrijke kanttekening is dat er ook scholing van intermediairs plaatsvindt op gemeentelijk niveau, maar daar is op dit moment geen data over, evenals over de hoeveelheid intermediairs in de B5. Het zou interessant zijn om dit wel in beeld te brengen voor een vervolgmeting.

9 Aandachtspunten

Discrepanties tussen verwachtingen aanbieders en scholen over leeropbrengst – wat vindt men belangrijk?

Eén van de opvallendste bevindingen is dat de opvattingen van scholen en aanbieders over wat cultuureducatie teweeg zou moeten brengen behoorlijk lijken te verschillen. Waar de visie van scholen veelal is om leerlingen met een breed scala aan disciplines kennis te laten maken, zien we dat aanbieders zichzelf meer het doel stellen om leerlingen abstractere waarden zoals een onderzoekende en open houding, creatief en innovatief vermogen, betekenis leren geven en reflectievaardigheden mee te geven. Zij vinden het zelfs het minst belangrijk om leerlingen vaardigheden aan te leren. Daarnaast geven aanbieders aan dat de visie van de school (waarin volgens de aanbieders vaker een focus op vaardigheden ligt, zo leren we) niet vaak centraal staat in de gesprekken die zij met scholen voeren. Dit is opvallend omdat het ruime merendeel van de scholen aangeeft dat ze een (beschreven) visie op cultuuronderwijs hebben, en deze visie verder willen ontwikkelen.

Vervolgens is ook te merken dat de leeropbrengst door zowel aanbieders als scholen weinig wordt geëvalueerd. Vaker gaat het om de ervaringen van leerlingen – wat ook kan komen doordat voortgang weinig vastgelegd wordt in een leerlingvolgsysteem (daarover later meer).

Leerlingvolgsysteem en het meten en conceptualiseren van vooruitgang

Bij de vragenlijst onder scholen vonden we dat veel scholen de vorderingen van hun leerlingen in cultuureducatieve vakken niet vastleggen in een leerlingvolgsysteem. In eerdere CmK-regelingen was het ontwikkelen van een leerlingvolgsysteem nog wel een doel, maar dat werd als ingewikkeld ervaren en is zodoende geen doel meer op zich. Echter bemoeilijkt dit wel het evalueren van de leeropbrengst (zie boven). Daarnaast komt uit de groepsgesprekken voort dat scholen steeds vaker proberen te kijken vanuit 'procesgerichte didactiek', of daar in ieder geval scholing in volgen. De vraag die daarbij opkomt is dat je mogelijk ook iets vast kan leggen over het proces in een volgsysteem, in plaats van een cijfer te geven aan de resultaten van een cultuureducatieve activiteit. In het rapport over scholen die Evi in 2021 ingevuld hebben werd genoemd dat scholen die wat lager scoren minder doen aan het volgen van de ontwikkeling van hun leerlingen in het cultuuronderwijs. Er wordt daarbij geopperd dat juist dat een startpunt kan zijn voor evaluatie en cultuuronderwijs op een school: het programma kan aan de hand hiervan onder de loep genomen worden.⁴⁷ Een mogelijk idee voor de komende periode is om te kijken naar hoe meer over het proces vastgelegd kan worden in plaats van over de uitkomsten, en hoe deze bevindingen op leerling-niveau kunnen leiden tot efficiëntere evaluatie van het cultuureducatieprogramma. We zien nu bijvoorbeeld dat leeropbrengsten nauwelijks geëvalueerd worden, maar samenwerkingen met partners wel – de inhoudelijke evaluatie van het aansluiten van het geboden cultuuronderwijs aan de doelen van de school lijkt hierbij het onderspit te delven.

⁴⁷ Van Meerkerk, E. 2022. Onderzoeksrapport 2022. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi. Radboud Universiteit.

Spreading van kansen(on)gelijkheid

Rondom kansen(on)gelijkheid kwamen veel interessante bevindingen naar boven, maar ook enkele die wat verdere reflectie nodig hebben. Zo blijft het een vraag of kinderen in een achterstandswijk in een grote stad niet tóch meer toegang hebben tot cultuur (weliswaar tijdens schooltijd) dan leerlingen op een plattelandsschool. Hierbij blijft het de vraag of er meer kansengelijkheid is op locatieniveau (stad versus platteland) dan op sociaaleconomisch niveau, tussen leerlingen. Uit de groepsgesprekken blijkt ook dat het thema kansen(on)gelijkheid niet overal gelijk speelt (en dat kansengelijkheid voor scholen eigenlijk 'corebusiness' is) – daaruit komen juist wel de achterstandswijken in steden naar voren, maar blijft het de vraag of plattelandsscholen kansengelijkheid in cultuurtoegang op dezelfde manier interpreteren. Ook de moeilijkheden rondom het vervoer naar externe activiteiten kunnen hierbij in ogenschouw genomen worden – als culturele organisaties zich verder weg bevinden, is de drempel om erheen te gaan een stuk hoger door deze praktische moeilijkheden.

Aan de aanbiederskant is hier ook nog een relevant facet te ontdekken: zij geven aan rekening te houden met kansengelijkheid binnen cultuureducatie, en doen dit vooral door het toegankelijk zijn voor iedere school en doelgroep, maar ook het zelf bewust afstappen op scholen in wijken waarvan ze verwachten dat er kinderen naar toe gaan die minder in aanraking komen met cultuur. Dit laatste aspect is relevant: het gaat hier om de perceptie van een wijk, en een school binnen een wijk. Daarbij is het erg persoonsgebonden wat deze inschatting is van een wijk. Mogelijk is dit een interessant punt om in het kader van een gezamenlijke taal en visie verder het gesprek over te voeren.

Tot slot is opvallend dat de mate van samenwerking tussen scholen en amateurverenigingen gering te noemen is, terwijl dit kansen zou bieden voor het voortzetten van het binnenschoolse cultuuronderwijs richting buitenschools cultureel actief zijn – ook juist in plattelandsgebieden, waar professionele aanbieders dunner gezaaid zijn, zoals sommige intermediairs aangeven. Een grotere inzet op de verbinding met amateurkunst is mogelijk niet de héle oplossing, maar het zou interessant kunnen zijn om de mogelijkheden voor het verbreden en verdiepen van dergelijke samenwerkingen verder te onderzoeken en te stimuleren.

Vaak geen eigen deskundigheid in huis – belang van goede aanbieders

Ruim één op de vijf scholen heeft geen deskundigheid in een bepaalde discipline in huis, wat een afhankelijkheid van externe aanbieders aanduidt. Juist het belang van kwalitatief goede aanbieders wordt hiermee benadrukt, waar mogelijk ook met voldoende didactische bagage.

Verschillende kijk op belang, draagvlak en prioriteit

Intermediairs zien bij zowel nieuwe als bij ervaren scholen dat de visie in wisselende mate gedragen wordt door het team. Echter geven scholen vaak wel aan dat er minstens 'een beetje' draagvlak is, al blijkt uit de verankeringsmaat dat draagvlak al enige tijd een aandachtspunt is. Uit de groepsgesprekken met veelal vertegenwoordigers van scholen komt hier een aanvullend beeld naar voren; de meeste directies en teams op scholen hechten belang aan cultuureducatie op hun school. Er is dus draagvlak voor. Echter, door allerlei externe factoren liggen de prioriteiten van scholen soms elders (denk aan het

wegwerken van leerachterstanden door de coronapandemie) en dat vermindert draagvlak bij directie en team. Daardoor kan het voor de intermediairs en de ICC'er voelen of er weinig draagvlak voor cultuuronderwijs is.

Huidige stand van zaken – over twee jaar meer inzichten

Deze meting geeft een beeld van de huidige stand van zaken, en nog niet altijd van de voortgang op de verschillende doelen uit de CmK3-aanvraag. De kracht van een monitor zit namelijk in het herhalen van metingen met dezelfde meetinstrumenten. Met name op het gebied van kansengelijkheid is dit te zien: dit onderwerp is niet eerder op deze manier onderzocht. Daarnaast hebben enkele grote steden hebben deze vragenlijst niet door hun scholen laten invullen (maar wel EVI), waardoor er in deze steden minder inzichten zijn over de specifieke doelen van de Brabantse CmK-aanvraag. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om informatie over inbedding van kansengelijkheid, de verbinding van binnenschools naar buitenschools cultuuronderwijs, en inhoudelijke samenwerking met intermediairs en andere partners – en deze informatie is hierdoor dan ook niet uit te splitsen naar stedelijke en niet-stedelijke gebieden. Over twee jaar kunnen de resultaten over de tijd heen vergeleken worden, maar nu is het veelal te vroeg voor conclusies over effectiviteit van de gezamenlijke aanpak.

Bijlage: onderzoeksverantwoording

In deze bijlage zullen we per onderzoeksonderdeel de gemaakte keuzes inzichtelijk maken. Ook geven we meer informatie over zaken als het wervingsproces en respons, wanneer van toepassing.

Tabel B1 Gebruikte onderzoeksmethoden per doelgroep

Doelgroep	Onderzoeksmethode	Kwalitatief of kwantitatief
Scholen	Vragenlijst	Kwantitatief
	Koppeling met Evi 2021 en 2022	Kwantitatief
	Groepsgesprekken	Kwalitatief
Intermediairs	Vragenlijst	Kwantitatief
Aanbieders	Vragenlijst	Kwantitatief
Stuurgroep	Vragenlijst voor zelfevaluatie	Kwalitatief
Algemeen	Registratiecijfers	Kwantitatief

Bij de vragenlijsten onder scholen en intermediairs is ook geanalyseerd of er verschillen zijn tussen de verschillende regio's. Om statistisch gezien genoeg respons te hebben, zijn de regio's wat ingedikt, vergeleken met de regio's die binnen Cmk3 BrabantStad gewoonlijk worden onderscheiden. Hieronder is de indeling van gemeenten in regio's te zien. In de rapportage zijn enkel statistisch significante verschillen weergegeven.

Tabel B2 Indeling regio's ten behoeve van regionale uitsplitsingen

Regio West	Regio Midden	Regio Maas & Meijerij	Regio Oost
Bergen op Zoom	Alphen-Chaam	Boxtel	Asten
Etten-Leur	Altena	's-Hertogenbosch	Bergeijk
Halderberge	Baarle-Nassau	Maashorst	Bernheze
Moerdijk	Breda	Meierijstad	Best
Roosendaal	Dongen	Sint-Michielsgestel	Bladel
Rucphen	Drimmelen	Vught	Boekel
Steenbergen	Geertruidenberg		Cranendonck
Woensdrecht	Gilze en Rijen		Deurne
Zundert	Goirle		Eersel
	Heusden		Eindhoven
	Hilvarenbeek		Geldrop-Mierlo
	Loon op Zand		Gemert-Bakel
	Oosterwijk		Heeze-Leende
	Oosterhout		Helmond
	Reusel de Mierden		Laarbeek
	Tilburg		Land van Cuijk
	Waalwijk		Nuenen c.a.
			Oirschot
			Oss
			Someren
			Son en Breugel
			Valkenswaard
			Veldhoven
			Waalre

1. Scholen

Totstandkoming vragenlijst

Met een eigen enquête is zo goed mogelijk in kaart gebracht hoe de Brabantse scholen zich op dit moment verhouden tot de in de CmK3-aanvraag gestelde thema's. Bij de ontwikkeling van deze enquête is de vragenlijst van het zelfevaluatieinstrument Evi als uitgangspunt genomen, om vergelijkbaarheid te kunnen waarborgen en om aan te sluiten op landelijke concepten en ontwikkelingen. Deze vragen zijn aangevuld met vragen die Kunstloc Brabant eerder stelde om de mate van verankering van cultuureducatie op scholen te meten. Daarnaast is er een aantal eigen vragen toegevoegd om doelen in de CmK3-aanvraag, die niet in eerdergenoemde vragenlijsten bevraagd worden, inzichtelijk te maken. Deze eigen vragen zijn met name ontwikkeld op het gebied van samenwerkingen tussen de verschillen partijen, rondom het thema van 'een gezamenlijke taal en visie' in Brabant, en kansengelijkheid. Omwille van de lengte van de vragenlijst zijn er vervolgens keuzes gemaakt, waardoor niet de héle Evi-vragenlijst ook onder deze groep scholen uitgezet kon worden – de opdracht is immers om de voortgang op de doelen van de aanvraag te meten, maar die worden niet allemaal door Evi bevraagd.

Populatie en steekproef

De werving is gedaan door aan alle betrokken intermediairs te vragen om de bij hen bekende (en minder bekende) scholen in hun gemeente uit te nodigen om de vragenlijst in te vullen. Hierbij kregen zij een lijst met namen van scholen per gemeente mee, die zelfevaluatieinstrument Evi ingevuld hebben. Deze 'Evi-scholen' zijn niet uitgenodigd voor de vragenlijst. De wens van de stuurgroep was namelijk expliciet om de administratieve druk op scholen te beperken. Het gevolg is wel dat voor alle scholen die Evi niet hebben ingevuld, tot nu toe niets bekend is over hoe zij zich verhouden tot de specifieke doelen van de Brabantse CmK3-aanvraag.

De responsperiode liep van 1 november 2022 tot 15 december 2022, met enkele herinneringen tussendoor. Dit leverde een respons op van 239 volledig ingevulde vragenlijsten en 131 vragenlijsten die gedeeltelijk ingevuld waren. De gedeeltelijk ingevulde vragenlijsten zijn meegenomen als men de eerste vijf inhoudelijke vragen beantwoord heeft, wat een begin-n oplevert van 313. Het aantal scholen dat een betreffende vraag ingevuld heeft, staat in het rapport per onderdeel vermeld.

Van iedere gemeente was bij ons bekend hoeveel CmK-scholen zich daar bevinden, hoeveel van hen (bij de start van de responsperiode) Evi ingevuld hadden, en dus wat voor deze vragenlijst de maximaal haalbare respons was. Er waren 656 CmK-scholen binnen de verschillende CmK-regio's die de stuurgroep onderscheidt. 485 van hen hadden bij de start van de responsperiode Evi (nog) niet ingevuld, en vormden zodoende onze potentiële responsgroep. De in de analyses meegenomen 313 vragenlijsten bedragen 65% van de potentiële responsgroep. De 313 geanalyseerde vragenlijsten geven een weergave van 48% van alle CmK-scholen in Brabant.⁴⁸ Hierbij dient opgemerkt te worden dat (intermediairs uit) enkele gemeenten (uit uiteenlopende grootteklassen) deze vragenlijst niet uitgezet hebben onder hun scholen (wegens eigen monitoring of omdat zij inzetten op Evi). Hierdoor zijn, voor zover wij weten, niet 485 scholen aangeschreven, maar 391 scholen. Dit

⁴⁸ Deze berekening is gebaseerd op het aantal CmK3-scholen dat bij aanvang van de responsperiode bekend was.

zou betekenen dat de uiteindelijke respons van 313 vragenlijsten een responspercentage van 80% van de 391 aangeschreven scholen is. Er is dus goed gereageerd op de oproep, maar leidend is het responspercentage onder de potentiële responsgroep (65%) en de weergave van alle CmK scholen (48%).

Groepsgesprekken Titia Lefers van de Zande

Het doel van dit kwalitatieve onderzoek is om de begrippen en thema's verder uit te diepen naar de manier waarop dit binnen het onderwijs gestalte krijgt. Ook komen processen aan de orde: waar lopen de scholen tegenaan als het gaat om de uitvoering van cultuureducatie, en wat heeft men nodig om dit aan te kunnen pakken?

De gesprekken zijn ingericht aan de hand van de thema's:

- 1 Samenwerking met de culturele omgeving
- 2 Deskundigheidsbevordering
- 3 Verbinding binnenschoolse-buitenschoolse cultuureducatie
- 4 Kansengelijkheid

Per thema is de vraag gesteld: Wat verstaat men onder dit thema, en op welke manier geeft men hier binnen de school inhoud aan? Iedere deelnemer beschrijft dit op geeltjes. Deze geeltjes zijn geplakt op themacanvasen aan de muur waar iedereen langs kan lopen en dingen in en/of aan kan vullen, tekenen of beplakken. Een deel van de 2 onderwerpen op de geeltjes zijn plenair besproken, waarbij ook vragen aan de orde kwamen als: waar lopen jullie in de uitvoering als school tegenaan, wat heb je nodig om dit op te lossen? Hoe gaan anderen hier mee om?

Het uitgangspunt van het gesprek is dat er vrijelijk geassocieerd en gebrainstormd kan worden. Daarom is er niet gewerkt in een vergadersetting, maar in een speelsere vorm - dit ook om iedereen te kunnen betrekken bij het gesprek. Er is ruimte om uit te wisselen, elkaar te bevragen op tips of advies en om eventueel feedback te geven.

De afspiegeling van de groep deelnemers is belangrijk. Van tevoren is gestreefd naar gemengde groepen met scholen die bijvoorbeeld:

- zowel startend zijn als al langer aan het programma mee doen;
- zowel uit de stad komen als uit de ommelanden;
- zowel actief zijn in CmK als wat minder actief;
- zowel met een (gecertificeerde) ICC'er als zonder;
- zowel met een actief betrokken directeur als een directeur die kunst en cultuur delegeert aan de ICC'er;
- zowel een grote (omvangrijke) als een kleine school.

Deze groepen waren in de gesprekken allemaal, zij het niet in gelijke mate, vertegenwoordigd.

De gesprekken zijn door middel van een voicerecorder opgenomen, getranscribeerd en tot een gespreksverslag verwerkt. Uiteindelijk zijn vier gesprekken (Zuidoost Brabant, Midden-Brabant, West-Brabant en de gemeente Helmond) uitgevoerd in de beoogde gesprekssetting. In de gemeente Breda zijn twee ICC'ers van twee scholen uitgebreid geïnterviewd, omdat er te veel afmeldingen waren voor een tafelgesprek en het

gespreksverslag is aangevuld met bevindingen uit de gemeente Tilburg, waar ook gesprekken zijn gevoerd.

In totaal namen aan de gesprekken 42 personen deel, waarvan:

- 31 ICC'ers of leerkrachten met cultuurcoördinatietaken;
- 1 cultuurcoördinator van een VO-school;
- 6 schooldirecteuren;
- 2 vakdocenten, verbonden aan de school (beeldend en muziek);
- 2 cultuurcoaches;
- 2 cultuuraanbieders.

In principe zijn hiermee alle beoogde responsgroepen bereikt. De verhouding stedelijk - ommelanden is nagenoeg gelijk.⁴⁹

De uitkomsten van de groepsgesprekken zijn in de rapportage vervlochten met de vooral getalsmatige uitkomsten uit de enquêtes. De passages uit de groepsgesprekken zijn illustratief en laten juist zowel de bevestiging van de uitkomsten van de enquête als de uitzonderingen hierop zien. De uitspraken die gedaan zijn in de groepsgesprekken kunnen niet gekwantificeerd worden. Dit is ook geen doel van kwalitatief onderzoek.

Integratie Evi 2021 en 2022

Omdat besloten is om scholen die Evi ingevuld hebben niet voor onze vragenlijst uit te nodigen vanwege veronderstelde administratieve druk die dit op zou leveren, is in deze rapportage gepoogd om de resultaten van scholen die Evi in 2021 of in 2022 ingevuld hebben zo goed mogelijk te integreren. Hierbij is het onmogelijk om trends over jaren te identificeren, omdat het doel van de vragenlijst, het moment van meten, de wervingsmethode en (zodoende) de responsgroep dermate verschillen. De uitkomsten zijn gebruikt voor het verifiëren van de uitkomsten van de 313 ingevulde eigen vragenlijsten. In 2021 zijn 121 Evi-vragenlijsten ingevuld, in 2022 waren dit er 102.

Gegevens over scholen die Evi in 2021 ingevuld hebben zijn afkomstig uit "Onderzoeksrapport 2022. Een kwalitatief onderzoek met behulp van Evi.", opgesteld door Edwin van Meerkerk, verbonden aan de Radboud Universiteit. Veel kencijfers hieruit zijn bruikbaar voor integratie in deze rapportage, al zijn er wat verschillen in de aanpak van de analyses. Zo worden er scenario's als 'onjuist' aangemerkt, wanneer een door de school aangevinkt scenario op een bepaald onderwerp niet aansluit bij hun daarvoor gegeven antwoorden. Deze scholen worden dan op dat onderwerp niet meegenomen in de analyses. In dit onderzoek maken wij deze analysestap niet binnen onze eigen data. Daarnaast wordt in de rapportage veelal over percentages binnen subgroepen van scholen die zich in een bepaald scenario gerapporteerd. Dit ontrafelen is lastig, waardoor vanuit Evi 2021 voornamelijk de grotere beelden meegenomen zijn.

Omdat een rapportage over de scholen die Evi in 2022 ingevuld hebben nog op zich liet wachten wegens ontwikkelingen in het landelijke Evi-consortium, zijn het LKCA en de Radboud Universiteit zo vriendelijk geweest om de ruwe data aan Het PON & Telos ter

⁴⁹ Lefers, T. 2023. Verslag Monitoring en evaluatie CmK Brabantstad. Tussenevaluatie – gesprekken met het onderwijs. Lefers van der Zande onderzoek, advies en training.

beschikking te stellen ten behoeve van deze monitor. Hierdoor was het mogelijk om meer maatwerk te maken voor de vergelijkingen met ‘onze’ vragenlijst, waar dit voor de data over 2021 niet ging. Het resultaat hiervan is wel dat de percentages over Evi 2022 in deze rapportage als ‘voorlopig’ geïnterpreteerd dienen te worden – de analysekeuzes komen overeen met de keuzes die gemaakt zijn voor ‘onze’ eigen vragenlijst, en kunnen zodoende verschillen met keuzes die gemaakt worden ten behoeve van een rapportage die gewijd is aan Evi 2022. Beide onderzoeken zijn met een ander doel opgezet, al houden de onderzoekers elkaar op de hoogte van ontwikkelingen en keuzes.

2. Aanbieders

Eigen kwantitatieve vragenlijst

Met een eigen enquête is zo goed mogelijk in kaart gebracht hoe de Brabantse intermediairs zich op dit moment verhouden tot de in de CmK3-aanvraag gestelde doelen en thema's. Deze enquête heeft de vragenlijst van het zelfevaluatieinstrument Evi als uitgangspunt genomen, om aan te sluiten op landelijke concepten en ontwikkelingen én omdat het methodologisch interessant is om dezelfde concepten onder drie verschillende doelgroepen (scholen, intermediairs, aanbieders) te meten. Deze vragen zijn aangevuld met een hoeveelheid eigen vragen om doelen in de CmK3-aanvraag die niet in eerdergenoemde vragenlijst bevraagd wordt inzichtelijk te maken. Deze eigen vragen zijn met name ontwikkeld op het gebied van samenwerkingen tussen de verschillen partijen, rondom het thema van ‘een gezamenlijke taal en visie’ in Brabant, en kansengelijkheid.

De werving is gedaan door een door de stuurgroep samengestelde lijst aan te schrijven om hen uit te nodigen voor de vragenlijst. Deze berichten zijn vanuit de penvoerder verstuurd. De initiële verzendlijst bedroeg 328 aanbieders van cultuureducatie-activiteiten. Na enige fout- en afmeldingen is de uitnodiging daadwerkelijk naar 304 aanbieders verzonden.

De responsperiode liep van 1 november 2022 tot 3 december 2022, met enkele herinneringen tussendoor. Dit leverde een respons op van 73 volledig ingevulde vragenlijsten, en 96 vragenlijsten die gedeeltelijk ingevuld waren (waaronder veel dubbelingen en lege *records*). De gedeeltelijk ingevulde vragenlijsten zijn meegenomen als de eerste vijf inhoudelijke vragen ingevuld zijn. Hierdoor zijn uiteindelijk 99 ingevulde vragenlijsten meegenomen bij de analyses, wat 33% van de potentiële hoeveelheid aanbieders betreft.

3. Intermediairs

Eigen kwantitatieve vragenlijst

Met een eigen enquête is zo goed mogelijk in kaart gebracht hoe de Brabantse intermediairs zich op dit moment verhouden tot de in de CmK3-aanvraag gestelde doelen en thema's. Deze enquête heeft de vragenlijst van het zelfevaluatieinstrument Evi als uitgangspunt genomen, om aan te sluiten op landelijke concepten en ontwikkelingen én omdat het methodologisch interessant is om dezelfde concepten onder drie verschillende doelgroepen (scholen, intermediairs, aanbieders) te meten. Deze vragen zijn aangevuld met een hoeveelheid eigen vragen om doelen in de CmK3-aanvraag die niet in eerdergenoemde

vragenlijst bevestigd wordt inzichtelijk te maken. Deze eigen vragen zijn met name ontwikkeld op het gebied van samenwerkingen tussen de verschillende partijen, rondom het thema van 'een gezamenlijke taal en visie' in Brabant, en kansengelijkheid.

De werving is gedaan door aan alle betrokken intermediairs uit te nodigen voor de vragenlijst. Er is nadrukkelijk gevraagd om één vragenlijst per gemeente in te vullen, en dus af te stemmen met eventuele mede-intermediairs over wie het invult namens de intermediairs in die gemeente, of om het samen te doen. In twee gevallen bleken intermediairs voor meer dan één gemeente te werken.

De responsperiode liep van 1 november 2022 tot 15 december 2022, met enkele herinneringen tussendoor. Dit leverde een respons op van 47 volledig ingevulde vragenlijsten, en twee vragenlijsten die gedeeltelijk ingevuld waren. De gedeeltelijk ingevulde vragenlijsten zijn niet meegenomen, omdat deze niet volledig genoeg ingevuld waren. De uiteindelijke n was dan ook 47 intermediairs/gemeenten. Hiermee zijn bijna alle gemeenten die met CmK werken vertegenwoordigd in dit onderzoek.

4. Stuurgroep

Vragenlijst voor tussentijdse zelfevaluatie

Omdat veel van de doelen in de CmK3-aanvraag bestemd zijn voor de stuurgroep (bijvoorbeeld op vlakken die conceptontwikkeling vereisen), is een vragenlijst met uitsluitend open vragen opgesteld om hiervan de voortgang vast te leggen. De antwoorden hierop komen gedeeltelijk overeen met de informatie zoals aangeleverd bij het Fonds voor Cultuurparticipatie. De stuurgroep heeft dit gezamenlijk ingevuld, al hebben Kunstloc Brabant en Erfgoed Brabant daarbij nog een extra bijdrage gestuurd wegens de andersoortige aard van hun organisaties. Aanvullend op de vragenlijst heeft er een rondetafelgesprek plaatsgevonden met de stuurgroep, waarvan de verslaglegging gedaan is door Titia Lefers. De bevindingen uit dit gesprek zijn eveneens opgenomen in de antwoorden op deze vragenlijst.

5. Registratiedata

Als penvoerder is Kunstloc Brabant verantwoordelijk voor het indienen van een jaarlijkse verantwoording aan het Fonds voor Cultuurparticipatie. Om deze verantwoording in te kunnen dienen, heeft Kunstloc Brabant informatie nodig van de deelnemende gemeenten. Gemeenten dienen daarom jaarlijks vóór 15 maart de eigen verantwoording over het voorafgaande jaar in bij Kunstloc Brabant. Deze verantwoording bestaat uit een inhoudelijke en financiële informatie en de prestatiegegevens. De cijfers die hieruit voortkwamen voor de jaren 2021 en 2022 zijn opgenomen in deze rapportage. Voor nu is hier nog geen trend over te rapporteren, maar bij de volgende meting kunnen de data van de (dan) afgelopen vier jaar met elkaar vergeleken worden.

HET **pon | telos**

OPGERICHT IN
1947

GEVESTIGD IN
TILBURG

KENNISONDERNEMING

STICHTING ZONDER WINSTOOGMERK

AANTAL MEDEWERKERS

30

INTENSIEVE SAMENWERKINGEN

MET UNIVERSEITEN EN ANDERE
KENNISINSTELLINGEN

SPECIFIEKE THEMA'S

- > VEERKRACHT
- > RUIMTE EN ENERGIE
- > OMGEVING
- > ARBEID
- > CULTUUR
- > ERFGOED
- > MIGRATIE
- > PARTICIPATIE
- > JEUGD
- > STURING

ONZE OPDRACHTGEVERS

- > PROVINCIES
- > GEMEENTEN
- > ZORG- EN WELZIJNSINSTELLINGEN
- > FONDSEN

HET
pon | telos

Over het PON & Telos

Maatschappelijke besluitvorming verbeteren

Wij zijn een sociale kennisonderneming in het hart van de samenleving. We beschouwen het als onze opdracht om maatschappelijke besluitvorming te verbeteren. Dat doen we door wetenschappelijke kennis met kennis van de praktijk te verbinden. We zijn van data, feiten en cijfers, maar geven die altijd een gezicht. Waarbij iedere stem telt. Voorkeuren en meningen halen we op, onderzoeken we, analyseren we en duiden we. Met prikkelende aanpakken en innovatieve methoden. Daarbij zijn we altijd gericht op duurzaamheid: de harmonieuze verbinding tussen sociale, ecologische en economische doelstellingen. Zo dragen we bij aan de kwaliteit van samenleven, nu en in de toekomst.

Met een multidisciplinair en creatief team van bijna 30 adviseurs en onderzoekers werken we vooral voor lokale en regionale overheden in Nederland (met een sterke kennispositie in Noord-Brabant), maar ook voor corporaties, banken, zorg- en welzijnsinstellingen, fondsen en maatschappelijke organisaties. We werken daarbij intensief samen met universiteiten en andere kennisinstellingen en zijn officieel partner van Tilburg University. Met onze kennis en inzichten adviseren we beleidsmakers en bestuurders. Zodat ze afgewogen keuzes kunnen maken. Zodat ze bestuurlijk kunnen vernieuwen. En zodat ze een positieve impuls kunnen geven aan de samenleving van morgen.

Stationsstraat 20c
5038 ED Tilburg
+31 (0)13 535 15 35
info@hetpon-telos.nl
hetpon-telos.nl